

Effekter av å skilte og merke en eksisterende turrute

En undersøkelse av Turskilt-prosjekter i Vestby og i Brumunddal

Odd Inge Vistad, Vegard Gundersen, Line C. Wold, Margrete Skår, Stine Rybråten & John Gunnar Dokk

NINAs publikasjonar

NINA Rapport

Dette er den ordinære rapporteringa frå NINA til oppdragsgjevar etter gjennomført forskings-, overvakings- eller utgreiingsarbeid. I tillegg omfattar serien mykje av instituttets andre rapportering, til dømes frå seminar og konferansar, resultat av eige forskings- og utgreiingsarbeid og litteraturstudium. NINA Rapport kan også gjevast ut på anna språk når det er føremålstenleg.

NINA Temahefte

Temahefta omhandlar spesielle emne og blir utarbeidd etter behov. Serien famnar svært vidt; frå systematiske bestemmingsnøklar til informasjon om viktige problemstillingar i samfunnet. NINA Temahefte har vanlegvis ei populærvitskapleg form med meir vekt på illustrasjonar enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarka har som mål å gjere forskingsresultat frå NINA raskt og enkelt tilgjengeleg for eit større publikum. Faktaarka gir ei kort framstilling av nokre av våre viktigaste forskningstema.

Anna publisering

I tillegg til rapportering i våre egne seriar publiserer dei tilsette i NINA ein stor del av sine vitskaplege resultat i internasjonale journalar, populærfaglege bøker og tidsskrift.

Effekter av å skilte og merke en eksisterende turrute

En undersøkelse av Turskilt-prosjekter i Vestby og i Brumunddal

Odd Inge Vistad
Vegard Gundersen
Line Camilla Wold
Margrete Skår
Stine Rybråten
John Gunnar Dokk

Vistad, O.I., Gundersen, V., Wold, L.C., Skår, M., Rybråten, S. & Dokk, J. G. 2018. Effekter av å skilte og merke en eksisterende tur-rute. En undersøkelse av Turskilt-prosjekter i Vestby og Brumunddal. NINA Rapport 1440. Norsk institutt for naturforskning.

Lillehammer, januar 2018

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-3171-8

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildehenvisning

TILGANG

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

REDAKSJON

Forfatterne

KVALITETSSIKRA AV

Oddgeir Andersen

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsleder Øystein Aas (sign.)

OPPDRAUGSGIVER/BIDRAGSYTER

Gjensidigestiftelsen

REFERANSE HOS OPPDRAGSGIVER

Prosjekt Effekter av Turskiltprosjektet

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER

Ingrid Tollånes, Bjørn Egil Hansen og Veslemøy Rue Barkenes

FRAMSIDEBILDER

Øverst: Registreringskasse og tellepunkt ved Minka i Brumunddal.

Nederst TV: Teller ved Emmerstad, nederst TH: Registreringskasse ved Kolås, begge i Vestby. Alle fotos: Vegard Gundersen

NØKKEWORD

- Vestby i Akershus, Brumunddal i Hedmark,
- friluftsliv, nærmiljø, turgåing, skilting og merking av sti
- Turskiltprosjektet, Gjensidigestiftelsen,

KEY WORDS

- Vestby in Akershus county, Brumunddal in Hedmark county
- Outdoor recreation, neighbourhood areas, walking,
- Signposting and marking of walking routes
- The Turskilt project, Gjensidige foundation

KONTAKTOPPLYSNINGAR

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Torgarden
7485 Trondheim
Tlf: 73 80 14 00

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf: 73 80 14 00

NINA Tromsø

Postboks 6606 Langnes
9296 Tromsø
Tlf: 77 75 04 00

NINA Lillehammer

Vormstuguvegen 40
2624 Lillehammer
Tlf: 73 80 14 00

NINA Bergen

Thormøhlensgate 55
5006 Bergen
Tlf: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Vistad, O.I., Gundersen, V., Wold, L.C., Skår, M., Rybråten, S. & Dokk, J. G. 2018. Effekter av å skilte og merke en eksisterende turrute. En undersøkelse av Turskilt-prosjekter i Vestby og i Brumunddal. NINA Rapport 1440. Norsk institutt for naturforskning.

På oppdrag fra Gjensidigestiftelsen har vi studert turruter (for gange, i nærområder) i Brumunddal og Vestby. Vi har kartlagt kortidseffekter på bruksmengde og typen brukere, av det å merke og skilte (= tiltak) en eksisterende turrute. Vi har kombinert automatiske tellinger og spørreskjema i selvregistreringskasser før og etter tiltak, med telefonintervjuer med nye brukere fra etterundersøkelsen. Hovedfunnene er: Noe økt bruk av turrutene og en god del nye og uerfarne brukere etter at skilting/merking kom på plass, og disse nye er veldig godt fornøyde med tiltakene. God og variert informasjon er kritisk for å nå fram til nye brukere.

Hovedproblemstillinger: Hvor mange benytter seg av turrutene? Finner vi endringer i bruksfrekvensen etter tiltak? Hvilke endringer kan eventuelt påvises når det gjelder typen brukere og deres opplevelser av skiltingen? Hvilken betydning har informasjon om stien/skiltinga? Kan vi identifisere flaskehalser for å få flere brukere på tur? Hva kan vi lære og dra nytte av videre?

De automatiske tellerne registrerer ferdselsøkning på nær sagt alle stiene/turrutene, og dette er stier med både lite og mye bruk. I Brumunddal viste tellingene at ferdselen langs de tre studerte stiene økte med 50 %, og i Vestby var den tilsvarende økningen langs de fire stiene der 20 %. I Brumunddal er det mest komplisert å forklare årsakene til endringen, siden alle stiene leder til toppen, Bjørgeberget, som også var med i den kommunale kampanjen «10 topper i Ringsaker» i 2017. I tillegg hadde gangveger langs Brumunda blitt både etablert og utbedra i løpet av undersøkelsesperioden, noe som vekselvis både kan ha gitt mindre ferdsel (anleggsperioder) og mer ferdsel (etter fullføring).

Det var økning i ferdsel, men det var likevel en nedgang i utfylte spørreskjema i etterundersøkelsene. Det skyldes sannsynligvis at de «regulære brukerne» som fylte ut skjema før tiltaket ble gjennomført ikke fyller ut igjen allerede ett år (i Vestby) eller to år (i Brumunddal) etterpå.

Vi dokumenterer at det kommer til en god del **nye brukere** av turrutene etter at tiltaket med merking/skilting er gjennomført. I både Vestby og Brumunddal er det flere som – etter tiltakene – sier at de er dårlig kjent i tuområdene i nærmiljøet sitt, enn det var i før-undersøkelsene. Dette er en klar indikasjon på at det har kommet til nye/uerfarne nærområde-brukere. Men ellers er det få klare endringer i typen brukere av turrutene før og etter tiltakene med merking/skilting, både når det gjelder demografi, preferanser og opplevelse gjennom ordpar som beskriver området. Måten turrutene brukes på (aktiviteter, turlengde, hyppighet) endrer seg heller ikke vesentlig.

Når det gjelder opplevelsen av tuområdet og av tiltaket er det viktig å legge vekt på telefonintervjuene med de nye brukerne. Her blir tema som trygghet og trivsel løfta fram, og både i Vestby og Brumunddal er de veldig positive til merking og skilting av de aktuelle turrutene. Det er også klart at det er de minst erfarne og de som kjenner områdene dårligst (f.eks. innflyttere) som særlig framhever det gode ved å skilte/merke. Flere uttrykker også at de bruker nærområdene mer til turgåing, men skjemaundersøkelsene viser ikke at brukerne generelt bruker områdene mer.

I Vestby oppdaget de fleste av de nye brukerne turrutene ved en tilfeldighet, gjerne ved at de observerte merking/skilting direkte, eller at de fikk høre fra andre om tiltakene som var gjort. Her har mye av informasjonsarbeidet kommet etterpå og pågår stadig. I Brumunddal visste de fleste om tiltakene og turrutene, pga. nettinformasjon om «10 topper i Ringsaker» og lokale info-tavler med kart. Om en vil nå fram til nye grupper så er det helt avgjørende å informere godt om tiltaket. Vi avslutter rapporten med en punktliste over både funn og råd for videre tiltaksarbeid.

Odd Inge Vistad, NINA Avdeling for naturbruk, Vormstuguvegen 40, 2624 Lillehammer, odd.inge.vistad@nina.no
Vegard Gundersen, samme adresse, vegard.gundersen@nina.no
Line C. Wold, samme adresse, line.wold@nina.no
Margrete Skår, samme adresse, margrete.skar@nina.no
Stine Rybråten, samme adresse, stine.rybraten@nina.no
John Gunnar Dokk, samme adresse, john.gunnar.dokk@nina.no

Abstract

Vistad, O.I., Gundersen, V., Wold, L.C., Skår, M., Rybråten, S. & Dokk, J. G. 2018. The impact on visitation from signposting and marking existing walking routes. A study of the implementation of Turskilt-projects in Vestby and in Brumunddal, Norway. NINA Report 1440. Norwegian institute for nature research.

The Gjensidige foundation has asked us to study the effects of marking and signposting (= the measures) several existing hiking routes in neighbouring areas (in Brumunddal and in Vestby). We have measured the short-term effects on the amount of use and the type of visitors. Methods: a combination of automatic counters, surveys before and after the measures were implemented, by using self-registration boxes along the routes, and semi-structured telephone interviews with some of the new visitors. Main findings: Some increase in the use of the hiking routes, and some new and unexperienced visitors after marking/signposting. But, to succeed with attracting new and more visitors, it is crucial with good and varied information about the walking possibilities and new measures. The new visitors were very happy about the marked and signposted routes.

Main objectives: How many visitors walk along these routes? Can we document any change in walking frequencies after implementing the measures? Can we document any change in types of visitors and their experiences due to these measures? How important is information about the hiking routes and the signposting measures? Can we identify critical factors when the ambition is to reach more and new walkers?

The counters registered a traffic increase along almost all the routes/paths. In Brumunddal the increase was around 50 %, and in Vestby around 20 %. It is especially complicated in Brumunddal to identify the reasons for this increase: the main goal for the actual walking routes, the hill Bjørgeberget, was also one of "ten summit hiking goals" in a municipal campaign in 2017. In addition, a recreational route along the river Brumunda had been established and another route had been maintained and improved during our project period (2015 to 2017). The consequence might partly have been more visitors and partly less visitors, passing two of our counters.

Despite increased visitation, the number of finished questionnaires decreased in the after-study, in both areas. The reason is likely to be lack of «regular visitors», since they had already filled in a questionnaire at the same spot a year earlier (in Vestby) or two years earlier (in Brumunddal), before the measures were implemented

We document that quite a few new visitors use the walking routes after the marking and signposting had been implemented. Both in Vestby and Brumunddal a greater portion of the visitors now claim that they are less familiar with their neighbouring nature areas. This is a clear indication that new visitors have started to use the actual path or walking route. But generally, there are few demographical differences between the visitors before and after the measures were implemented. The same stability applies to the way the area/path is used (activities, length of stay, visit frequencies).

The telephone interviews are important in revealing how the new visitors experience their neighbouring nature areas and the new measures. The feeling of safety and well-being is highlighted in both study areas, and they have generally a very positive approach towards marking and signposting of walking routes. Especially the newcomers and the least experienced visitors point out the important and positive aspects of marking and signposting. Several of these also claim that they now use the neighbouring areas more for recreational walking. But generally, the findings from the questionnaire do not support an increase in use frequency of the paths or nature areas.

In Vestby, most of the new visitors discovered the marked routes by accident, or heard about them from friends. The information work in Vestby is still proceeding. In Brumunddal most visitors were aware of the marked routes; mainly due to a pamphlet on internet about the "10 summits", but also due to ten information boards with maps, located at important starting points etc. Good information is crucial.

Odd Inge Vistad, NINA Human Dimension Department, Vormstuguvegen 40, 2624 Lillehammer, odd.inge.vistad@nina.no

Vegard Gundersen, same address, vegard.gundersen@nina.no

Line C. Wold, same address, line.wold@nina.no

Margrete Skår, same address, margrete.skar@nina.no

Stine Rybråten, same address, stine.rybraten@nina.no

John Gunnar Dokk, same address, john.gunnar.dokk@nina.no

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	5
Innhold	7
Forord	10
1 Innledning	11
1.1 Om Turskiltprosjektet	11
1.2 Målsettinger for NINAs studie	12
1.3 Valg av studielokaliteter	12
1.4 Friluftslivsfaglig: Turveger er viktige for folkehelsa! Hvordan få flere til å gå tur?	13
2 Metoder og studieområder	16
2.1 Studieområdene i Vestby og i Brumunddal	16
2.2 Brukerundersøkelse med svarkasser	23
2.3 Automatiske tellere	25
2.4 Semi-strukturerte telefonintervjuer	26
2.4.1 Utvalg i Vestby	27
2.4.2 Utvalg i Brumunddal	27
3 Resultat: Kasse-undersøkelse og tellinger i Vestby	28
3.1 Brukerprofil for Vestby	28
3.2 Om turen og turfølget	29
3.3 Hvordan brukerne vurderer stien og nærområdet sitt	31
3.4 Endringer fra førundersøkelse til etterundersøkelse?	35
3.4.1 Tilleggsspørsmål i etterundersøkelsen	35
3.4.2 Endringer på andre tema?	36
3.5 Telling av folk langs stiene i Vestby	39
3.5.1 Nøkkeltall på samla bruk av 4 stier i løpet av hele registreringsperioden	39
3.5.2 Ferdselstellerer før og etter skilting/merking	40
4 Resultat: Telefonintervju med nye brukere i Vestby	43
4.1 Bruk av stinettet i Vestby	43
4.1.1 Kolås	43
4.1.2 Emmerstad	43
4.1.3 Skøyenmyra	43
4.1.4 Pepperstad	43
4.2 Hvor viktig er skilting og merking av stier?	44
4.2.1 Hvorfor er skilting og merking av stier viktig?	44
4.3 Synspunkter på skilt og skilting i Vestby	45
4.4 Informasjon om skilting og merking	46
4.5 Forbedringspotensial	46
5 Oppsummering for Vestby – endringer fra 2015 til 2016	48
5.1 Økning i volum	48
5.2 Hovedfunn fra kasseundersøkelsene	48
5.2.1 Mangelfull informasjon om turrutene	48
5.2.2 Flere nye og lokale brukere	48
5.2.3 Lite endring i bruksmåte	49
5.2.4 Turområdet: enklere å finne fram i og mer tilgjengelig	49
5.3 De nye brukerne i Vestby er positive til skilting og merking	49

6 Resultat: Kasse-undersøkelse og tellinger i Brumunddal.....	50
6.1 Brukerprofil for Brumunddal.....	50
6.2 Om turen og turfølget	51
6.3 Hvordan brukerne vurderer stien/turvegen og nærområdet sitt.....	53
6.4 Endringer fra førundersøkelse til etterundersøkelse?	57
6.4.1 Tilleggsspørsmål i etterundersøkelsen.....	57
6.4.2 Endringer på andre tema?	59
6.5 Telling av folk langs stiene/turvegene i Brumunddal.....	63
6.5.1 Nøkkeltall for samla ferdsel forbi 3 tellere for hele registreringsperioden.....	63
6.5.2 Ferdselstellerer før og etter skilting/merking.....	65
7 Resultat: Telefonintervju med nye brukere i Brumunddal.....	68
7.1 Bruken av stinettet i Brumunddal.	68
7.2 Hvor viktig er skilting og merking av stier?	68
7.2.1 Skiltingens innvirkning på turhyppighet og valg av turområde.....	70
7.3 Stien til Bjørgeberget	70
7.3.1 Synspunkter på skilting og merking langs stien til Bjørgeberget.....	71
7.4 Informasjon om skilting og merking.....	72
7.5 Forslag til forbedringer.....	73
8 Oppsummering for Brumunddal – endringer fra 2015 til 2017.....	74
8.1 Økning i volum	74
8.2 Hovedfunn fra kasseundersøkelsene.....	74
8.2.1 Informasjonen om turrutene når fram.....	74
8.2.2 Flere tilreisende og nye lokale brukere	74
8.2.3 Bjørgeberget, som en av «10 topper i Ringsaker», er attraktiv.....	75
8.2.4 Litt endring i bruksmåte, og kanskje mindre bruk?.....	75
8.2.5 Turområdet: mer velskjøtta og variert.....	75
8.3 De nye brukerne i Brumunddal er positive til skilting og merking	75
9 Diskusjon og konklusjon.....	77
9.1 Oppsummering av hovedfunn	77
9.2 Diskusjon	77
9.2.1 Hvor mange benytter seg av de aktuelle turrutene, til ulike tider (i løpet av døgn, uke og sesong).	77
9.2.2 Hvilke endringer i bruksfrekvens kan vi påvise, fra før til etter tiltak?	78
9.2.3 Hva kjennetegner turruter med høy bruksfrekvens?	78
9.2.4 Endringer i typen brukere, i bruken og opplevelsene av turområdet og tiltakene?	80
9.2.5 Betydningen av informasjon	80
9.2.6 Hva ser ut til å være flaskehalser for å få flere og mer fornøyde brukere?.....	81
9.2.7 Hva kan vi lære, og dra videre nytte av?	82
9.3 Validitet og reliabilitet.....	82
9.3.1 Validitet (gyldighet)	82
9.3.2 Reliabilitet (pålitelighet).....	83
9.4 Konklusjon	84
10 Referanser.....	85
Vedlegg 1. Informasjonstekst på/inni registreringskassa.....	87
Vedlegg 2. Spørreskjema – førundersøkelse	89
Vedlegg 3. Skjema etterundersøkelse – her Brumunddal	90
Vedlegg 4. Intervjuguide - telefonintervju	91

Forord

Turskiltprosjektet er et nasjonalt samarbeidsprosjekt mellom Gjensidigestiftelsen, fylkeskommunene og store friluftslivsaktører som Den Norske Turistforening, Friluftsrådernes Landsforbund og Norsk Friluftsliv. Målet er å fremme folkehelsen ved å få flere ut på tur i nærheten av der de bor eller der de oppholder seg over tid. Ved å skilte og merke eksisterende, men umerkede ferdselsårer, sammen med informasjonstavler og/eller andre informasjonstiltak, skal Turskiltprosjektet bidra til økt og trygg friluftsferdsl. Det er lagt opp til at alle «turskilt-rutene» også skal digitaliseres og gjøres allment tilgjengelige på nettbaserte turkart.

Gjensidigestiftelsen ønsket å undersøke hvilke effekter Turskiltprosjektet har for bruk og aktivitet langs stiene. De kontaktet NINA og ba oss skissere ett opplegg for å studere nettopp effekter av turskiltprosjektet. Her skulle vi undersøke om skilting påvirka bruken, ved å gjøre før- og etterundersøkelser i utvalgte områder, om skiltinga gir nye brukere og hvem de nye brukerne eventuelt er.

Som logoen til turskiltprosjektet viser (se **figur 1.1**) så gjelder ikke tiltakene bare stier og gåturer, det gjelder også ruter for sykling, padling og skigåing. I Turskilt-prosjektet bruker de samlebetegnelsen 'turruter'. Tiltakene gjelder heller ikke bare turruter i folks nærmiljø, selv om det er et hovedfokus. I vårt prosjekt har vi valgt to studieområder som først og fremst omfatter gåturer og som ligger ganske nært der folk bor, men (deler av) disse rutene blir også brukt til sykling.

Som del av prosjektet for Gjensidigestiftelsen har NINA også levert en rapport om «Erfaringer med Turskiltprosjektet t.o.m. april 2015» (Bredin et al 2016), og senere et notat med «nøkkeltall for Turskiltprosjektet pr oktober 2016» (Wold 2016, upublisert). Alt dette materialet er bakt inn i Turskilt-prosjektet sin egen rapport «Turskiltprosjektet 2013-2017. Oppnådde resultater og veien videre» (Hansen 2016).

Videre ble det i samarbeid med NMBU i 2015 gjennomført fire mastergradsstudier på Senja i Troms, forankret i Turskilt-lokaliteter (Anderzén 2017, Danielsen 2017, Fredriksen 2017, Sørensen 2017). Resultatene fra disse undersøkelsene omhandler alt fra folks motivasjon for turen, deres preferanser/holdninger til ferdsel, natur og forvaltning, demografi og ulike brukergrupper, samt det «fotavtrykket» som følge av slitasje og forstyrrelser. Vegard Gundersen (NINA) har vært biveileder for disse oppgavene. Mastergradene står som egne produkter og er ikke diskutert her, selv om de bidrar med viktig kunnskap. De blir ikke trukket inn fordi ingen av dem er basert på brukerstudier både før og etter merking/skilting, og mangler parallelle problemstillinger til vårt arbeid i Vestby og Brumunddal.

Vi vil spesielt takke de lokale entusiastene som både vi og de aktuelle turistskiltprosjektene har vært helt avhengige av; i Vestby særlig Nils Thorsen og i Brumunddal Ola Johan Basmo. Vi vet også at de har hatt flere frivillige med seg lokalt, og som vi derfor har nytt godt av. Takk også til de Turskilt-ansvarlige i de to fylkeskommunene, Axel Pettersen i Akershus og Lars Gotaas i Hedmark. Og ikke minst takk til Gjensidigestiftelsen for oppdraget og for godt faglig og administrativt samarbeid: leder for samfunn og gave Ingrid Tollånes, prosjektleder Bjørn Egil Hansen og områdeleder Veslemøy Rue Barkenes.

Lillehammer, januar 2018

Odd Inge Vistad
prosjektleder

1 Innledning

1.1 Om Turskiltprosjektet

Turskiltprosjektet er et samarbeid mellom Gjensidigestiftelsen, fylkeskommunene og de store friluftslivsaktørene Den Norske Turistforening, Friluftsrådernes Landsforbund og Norsk Friluftsliv. Det starta med Vestlandsfylkene i 2010, og ble i 2013 utvida til å omfatte alle fylkeskommuner. Gjensidigestiftelsen vedtok da «*Turskiltprosjektet – det skal merkes i hele landet*» (se **figur 1.1**). Målet er å bedre folkehelse ved å få flere ut på tur. Kostnaden for det enkelte innvilga tiltak blir dekket som et 50-50 spleiselag mellom Gjensidigestiftelsen og den aktuelle fylkeskommunen (Hansen 2016). Tiltakene skal være i overensstemmelse med retningslinjer for prosjektet. På prosjektets hjemmeside (www.turskiltprosjektet.no) er det lenker til både de aktuelle kriteriene, manualen og Merkehåndboka. På hjemmesida blir det også sagt at «*Perioden for Turskiltprosjektet er forlenget med en tildelingsrunde av midler i 2017. Etter prosjektslutt tas det sikte på å videreføre prosjektet som permanent tilskuddsordning*».

Figur 1.1 Logoen for Turskiltprosjektet (www.turskiltprosjektet.no)

Vi siterer videre fra prosjektleder Bjørn Egil Hansen (2016), som presenterer ambisjonen og målet med Turskiltprosjektet på følgende måte (vår utheving):

«Målet med prosjektet er å fremme folkehelse ved å få flere folk ut på tur der de bor og oppholder seg. Turskiltprosjektet skal gjennom dette bidra til økt og trygg friluftsførsel i folks nærmiljø. Synlige turruter er et vesentlig virkemiddel for å oppnå målet om bedre folkehelse gjennom økt fysisk aktivitet. Synlige turruter er avgjørende for å nå nye brukergrupper og for å fremme hverdagsfriluftsliv, ifølge regjeringens strategiplan for friluftsliv, 2014-2020.

En turrute kan være en sti, en skiløype, en turvei, en led for padling, gang- og sykkelvei, fortau, mindre trafikkert vei mv. Tilskuddsordningen i prosjektet støtter følgende synliggjørings tiltak knyttet til turruter:

a) Synliggjøring av turrutene der de fysisk og geografisk befinner seg:

- Skilting
- Merking, dvs. malte merker, varder, stolper, metallmerker med videre
- Informasjonstavler

b) Synliggjøring av turruter uavhengig av hvor de befinner seg:

- Turkort for distribusjon i postkasser, butikker, hoteller med videre
- Turkart
- Innmelding av turforslag til en nasjonal tur-database, eksempelvis UT.no
- Innmelding av data til Kartverkets kartdatabase for turruter og friluftsområder til bruk for kommuner, fylkesmenn, konsulenter, lag, foreninger osv.

Fylkeskommunene er delegert lokal prosjektmyndighet og tildeler midlene som er finansiert av egne og Gjensidigestiftelsens midler (50/50). Videre markedsfører fylkeskommunen ordningen, håndterer søknader, tilsagn og rapporteringer fra mottakere innen sine respektive fylker.

Samarbeidet og partenes myndighet og oppgaver er regulert i et eget prosjektmandat utarbeidet av den nasjonale styringsgruppa for prosjektet (vedlegg 2).

De frivillige lagene og organisasjonene har vært helt sentrale i gjennomføringen av prosjektet lokalt. Tall fra NINA viser at det er lagt ned over 80 000 dugnadstimer til nå (inkl. planlagte tiltak).»

1.2 Målsettinger for NINAs studie

I samråd med ledelsen for Turskiltprosjektet (Gjensidigestiftelsen) ble ambisjonen og målsettingen for NINAs forskningsprosjekt drøfta og utforma. Vi ble enige om to arbeidspakker, den ene gjaldt å telle bruken av turrutene (før og etter tiltak) og den andre gjaldt spørreundersøkelser blant de faktiske brukerne (før og etter tiltak), for noen utvalgte turruter der Turskilttiltak skulle gjennomføres.

Problemstillingene for forskningsprosjektet er slik:

- Hvor mange benytter seg av de aktuelle turrutene, til ulike tider (i løpet av døgn, uke, sesong)?
- Hvilke endringer i bruksfrekvens kan vi påvise, fra før til etter tiltak?
- Hvilke endringer kan vi påvise når det gjelder typen brukere og brukernes opplevelser av tiltaket, av ny skilting, og av turgåingen?
- Kan vi identifisere betydningen av ulik informasjon?
- Kan vi identifisere 'flaskehalser' for å få flere brukere ut på tur og mer fornøyde brukere?
- Hva kan vi lære, og dra videre nytte av?

Planen var videre å velge ut to studieområder, og at før-undersøkelsene skulle gjennomføres barmarksesongen 2015 og etter-undersøkelsene (altså etter skilting, merking og helst gjennomførte informasjonstiltak) barmarksesongen 2016. I så fall måtte Turskilt-tiltakene (skilting, merking og informasjon) iverksettes i løpet av vinter-vår-forsommer 2016 – mellom våre to undersøkelsesperioder.

Kunnskap om bruksmengden før og etter tiltak vil kunne ha flere ringvirkninger som er relevante for Turskiltprosjektet. Om vi kan dokumentere en positiv effekt så kan det inspirere frivillige lag, foreninger og det offentlige, til å komme opp med ideer og planer for videre utvikling av sine nærmiljø som turområder. For det andre vil man kunne vurdere i hvilken grad investeringene stimulerer til økt aktivitet og flere brukere av nærmiljøet. For det tredje er dette forskningsmessig interessant (både for friluftsliv og folkehelse), fordi det både nasjonalt og internasjonalt er mangel på studier som tester effekter av slike tilretteleggingstiltak for å stimulere til mer turgåing, mer fysisk aktivitet.

1.3 Valg av studielokaliteter

Som vi ser av kapittel 1.1 (og logoen i **figur 1.1**) kan Turskiltprosjektet gi støtte til ulike kategorier turruter. Vi valgte å konsentrere oss den typen turruter som er vanligst og som brukes av flest (se f.eks. Breivik og Rafoss 2017, og Natur- og miljøbarometeret 2017), nemlig turruter for gåturer i folks nærmiljø. Derfor er dette sannsynligvis også de viktigste turrutene for å få flere ut på tur og bli mer fysisk aktive, og altså en særlig viktig type turrute for bedring av folkehelse.

I tillegg måtte gjennomføringsplanene for de aktuelle Turskilt-tiltakene samsvare med den tidsplanen vi hadde avtalt med Gjensidigestiftelsen (innsats i 2015 og i 2016), og være lokalisert slik at tellinger og spørreundersøkelser var praktisk gjennomførbare.

Vi tok kontakt med flere fylkeskommunale representanter i Østlandsområdet (av praktiske grunner), og endte opp med følgende to lokaliteter/kommuner – Vestby kommune i Akershus og Ringsaker kommune i Hedmark. Se videre om metoder, studieområdene og gjennomføringen i kapittel 2. Vi presiserer at dette forskningsprosjektet ikke er en evaluering av hvordan Turskilt-prosjektet er gjennomført i Vestby og i Brumunddal. Då måtte vi ha dukka langt djupere ned i den lokale organisering og gjennomføring, og samspillet mellom ulike instanser og administrative nivå.

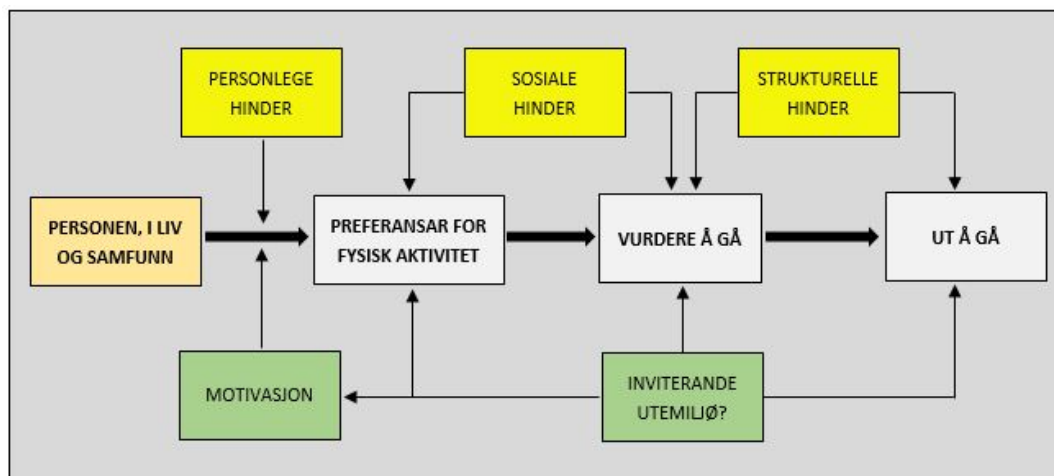
1.4 Friluftslivsfaglig: Turveger er viktige for folkehelsa! Hvordan få flere til å gå tur?

Turskiltprosjektet er basert på en klar ambisjon om å gi et bidrag til bedre folkehelse (Hansen 2016). Langt på veg støtter faglitteraturen opp om at dette er en realistisk ambisjon. Norske undersøkelser viser f.eks. at turveger/-stier er den mest brukte anleggstypen for idretts- og fysiske fritidsaktiviteter (Breivik og Rafoss 2017). Dette funnet er basert på tall fra Ipsos MMIs Norsk Monitor tilbake fra 1995 og fram til siste måling i 2015. Tall fra SSB sine repeterende undersøkelser om deltakelse i friluftaktiviteter viser videre at den korte fotturen er den aktiviteten som flest nordmenn utøver (se oppsummerende artikkel i Dervo mfl. (2014). Gjennom de siste 25 år har NINA gjennomført mange brukerundersøkelser, og særlig i fjellområder og nasjonalparker. Et gjennomgående funn er at de aller fleste brukerne (80-90 %) i hovedsak ferdes på stier og turveger (Gundersen mfl. 2015a). Erfaringer viser at infrastruktur knyttet til friluftsliv bestemmer mye av bruken av området, og nedleggelse eller etablering av nye stier og med tilhørende nivå av annen tilrettelegging (bruer, hytter, informasjon osv.) har stor betydning for bruksintensiteten og for typen brukere som stien får. I områder uten merkede stier (f. eks. Forollhogna nasjonalpark) er bruken på et lavt nivå og svært spredt i landskapet (Gundersen mfl. 2017). Høy bruk av stiene er også dokumentert i markaområder, der umerka stier har en langt lavere bruk enn merkede stier (Gundersen mfl. 2015b). Altså: stien og turvegen er udiskutabelt viktig, og i fjellområder og for langturruter (som f.eks. Pilegrimsleden Oslo – Trondheim) vet vi også at god/bedre skilting og merking blir etterlyst av mange vandrere (Vistad mfl. 2017; Vistad & Øian in prep). Men et gjennomgående mønster i nasjonalparker er at de fleste syns det er viktigere med god/bedre skilting, enn merking av flere stier (f.eks. Vistad mfl. 2017). Men for turruter i nærmiljøet vet vi mindre; hvor viktig er det med skilting, merking og god informasjon der, og hvilken effekt vil dette ha på den faktiske bruken? Vi finner veldig lite faglitteratur som har studert dette. Studiet som Gjensidigestiftelsen har initiert her vil derfor kunne bidra med økt forståelse for effekter av tilretteleggingstiltak for friluftslivet.

Selv om vi påviser at turruter og turgåing er viktig for folkehelsa, og at det å gå er en aktivitet som appellerer til alle (Nordh mfl. 2017), så er det likevel et faktum at voksne nordmenn flest er lite fysisk aktive. Hansen mfl. (2015) har påvist at bare knapt hver tredje voksenperson når minstemalet av anbefalt fysisk aktivitet (som er 150 minutter moderat fysisk aktivitet i uka – f.eks. det å gå). Nå er ikke turgåing i naturomgivelse bare et spørsmål om å få fysisk aktivitet, men også om mentalt velvære, livskvalitet, rehabilitering mm. Det er veldig mye internasjonal dokumentasjon på slike sammenhenger, og noe av denne er oppsummert i Rybråten mfl. 2017 og Dervo mfl. (2014). I sistnevnte er det egne kapitler på friluftsliv i nærmiljøet og friluftslivets folkehelsepotensial. Men uansett, hvordan kan en få flere til å bli mer fysisk aktive, f.eks. ved å gå mer i egne nærmiljø?

Det finnes en omfattende litteratur på hindringer for deltakelse i fritidsaktiviteter («*leisure constraints*»). Basert på denne litteraturen har Vistad mfl. (2015) tilpassa en hindermodell til det

å gå i nærmiljøet (**figur 1.2**). Denne viser en bred inngang til samspillet mellom 1) det som hindrer folk fra å gå, 2) egen motivasjon for å gå, og 3) kvaliteter i utemiljøet, der det kan være gode eller dårlige muligheter for å gå. Når målet er å få flere ut for å gå, så må en inn i dette samspillet. Og Turskiltprosjektet befinner seg der.

Figur 1.2 Ut å gå? Modell for analyse av hinder/stimuli for det å gå i utemiljøet. Henta fra Vistad mfl. (2015); basert på modeller av Crawford mfl. (1991) og Walker & Virden (2005).

Jackson & Scott (1999) sier at fritidssperrer/-hindringer er faktorer som avgrenser eller legger demper på folks deltakelse i (fritids-) aktiviteter, folks bruk av (fritids-) tilbud, eller folks glede ved å drive de aktuelle aktivitetene. Overført til hverdagsturen blir dette: hindringer mot å gå turer i ute-/nærmiljøet og som demper gleden og utbyttet ved å gå i nærmiljøet. På mange måter er en slik «nærtur» mye enklere enn de fleste andre fritidsaktiviteter og -tilbud: Den er gratis, den krever ingen organisasjon eller medlemskap, den er nær hjemstedet, den kan gjennomføres alene eller sammen med andre, og når det måtte passe (se også Rybråten m.fl. 2017). Derfor blir nærturen ofte kalt en lavterskelaktivitet, men det er likevel relevant å snakke om både motivasjon og hindringer også når det gjelder det å gå i nærmiljøet.

Det er vanlig å dele hindringer for deltakelse i fritidsaktiviteter i tre kategorier (se de gule boksene i **figur 1.2**), og dette ble første gang skissert av Crawford & Godbey (1987):

1. **Personlige** (og da særlig psykologisk sett), slik som selvbilde, interesser, kunnskap, angst, holdninger, egne normer, opplevelse av tilgjengelig tid mm.
2. **Sosiale**, slik som omgangskrets, mangel på turkamerater og manglende tur-tradisjon blant venner/i familien.
3. **Strukturelle**, både knytta til det personlige og til det ytre miljøet, slik som økonomi, tidsklemme, egen fysisk helse, alder, livsfase, fysisk tilgang til turområder, avstand til og kvaliteten/egnetheten på utemiljøet.

Men modellen (**figur 1.2**) gjelder ikke bare hindringer, men også de positive mot-kreftene: motivasjon og et (forhåpentlig) attraktivt utemiljø. Modellen skisserer (fra venstre mot høyre) et forenklet, men likevel komplekst samspill av faktorer: Mennesket det angår er alltid i en viss posisjon, i sitt eget liv og i samfunnet, som påvirker/styrer dagliglivet. Skal resultatet bli turgåing må det være tilstrekkelig med motivasjon, vilje og mulighet til å overvinne/overkomme eventuelle hindringer, og det offentlige/andre må gjøre sitt for å fjerne eller dempe de fysiske hindringene i det ytre miljøet – eller mer offensivt: tilby et fysisk miljø som *inviterer* til turgåing.

Vi ser altså at ulike faktorer virker med og mot hverandre i en kompleks helhet. Vi tror en slik forenklet modell er relevant som bakgrunn for prosjektet, siden den viser de viktigste komponentene som er med på å avgjøre om vedkommende går en tur eller ikke i nærmiljøet: det personlige nivået, det sosiale nivået og det strukturelle nivået. Erfaringsmessig er det vanskelig å få fram kunnskap om folks hindringer for å utøve friluftsliv gjennom spørreskjemaundersøkelser. I vår

undersøkelse styrer vi utenom denne grunnleggende inngangen, siden vi henvender oss til de som faktisk er ute og går tur. Men også i undersøkelser som henvender seg til folk når de er hjemme (se Nordh mfl. 2017) er det gjerne de mer aktive som vil svare. Legg også merke til at modellen (**figur 1.2**) skiller mellom **hindringer mot** og **(mangel på) motivasjon for** turgåing. Det er altså ikke nok å få bort hindringen, en må også hjelpe fram motivasjonen – hvis den mangler. Blant annet for å få vite mer om brukernes interesse for turgåing, deres kjennskap til turmuligheter, trivsel på tur, og eventuelle hindringer rundt turgåing, har vi valgt å bruke også kvalitative intervjuer i prosjektet, i tillegg til den rene kvantitative dokumentasjonen av: Hvem er brukerne og hvor mange er de?

Turskiltprosjektet retter seg mot tiltak langs turruter og det å gjøre utemiljøet mer attraktivt for turgåing. I tillegg stiller Turskiltprosjektet krav om informasjon om tiltakene langs turrutene, når disse er på plass. Slik sett er også Turskiltprosjektet relevant for å kunne stimulere tur-motivasjonen og bygge ned hinder; god informasjon som når fram, gjør noe med folks kunnskap om turmulighetene, og skilting/merking kan redusere folks utrygghet, frykt m.m. for å ferdes i naturen (også i nærnaturen).

2 Metoder og studieområder

Vi har valgt å gjennomføre denne effektstudien (av skilting/merking), som en type «kvasi-eksperiment» (Graziano & Raulin 1989), men uten at vi har lagt inn kontrollområder og uten at vi har noen ambisjon om kunne styre de mange mulige påvirkningsfaktorene som kan være tilstede. Vi gjorde en undersøkelse av sti-bruken før skilting og en undersøkelse av sti-bruken etter skilting. Vi har studert en 'virkelig situasjon', dvs. en situasjon der vi må innrette oss den endringen som skjer (først og fremst den tilsikta intervensjon=skilting/merking av turruta), og når den skjer. I Vestby ble det skilta/merka våren 2016 og i Brumunddal våren 2017¹. Å gi gode svar om effekter av «målretta tiltak på virkeligheten» (her: skilting og merking), er komplisert, særlig når det gjelder å årsaks-forklare en effekt. Gjennomføringa la ikke opp til å systematisk manipulere/styre måten det ble skilta/merka, og dessuten vil andre forhold enn selve skiltingsarbeidet påvirke sti-bruken, både før og etter skilting, f.eks. medieoppslag, andre lokale arrangement/hendelser, været, regionale/nasjonale trender mm. Alt dette ligger utenfor vår kontroll, men blir trukket inn i diskusjonen (i den grad vi er kjent med hva og når noe kanskje-relevant har hendt). Ved oppstart av etterundersøkelsen i Brumunddal ble vi gjort kjent med at Bjørgeberget i 2017 også var en av «10 topper i Ringsaker», med et eget informasjons- og registreringsopplegg av brukerne (se kapittel 2.1.2). Effekten av dette prøvde vi å fange opp i spørreskjemaet med et par egne spørsmål / svaralternativer om Topp-10 turen til Bjørgeberget. Dessuten vet vi nå at det er gjort arbeid i prosjektperioden med å etablere/utbedre turveger langs Brumunda fra sentrum til Sveum, og senere videre oppover langs elva. Dette er også trukket inn i den senere diskusjonen av resultater.

Vi har hatt som utgangspunkt at det å kombinere to studieområder, flere studielokaliteter, ulike data, ulike metoder og flere forskere ville gjøre oss i stand til å gi bedre svar. Vi har brukt tre ulike metoder:

- 1) Spørreundersøkelse ved hjelp av et lite skjema i selvregistreringskasser utplassert ved de utvalgte turrutene i Vestby og i Brumunddal (se foto på rapportframsida).
- 2) Automatiske tellere langs de samme stiene/turvegene for å kvantifisere bruken (se rapportframsida)
- 3) Telefonintervju med brukere fra etterundersøkelsen som ikke hadde brukt stien *før* merking. Vi valgte ut denne typen brukere til intervju, siden nye brukere er en kjernegruppe for Turskiltprosjektet.

Alt i alt er denne tilnærminga en variant av såkalt triangulering (Yin 2009): det å bruke ulike metoder, ulike typer data, og flere forskere, for å prøve å gi bedre svar om effekten av ett og samme type tiltak – det å skilte og merke eksisterende sti.

Validitet (gyldighet) og reliabilitet (pålitelighet) av opplegg og gjennomføring blir drøfta i siste kapittel.

2.1 Studieområdene i Vestby og i Brumunddal

Vestby er både en kommune og et tettsted. Vestby ligger i Follo-regionen lengst sør i Akershus og inntil Oslofjorden. I følge Wikipedia er arealet 134 km² og folketallet på vel 17.000. De fire studielokalitetene ligger ikke inntil Vestby tettsted (som ligger øst for E 6); alle fire ligger vest for E 6, og nærmere tettstedene Pepperstad, Hvitsten, Son og Hølen.

Brumunddal ligger i Ringsaker kommune, lengst vest i Hedmark fylke. Kommunen strekker seg fra Helgøya i Mjøsa i sør og nordover Hedmarksvidda til Sjusjøen. Dette er en av de store kommunene i landet med et areal på 1280 km² og folketall på nærmere 34.000 (Wikipedia 2017).

¹ Planen var også å merke/skilte de aktuelle turrutene i Brumunddal våren 2016, men det fikk de lokalt ansvarlige ikke tid til. Derfor måtte vi utsette etterundersøkelsen ett år.

Studielokalitetene ligger nord-øst for Brumunddal sentrum og fanger opp to turrute-alternativer til Bjørgeberget.

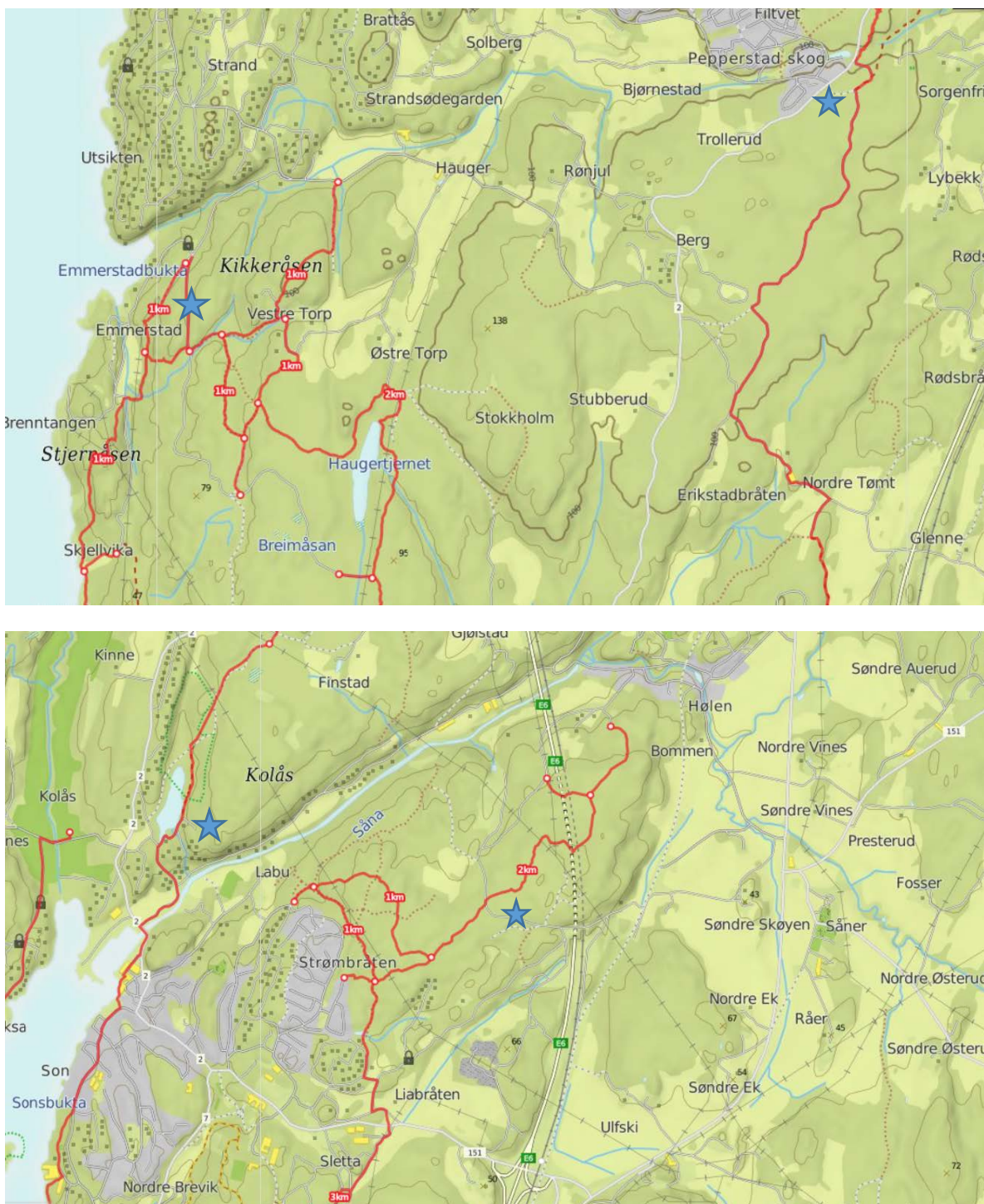
2.1.1 Vestby i Akershus

Kommunen har et ganske omfattende nett av turstier og turveger, og er del av det som kalles Follomarka. Tema Friluftsliv finner en på kommunens hjemmeside, via 'Kultur, fritid og miljø'. Her er det f.eks. lenker videre til 'Kyststien', til 'turkart' (som viser oversikt på turruter, men som trolig er mindre egna som praktiske turkart), og det mest nyttige for brukerne: 'Turtips og frilufts-områder' (se nedenfor).

Våre fire studie-stier ligger alle vest for E 6. De fire er turrute-segmenter som hver for seg er knytta til, eller knytter sammen lengre turstier og rundturløyper. To av stiene er like innenfor Son – den ene (her kalt **Kolås**) på nordsida av elva Såna, den andre på sørsida og litt lenger inn fra fjorden og Son (her kalt **Skøyenmyra**). De to siste studiestedene er lenger nord. Det ene like sør for Hvitsten (her kalt **Emmerstad**), og det siste er det stedet, av disse fire lokalitetene, som ligger nærmest et boligfelt, like sør for Pepperstad Skog (her kalt **Pepperstad**). Se kart i **figur 2.1**.

På kommunens nettsider er det altså lagt ut informasjon om 16 turruter i Vestby, hver med lenke til en egen side med både tekst, kart og annen nyttig informasjon om turen og stien. Disse turene ble første gang presentert i turboka «Tid for tur 2011» som kommunen ga ut som en del av sin folkehelsesatsing. Den ble sendt til alle husstander. Flere av de presenterte turforslagene ligger nær, eller er tilknytta våre nymerkede stier. Dette gjelder:

- Tur 6 Brattåsen (nord-vest for Pepperstad; vårt punkt er sør-øst for Pepperstad)
- Tur 8 Haugertjern rundt (første del av turveien følger en skogsbilvei, der vårt registreringspunkt Emmerstad ligger)
- Tur 11 Rundtur Son-Hølen (stien forbi vårt punkt Kolås kan erstatte Elveveien mellom Son og Hølen, og på returen fra Hølen mot Son går stien nær vårt punkt Skøyenmyra).

Figur 2.1 Utsnitt av Vestby (fra UT.no). Foreløpig finnes bare ufullstendige turrute-visninger for området. Lokalt arbeider en med å bedre kartløsningen. Innlagte blå stjerner viser plasseringspunktene for NINAs registreringskasser og automatiske tellere.

Turskiltprosjektet i Vestby har pågått en tid og vil fortsette. Den lokalt ansvarlige for gjennomføring av prosjektet, Nils Thorsen skriver i en e-post (18. desember 2017) at: «Skiltprosjektet omfatter hele kommunen og inkluderer tilrettelegging av nye stier og vedlikehold av eksisterende. Vi merker og skilter alle de viktigste stiene og skiløypene og setter i tillegg opp gapahuker i nærområdene i samarbeid med skoler og barnehager. Planen er å sette opp 4 gapahuker hvert år. Det er tidkrevende å få på plass grunneieravtaler over alt, men smått om senn faller brikkene

på plass. Det er i hovedsak Vestby Turlag sin stigruppe som utfører arbeid i felt. Så langt det er mulig er alle stiene knyttet sammen med skilt i alle kryss.»

Arbeidet i Vestby ble altså ikke avsluttet i 2016 (i og med skilting/merking av «våre stier»). Det fortsetter løpende med grunneieravtaler, skilting, informasjonsarbeid (turkort, turvideoer, digitalisering av turer, informasjonstavler mm.). Digital kartløsning blir nevnt som en særlig utfordring. Dette vil si at informasjonsarbeidet om de turrutene vi studerer ikke var på plass da etterundersøkelsen ble gjennomført.

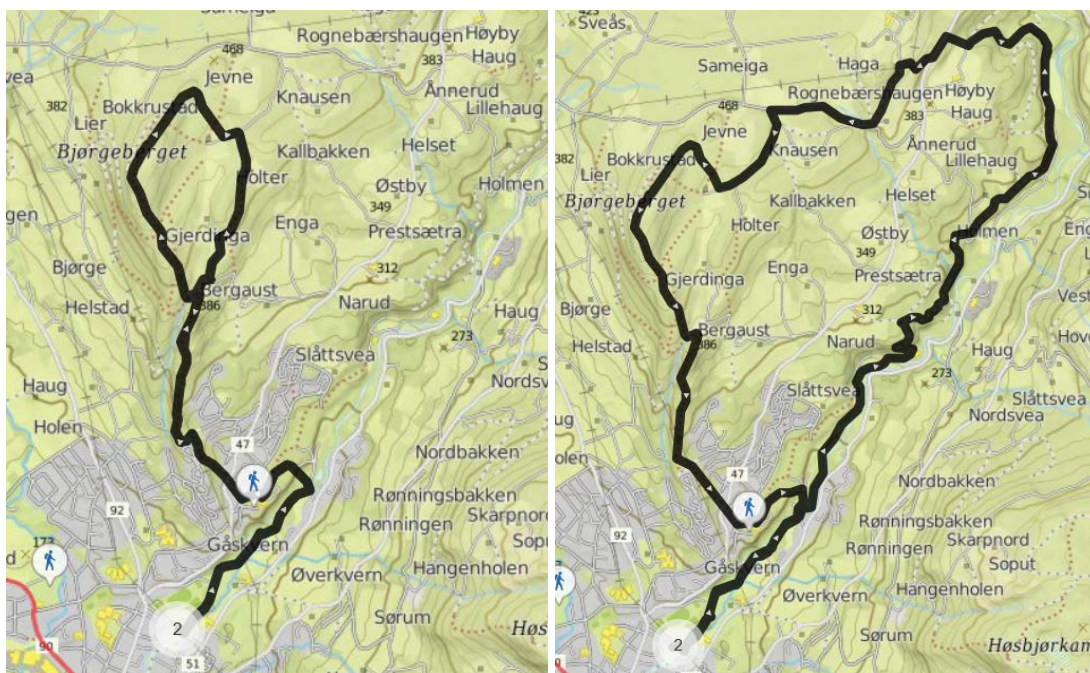
2.1.2 Brumunddal i Hedmark

Brumunddal ligger i Ringsaker kommune i Hedmark. Det er ikke mye å finne om nærmiljø og turruter på nettsidene til kommunen. Under fanen 'Idrett og friluftsliv' finner vi inngangene 'Turkasser', 'Stolpejakt' og '10 topper'. Denne siste er mest nyttig her, i og med at en kan laste ned en informativ brosjyre om «10 topper i Ringsaker 2017»²; se for øvrig utsnitt av turbeskrivelse og kart om Bjørgeberget fra brosjyren i **figur 2.4**. Nederst i denne tekst-omtalen av Bjørgeberget (**figur 2.4**) nevnes HHT (Hamar og Hedemarken Turistforening) og deres arbeid med ytterligere skilting og merking i Bjørgeberget. Om en går inn på deres nettsider (www.hht.no), så finner en mange turforslag for Ringsaker, som er synliggjort med navn, tekst, kart, vanskelighetsgrad, lengde m.m., forankra i tur-basen UT.no.

Det er HHT som er ansvarlige for Turskiltingprosjektet i Brumunddal, og alt i alt gjelder innsatsen flere ruter som de samla omtaler som «Bystiene i Brumunddal» (**figur 2.5**). Vår studie gjelder to ruter som fører mot **Bjørgeberget (figur 2.2)** – en kortere og lengre. Bruken blir kartlagt av våre tre selvregistrerings-kasser med spørreskjema og av tre ferdselstellere (se plassering i **figur 2.3**). Det ble plassert ut informasjonsskilt med kart som viser de skilta turstiene (**figur 2.3**), ved viktige startpunkt for den korte turen opp på Bjørgeberget og den lengre Høyby-runden, som også går over Bjørgeberget. Dette kartet ligger også på hjemmesidene til HHT (www.hht.no).

De åtte informasjonstavlene ble satt ut ved viktige punkter langs rutene (se **figur 2.3**): Sveum, Narud Vannverk, Bjørgeberg-toppen, Hempa skole, Stikryss Minka, Tømmerli, Fagerlund skole og ved Gjerdinga. De to rutene ble skilta/merka i mars 2017, og den offisielle åpningen var 13. august, da HHT arrangerte både en kort tur fra Hempa skole til Bjørgeberget, og en lang tur rundt Høyby (**figur 2.5**)

² (<https://www.ringsaker.kommune.no/10-topper.392977.no.html>)

Figur 2.2 Fra UT.no: De to turene som er merka i Brumunddal våren 2017, og som delvis er sammenfallende. Til venstre: Bjørgeberget-Brumunddal. Til høyre: Høybyrunden.

Figur 2.3 Informasjonskart fra HHT, for stiene rundt/over Bjørgeberget. NINA har lagt inn posisjonen til tre svarkasser og tre automatiske tellere (se innlagt tegnforklaring).

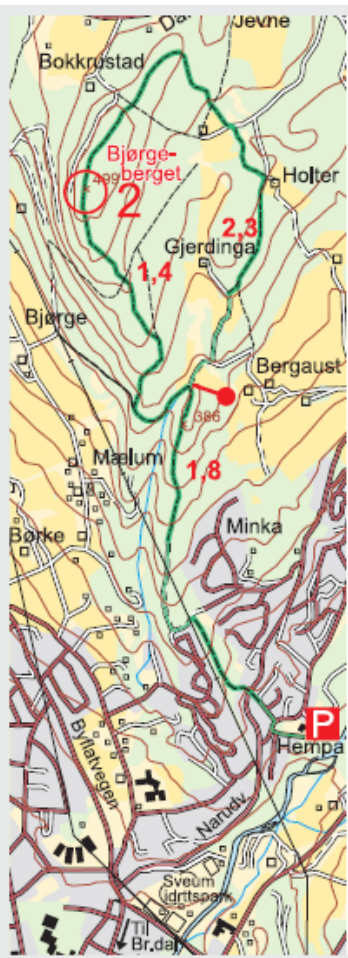
2. Bjørgeberget, Brumunddal

(målestokk: 1:30 000)

- Parkering ved Hempa skole, Børkesvevn. 59, Brumunddal.
- Middels krevende tur: ca. 3 km til posten. Hele runden ca. 7,3 km – totalt 2 timer.
- Turen går på gode stier, skogs- og traktorveger.

Det er flere utgangspunkt til Bjørgeberget og fint å gå fra Brumunddal sentrum. Vi starter turbeskrivelsen fra parkering på Hempa skole. Gå opp Børkesvevgen og ta gang- og sykkelsti under Narudvegen. Ta sti opp til venstre etter undergangen og følg denne til nordenden av Tømmerlifeltet. Her går du vestover (langs boligfeltet) ca. 100 m før du tar stien oppover mot nord. Etter 1 km kommer du til et jorde, – ta traktorvegen ned til venstre. Følg denne 300 m før du går opp til høyre og følger traktorveg, deretter sti til toppen. Posten ligger øverst på toppen – nordøst for «det gamle utsiktspunktet».

For å gå en rundtur fortsett over toppen, følg traktorveg i ca 400 m, før du tar sti til høyre og deretter rett fram i neste stikryss. Stien fortsetter på ryggen nordøstover før den svinger i en lang bue mot høyre og kommer ned på vegen ved Hestlykkja. Gå 20 meter på vegen og ta sti ned til høyre (sørøver). Stien kommer ut ved Holter, og her tar du traktorvegen til høyre. Etter 600 m er du nede på vegen til Gjerdinga. Følg vegen nedover mot venstre. Etter 300 m, ta traktorveg til høyre og fortsett på sti i jordekant. Her kommer du tilbake på stien du kom oppover. Ta stien til venstre og følg samme trasé nedover igjen mot Hempa. HHT ferdigstiller merking og skilting av stier til og rundt Bjørgeberget, og det blir turarrangement med åpning søndag 13. august. Følg med på hht.no.

Figur 2.4 Utsnitt fra pdf-informasjonen om '10 topper i Ringsaker 2017', henta fra Ringsaker kommunes hjemmeside, tur nr 2 Bjørgeberget.

SØNDAG ÅPNES "BYSTIENE" I BRUMUNDDAL!

Nye skilt som følger nasjonal merkemal Foto: Helge Stikbakke

De siste årene har vi jobbet med å skilte og merke stier i nærheten av Brumunddal. Søndag 13. august markerer vi at nå er vi ferdig med "Bystiene". Kom og bli med!

Figur 2.5 Oppslag på HHT hjemmeside 8. august 2017 (kopiert fra www.hht.no)

2.2 Brukerundersøkelse med svarkasser

NINA har gjennomført brukerundersøkelser ved hjelp av registreringskasser helt siden opprettelsen i 1989. Dette er en effektiv metode for å samle kunnskap om bruken og brukere av natur- og friluftslivsområder, på steder der det er langt mellom brukerne. Metoden har en grunnleggende forutsetning, nemlig at ferdselen skjer langs stier eller turveger, og i tillegg må kassene bli plassert med omtanke: De må plasseres slik at turgåeren blir oppmerksom på kassa i god tid når hun/han ferdes langs stien, og kassa må ikke konkurrere om oppmerksomheten med f.eks. informasjonsskilt, bomkasser, stikryss, e.l. Dessuten må en prøve å sette seg i brukersituasjonen og finne en lokalitet der det sannsynligvis er naturlig for den som er ute og går å ta ei pause (og lese teksten på kassa, åpne og helst fylle ut et kort) – gjerne på en liten lysning, en vannpauseplass eller et utsiktspunkt. Det finnes ganske mye metodelitteratur på dette (se Vistad 1995).

I Vestby satte NINA ut kasser på fire lokaliteter/stier. Stivalget var selvsagt styrt av hvor det skulle skiltes/merkes og området ble synfart sammen med den lokalt ansvarlige Nils Thorsen, på vegne av Forum for natur og friluftsliv i Vestby. NINA satte opp kassene og utstyrte de med informasjonsplakat på fronten og utfyllende informasjon inne i kassa (se **vedlegg 1**), spørreskjema i A5-format (**vedlegg 2**) og skrivesaker. Kassa fungerer som ei 'postkasse' der en stikker utfylt skjema ned i 'brevsprekken' etter utfylling. Nils Thorsen tok på seg arbeidet med å etterse kassene, samle inn utfylte skjema, fylle på med nye skjema, og ta kassen ned når førundersøkelsen var ferdig. Neste sommer (2016) satte han opp igjen kassene på samme sted, for etterundersøkelse, da med et nytt skjema tilpassa den nye situasjonen med skilta/merka stier (**vedlegg 3**).

I Brumunddal ble en lignende prosedyre fulgt. Lokal frivillig og kjentperson (Ola Johan Basmo, på vegne av Hamar og Hedemarken Turistforening) var med og identifiserte tre aktuelle kasse-lokaliteter (se **figur 2.3**) for det to turrutene. På grunn av den korte avstanden mellom NINAs kontorer på Lillehammer og Brumunddal, tok NINA her ansvaret for tilsyn og gjennomføring av førundersøkelsen. Det samme var tilfelle for etterundersøkelsen (men denne måtte altså gjøres i 2017, i påvente av skilting/merking våren 2017).

I begge førundersøkelsene ble det brukt identiske skjema. I etterundersøkelsene besto skjemaene i begge områder av en standardpakke med spørsmål som inneholdt de samme spørsmålene som i førundersøkelsen, men også noen nye som var tilpasset at stiene nå var merket/skiltet. I Brumunddal ble det også supplert med noen ekstraspørsmål i tillegg til standardpakka, fordi Bjørgeberget også var gjort til en Topp 10-tur for Ringsaker kommune i 2017. Poenget var å prøve å skille effekten av Topp 10-tiltaket fra effekten av at stien nå var merka/skilta. Alle spørsmål som var med i Vestby var med i Brumunddal (**vedlegg 3**).

Svarkasse logg

Vestby 1 (førundersøkelse): 3. juli 2015 – 17. oktober 2015.
Vestby 2 (etterundersøkelse): 8. juli 2016 – 7. desember 2016

Brumunddal 1 (førundersøkelse): 2. juli 2015 – 8. oktober 2015
Brumunddal 2 (etterundersøkelse): 19. mai 2017 – 11. oktober 2017³

Dataregistrering og analyser

Alle utfylte skjema ble lagt inn i en klargjort datafil i Excel. Totalt ble det samla inn 1855 utfylte spørreskjema i de to studieområdene Vestby og Brumunddal. I begge områdene ble første datainnsamling gjennomført sommeren/høsten 2015. I Vestby ble etterundersøkelsen gjort sommeren/høsten 2016, mens i Brumunddal i Ringsaker ble den gjennomført da stien var ferdig merka/skilta sommeren/høsten 2017. Kort fylt ut av personer under 15 år er ikke inkludert i analysene (dette er vanlig prosedyre ved slike undersøkelser).

³ Ett års forsinkelse. Se fotnote til kapittel 2

Rådata ble importert i analyseprogrammet SPSS og alle analyser er gjennomført i SPSS. Figurene er lagd i Excel. Når vi har sammenlignet funn fra før- og etterundersøkelsene har vi brukt Anova, T-test eller Kjikvadrat-test, avhengig av spørsmålstype og svarformat. I testingen av signifikans har vi satt grense ved $p=0.05$; høyere p -verdi viser ikke-signifikante forskjeller. Bare signifikante funn blir rapportert med full presentasjon av analyseresultatene.

Tabell 2.1 Antall innsamlede kort ved de ulike lokalitetene i Vestby og Brumunddal

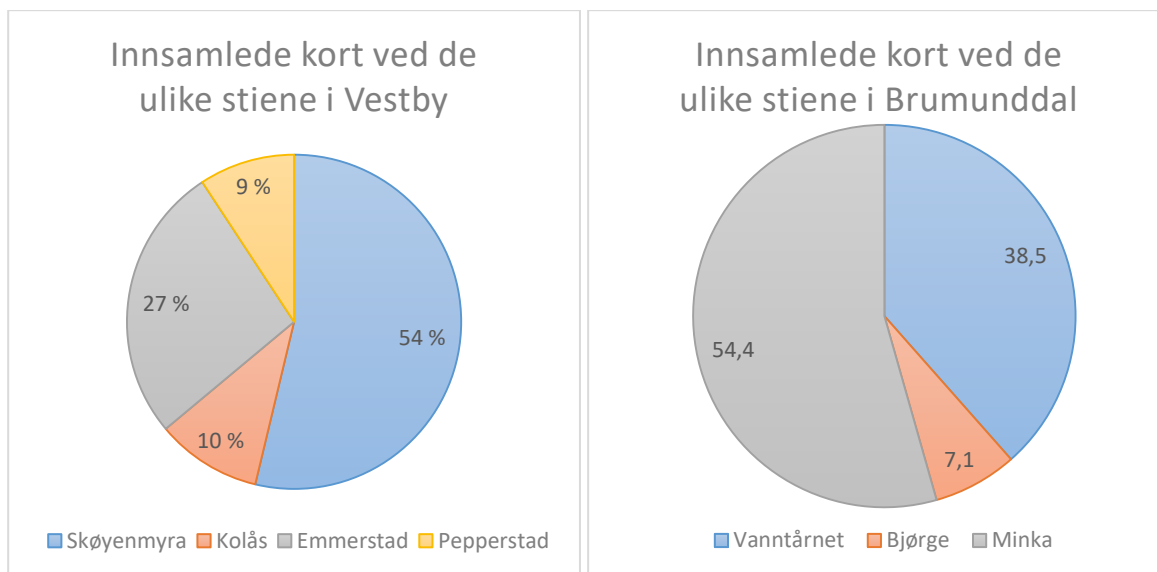
	Vestby				Brumunddal		
	Skøyenmyra	Kolås	Emmerstad	Pepperstad	Vanntårnet	Bjørge	Minka
2015	264	36	133	40	238	35	246
2016	189	50	93	38	-	-	-
2017	-	-	-	-	151	37	304
Totalt	453	86	226	78	389	72	550

I Vestby ble det samlet inn 843 kort fordelt på de fire stiene/lokalitetene: Skøyenmyra, Kolås, Emmerstad og Pepperstad. 473 kort ble samlet inn i 2015 og 370 kort i 2016. **Tabell 2.1** viser at over halvparten av kortene ble samlet inn ved Skøyenmyra og en drøy fjerdedel ved Emmerstad, mens omtrent 10 % av kortene ble samlet inn ved Kolås og ved Pepperstad.

Vi skal være forsiktige med å prøve å forklare disse variasjonene, men et forsøk kan være slik: Skøyenmyra ligger i turruta mellom Son og Hølen, og Son er den neste største senteret i Vestby kommune (over 5500 innbyggere). En mye brukt turveg krysser stien hvor svarkassa sto. Kolåsstien ligger også nær Son, men er ganske ny som sti, ligger dessuten nord for elva Sæna og er sannsynligvis lite kjent – foreløpig. Ved Emmerstad er det lite lokalbefolkning (Hvitsten er ganske nær, men med lavt folketall), men Emmerstadbukta er et bade-utfartsområde og kassa var plassert ved en etablert turveg inn mot Haugertjern. Kanskje er det lave tallet ved Pepperstad mest overraskende, siden dette er nært et ganske stort boligområde. I følge lokal turskilt-ansvarlig (Nils Thorsen) skyldes det sannsynligvis at skogsområdet nord-øst for Pepperstad har en godt brukt og merka løype som er lettere tilgjengelig, og at mange foretrekker å gå over Brattåsen mot Hvitsten.

I Brumunddal ble det samlet inn 1011 kort fordelt på de tre ulike lokalitetene: Vanntårnet, Bjørge og Minka (Minkholen/byggefeltet). 519 kort ble samlet inn i 2015 og 492 i 2017 (**tabell 2.1**). **Figur 2.6** viser at fordelingen på de tre kassene er ganske ulik. Over halvparten av kortene ble samlet inn ved Minka, mens bare 7 % (72 kort) ble samlet inn ved Bjørge. Tallene virker ganske logiske. De fleste i Brumunddal som vil til Bjørgeberget vil nok gå forbi kassa ved Minka, mens Bjørgekassa ligger ved en gård som sannsynligvis er litt utenfor «hovedruta». Turvegen forbi Vanntårnet er der vi ville forvente mest ferdsel; den er godt etablert og vil nok i like stor grad appellere til syklister som til turgåere. Det er mindre sannsynlig at syklister tar seg tid til å stoppe, enn fotgjengere/joggere. At trafikken er større her blir også bekreftet av de automatiske tellerne (se kap. 2.3 og 6.5).

Selv om det stort sett er fylt ut færre kort/skjema i etterundersøkelsene (med unntak av Bjørge og Minka i Brumunddal) så kan vi ikke konkludere med at det betyr mindre bruk av stiene/turvegene etter skilting. Det er derfor vi har kombinert svarkasser med automatiske tellere (se kap. 3.5 og 6.5) som gir et mye bedre uttrykk for selve ferdselsmengden. Det er mer sannsynlig at nedgangen i utfylte skjema skyldes at en del brukere (etter skilting) ikke ville fylle ut enda et skjema, siden de hadde fylt ut på samme sted et år (Vestby) eller to år (Brumunddal) tidligere. På informasjonsteksten inne i kassa (etterundersøkelsen) ble slike brukere spesielt oppfordra til å fylle ut skjema (se **vedlegg 1**); ikke fordi de er viktigere enn andre brukere, men fordi vi frykta et slikt systematisk frafall.

Figur 2.6 Antall innsamlede kort totalt ved de ulike lokalitetene i Vestby (N=843), til venstre. Antall innsamlede kort ved de ulike lokalitetene i Brumunddal (N=1011), til høyre.

2.3 Automatiske tellere

Vi har brukt automatiske tellere av typen EcoCounter med toveis (Inn / Ut) infrarød sensor. Sensoren monteres ca. 1-1,2 meter over bakken slik at den peker vinkelrett over stien og unngår da telling av hunder. I Brumunddal og Vestby ble sensorene montert på trestammer eller i stolper som vi plasserte langs stiene. Når et menneske passerer registrerer telleren varmen som utstråles (infrarød stråling) og det registreres en passering. I tillegg til selve sensoren består telleren av batteri og minneenhet (se **figur 2.7**). Tellerne registrerer antall passeringer helt ned på 15 minutters intervaller (dvs. vi kan lese av antall passeringer for hvert 15.minutt – men også per dag eller for en lengre tidsperiode). Tellerpresisjon avhenger av teknologi og lokalitet/montering. Tellerne er testet under variable forhold (temperatur, værforhold, antall folk, type folk osv.) under kontrollerte forhold, og tellerpresisjonen er innenfor +/- 5 % feilmargen (Andersen m.fl. 2013). Det er viktig at tellere blir fulgt opp tett i prosjektperioden, og GSM modem var derfor montert på de fleste av tellerne. Dette gjør at data kan lastes ned uten å oppsøke teller, og svikt eller unormale tellinger kan følges opp umiddelbart.

I Vestby brukte vi fire tellere og tellingene forløp som de skulle. I Brumunddal brukte vi tre tellere og måtte bytte sensor på telleren vi plasserte nord-øst for Uldvarefabrikken (vi mistet da data en kort periode). Det var også anleggsarbeider på gangvegen ved Vanntårnet i en periode som gjorde at dataene i det tidsrommet ble feil. Foruten dette, har vi gode telle-data også fra Brumunddal. Siden tellerne har stått på samme plassen i en lang periode og vi har gode data både før og etter de korte periodene med feil, og siden vi har andre tellere i nærheten som fanger opp variasjoner fra dag til dag, har vi interpolert data for disse dagene med feiltellinger. Dette kalles imputering. I alt er 16 dager imputert ved Uldvarefabrikken og 32 dager ved Vanntårnet. Vanntårnet har trolig fått redusert bruk i anleggsperioden på grunn av graving og utbedring av gangvegen, og vi har da imputert data som viser trenden i data før og etter anleggsperioden. Funksjon for imputering av data bygger på standard formel som er utviklet for håndtering av denne type data (Andersen mfl. 2013). Vi testet også før-etter effekt ved å utelate de dagene med feiltellinger, og dette hadde ingen innvirkning på resultatene som er presentert i rapporten.

I Vestby ble alle de fire tellerne plassert nær de fire svarkassene (**figur 2.1**). I Brumunddal var det tellere ved kassene ved Minka og ved Vanntårnet, men ikke ved Bjørge. Her lot det seg ikke gjøre pga. storfe på beite. I stedet plasserte vi en teller innenfor og ovenfor (retning nord-øst)

Uldvarefabrikken, for å se hvor mye av ferdsele forbi Vanntårnet som også fortsatte videre på Høyby-runden (**figur 2.3**).

Teller-logg

Brumunddal: start 2. juli 2015, slutt 11. oktober 2017

Vestby: start 3. juli 2015, slutt 7. desember 2016

Figur 2.7 EcoCounter teller (sensoren er den svarte/brune firkanten til venstre og batteri/minne-enhet er plassert i den grønne bøtta), til venstre. Eksempel på plassering / registreringsstråle, til høyre.

2.4 Semi-strukturerte telefonintervjuer

Siden første etterundersøkelse ble gjennomført i Vestby, var det også i Vestby telefonintervjuene ble gjennomført først. Intervjuguiden fra Vestby (**Vedlegg 4**) ble senere justert og tilpasset forholdene i Brumunddal. Det var to ulike intervjuere for Vestby og for Brumunddal. Dette for å styrke reliabiliteten. Kvale (2001: 21) beskriver det halvstrukturerte forskningsintervjuet,

Det ble laget en intervjuguide som ble justert litt etter de første intervjuene og i hovedsak fulgt etterpå. Før selve intervjuet ble informanten orientert om at Gjensidigestiftelsen og Fylkeskommunen har finansiert tiltaket med skilting, at NINA gjør et oppdrag for Gjensidigestiftelsen med å undersøke effekter av turskiltprosjektet - og at informasjonen ville behandles anonymt og inngå i en rapport fra prosjektet. Innledningsvis ble informanten spurt om kort å beskrive seg selv som turgåer, altså litt om hvor, hvorfor, når og hvor ofte vedkommende er ute og går tur. Informanten ble videre spurt om synspunkter på skilting generelt, og om skilting og merking av den konkrete stien der spørreskjemaet ble fylt ut. Var det greit å finne fram, nok merker, synspunkter på skiltene, plassering etc.? I intervjuene ble det også spurt om og hvor informanten hadde fått informasjon om skiltinga og skilteprosjektet. Til slutt ble det oppsummert om vedkommende synes skilting er viktig, synspunkter på skiltingsarbeidet, eventuelle effekter av skiltingsarbeidet på omfang av turgåing og valg av turruter, og om vedkommende hadde andre innspill.⁴

Informantenes svar ble notert underveis i telefonintervjuene, og ble renskrevet umiddelbart etter hvert enkelt intervju, som grunnlag for denne rapporten.

⁴ Informantene i Vestby ble til slutt spurt om de var interessert i å bli oppringt av Nils Thorsen (som er ansvarlig for merkearbeidet i Vestby, på vegne av Forum for natur og friluftsliv i Vestby). Han ønsket en slik kontakt med brukerne for å høre om de ville bidra i videre skiltingsarbeid i kommunen; åtte aktuelle oppgave navn som ble videresendt til Nils.

2.4.1 Utvalg i Vestby

I den kvantitative spørreundersøkelsen (besvarte spørreskjema fra «kasse-undersøkelsene» på de fire lokalitetene) oppga 60 telefonnummer for å kunne bli oppringt senere. Av disse svarte 17 «nei» på spørsmål 12 a: «Brukte du denne stien før den ble skiltet/merket?». Det var disse 17 nye brukerne som ble oppringt i juni-juli 2017. 13 intervjuer ble gjennomført. Resten takket nei eller tok ikke telefonen, etter gjentatte oppringninger. Fordelinga av informanter på de fire lokalitetene ble slik:

Skøyenmyra: 1 intervju
Kolås: 5 intervjuer
Emmerstad: 2 intervjuer
Pepperstad: 5 intervjuer

De 13 personene representerer aldersspenn fra 20-åra til 60-åra. Sju informanter er kvinner, 6 menn. Åtte personer er innflyttere, 3 tilreisende/hytteiere og 2 er oppvokst i Vestby. De 13 personene som ble intervjuet på telefon viste en bredde i forhold til omfang på turaktivitet, fra de som bare er ute helt sporadisk til de som går tur flere ganger i uka og hele året.

2.4.2 Utvalg i Brumunddal

Med utgangspunkt i prosjektets spørreskjema fra etterundersøkelsen i Brumunddal så var det 14 skjema som hadde oppgitt telefonnummer og svart «nei» på spørsmål 12 a: «Brukte du denne stien før den ble skiltet/merket?». Alle disse hadde fylt ut skjema i kassen ved Minka (ingen aktuelle skjema var fylt ut ved de andre to lokalitetene). De 14 ble oppringt i november-desember 2017. Ti intervjuer ble gjennomført. De resterende fire personene ble forsøkt oppringt fem ganger, på ulike dager og med oppringningsforsøk på kveldstid, men tok ikke telefonen.

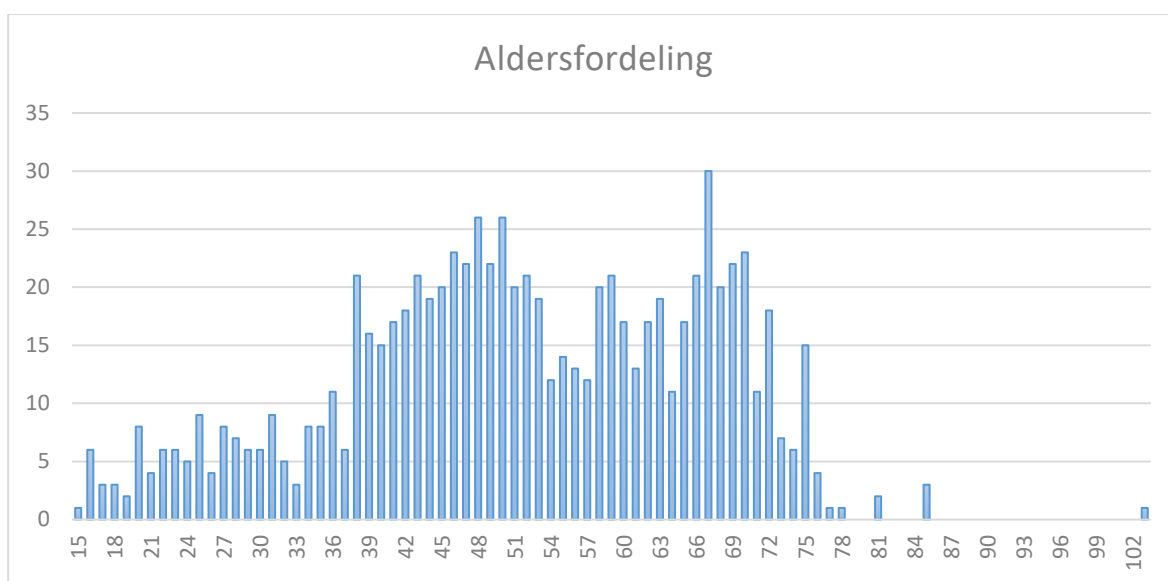
Blant utvalgets 10 informanter er den yngste i slutten av 20-årene, mens den eldste er i begynnelsen av 60-årene. Seks informanter er kvinner, fire er menn. Tre av de intervjuede har vokst opp i Brumunddal, tre er innflyttere og fire er tilreisende/hytteiere. Personene som ble intervjuet på telefon representerer en bredde i forhold til hvor turaktive de er, fra de som bare er ute helt sporadisk, og da helst sommerstid, til de som går tur flere ganger i uka og hele året.

3 Resultat: Kasse-undersøkelse og tellinger i Vestby

I kapitlene 3.1 til 3.3 har vi slått sammen alle utfylte skjema fra både før- og etterundersøkelsene i Vestby. I kapittel 3.4 ser vi nærmere på endringer fra før til etter-undersøkelse.

3.1 Brukerprofil for Vestby

Av de som svarte var 54 % kvinner og 46 % menn (N=842). Alder spente fra 15 til 103 (men bare noen få over 75 år), og gjennomsnittsalderen var 51,4 år. **Figur 3.1** viser aldersfordelingen for alle brukerne i Vestby. Aldersprofilen for de fire ulike lokalitetene var noe ulik.⁵ Ved Skøyenmyra og Emmerstad var gjennomsnittlig alder omlag 50 år, mens ved Kolås var gjennomsnittsalderen høyere (60 år) og ved Pepperstad var den lavere (46 år). Kjønnssfordelingen ved de ulike lokalitetene var litt ulik, det var noe færre menn som svarte ved Kolås, men forskjellene var ikke signifikant forskjellige.

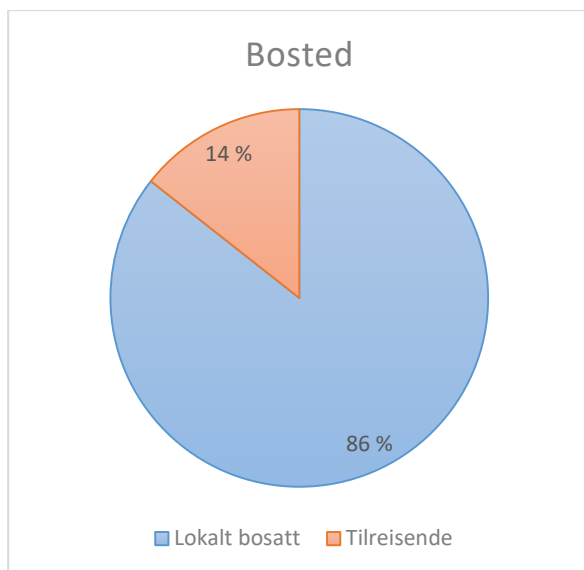

Figur 3.1 Aldersfordeling brukere av tursti i Vestby (N= 831).

Brukerne ble spurt om de var bosatt lokalt eller om de var tilreisende til området. Det ble ikke definert hva det å være bosatt lokalt var, slik at svarene på dette spørsmålet representerer respondentens egen oppfatning. 86 % svarte at de var bosatt lokalt (**figur 3.2**) og av disse hadde en drøy femtedel (22 %) vokst opp i området, mens knappe fire av fem (78 %) var innflyttere.

14 % var tilreisende og av disse var 42 % bosatt i Oslo, og ellers hovedsakelig på Østlandsområdet. De fleste av de tilreisende oppga at de brukte stien på eget initiativ, mens om lag en fjerdedel oppga at de brukte den sammen med lokalkjente.

⁵ $F(3, 827) = 14,902, p < 0,001$.

Figur 3.2 Brukernes bosted i forhold til hvor turstien/svarkassa var lokalisert (N=820)

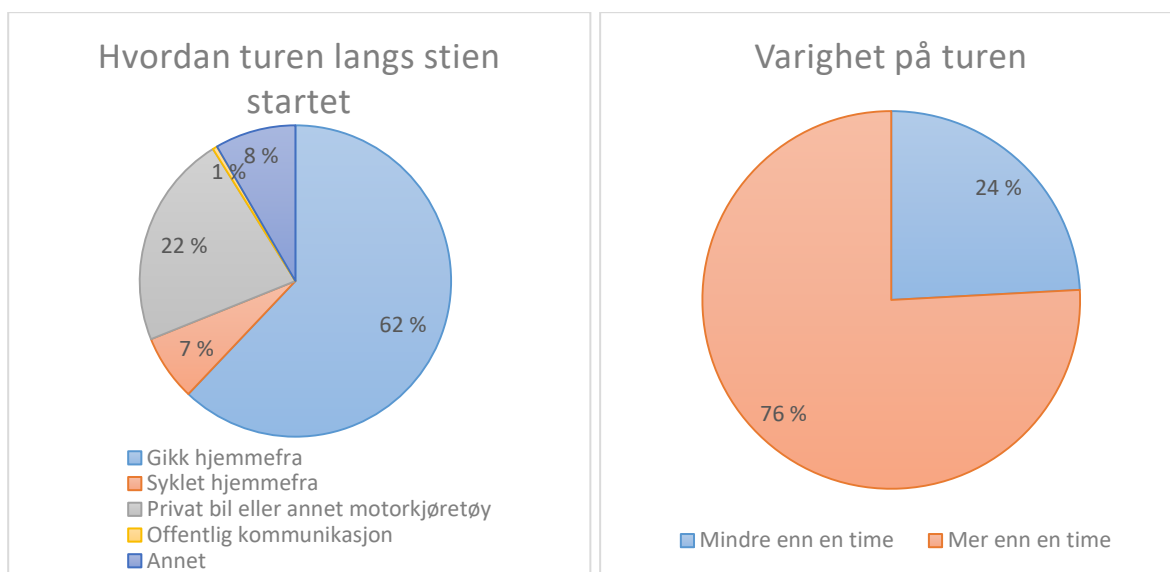
3.2 Om turen og turfølget

De fleste (62 %) oppga at de hadde gått hjemmefra, og den nest største gruppa var de som hadde tatt seg til stien med privatbil eller annet motorisert kjøretøy (22 %). Kun 1 % oppga at de hadde benyttet offentlig kommunikasjon, mens 7 % hadde syklet og 8 % oppga «annet» (**figur 3.3**). De få som oppga at turen startet via *offentlig kommunikasjon* oppga buss (n=3) eller at de har gått fra Kroken (n=2) – et par km rett sør for Emmerstadkassa. Mange av de som oppga *annet* skrev at de hadde gått fra hytta (27 av 71) eller at de hadde løpt/jogget (hjemmefra) (30 av 71).

I gjennomsnitt brukte de som er lokalt bosatt omtrent en halvtime på å gå fra bostedet og til der de fylte ut skjemaet langs stien (N=641). Knappe 30 % brukte 15 minutter eller mindre, mens omtrent 17 % brukte en time eller mer. Gjennomsnittet for de fire kassene er:

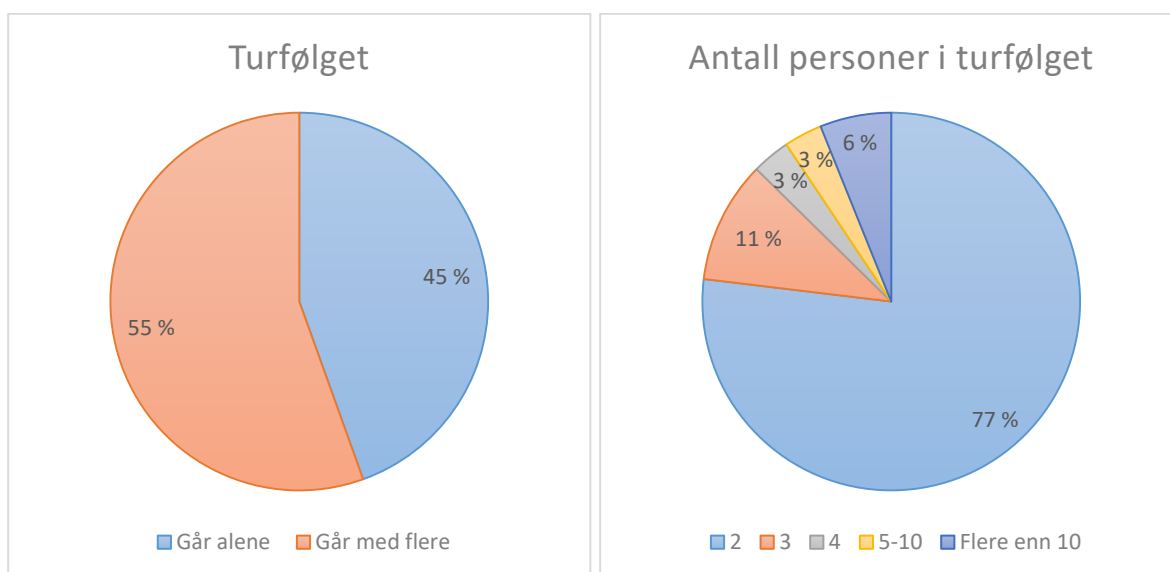
- Skøyenmyra: 30 minutter hjemmefra
- Kolås: 24 minutter hjemmefra
- Emmerstad: 53 minutter hjemmefra
- Pepperstad: 17 minutter hjemmefra

For de fleste brukerne varte turen langs stien mer enn en time, knappe en av fire var på tur én time eller kortere (**figur 3.3**).

Figur 3.3 Hvordan turen langs stien startet (N=833) til venstre, og varighet på turen (N=824) til høyre.

Litt under halvparten gikk tur alene. **Figur 3.4** viser også antall personer i turfølget for de 55 % som gikk sammen med andre, og i hovedsak (3 av 4) sammen med én person. Bare 7 % (N=824) oppga at det var barn i turfølget. De fleste hadde med ett barn, og høyeste antall barn i et turfølge var fire.

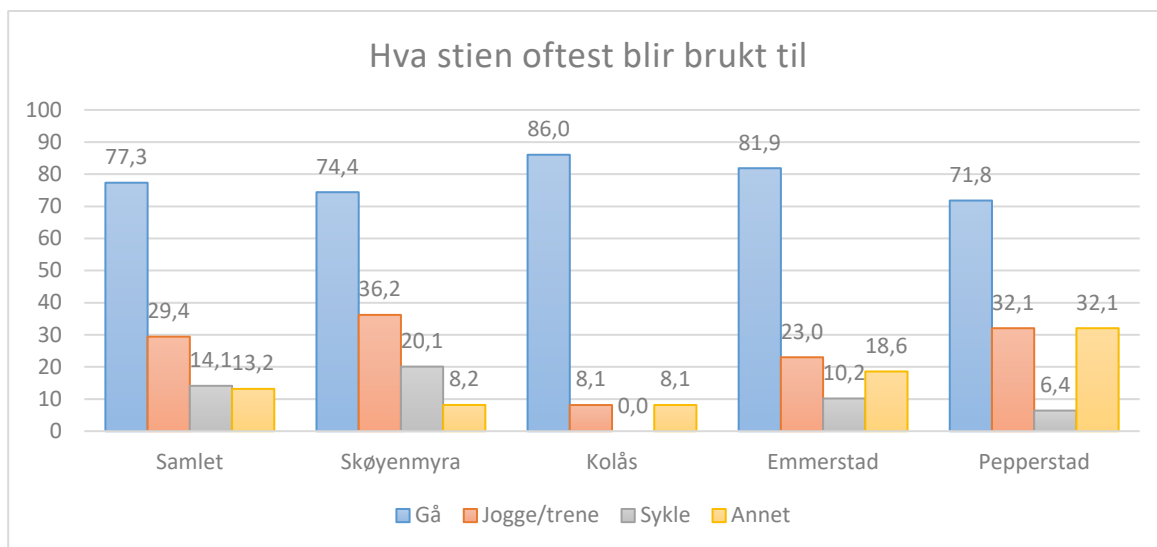

Figur 3.4 Hvor mange er det i turfølget (N=838) til venstre og antall personer i turfølget til de som går med flere til høyre (N=459).

Figur 3.5 viser prosentfordeling for hva slags aktivitet stien som oftest ble brukt til. Søylene lengst til venstre viser fordelingen samlet for alle brukerne av stiene i Vestby. Ikke overraskende var det en stor majoritet som oppga gåing, etterfulgt av jogging/trening. Blant de som oppga at de som oftest bruker stien til noe «annet» var å lufte hunden og bær/sopptur de aktivitetene som ble hyppigst nevnt.

Det var noen forskjeller mellom de ulike stiene/kassene (**figur 3.5**). Ved Skøyenmyra var andelen som vanligvis sykler noe høyere, mens ingen syklist er registrert ved Kolås. Ved Kolås er

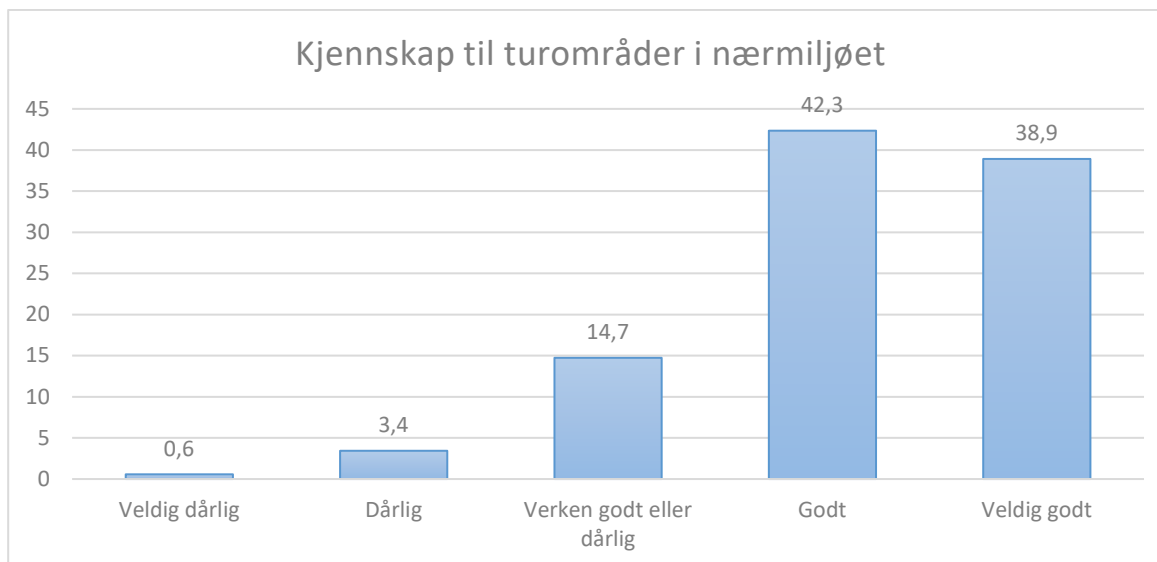
bruken i det store og hele mest ensartet; 86 % bruker hovedsakelig stien til gåing. Ved Pepperstad var det nær 1/3 som svarte *annet* (men her var det bare 78 personer som hadde fylt ut skjema); tur med hund og sopp-/bærtur var vanligst også her.

Figur 3.5 Prosentandeler som viser hva stien oftest blir brukt til. Det var mulig å krysse av flere alternativ slik at samlet prosentandeler overstiger 100 (N= 843).

3.3 Hvordan brukerne vurderer stien og nærområdet sitt.

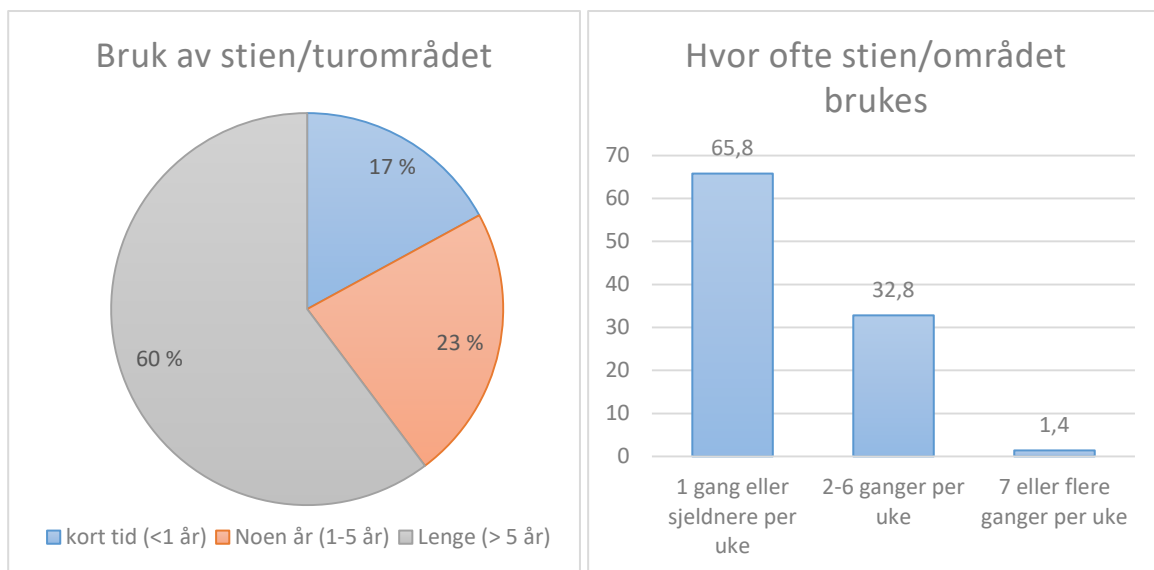
Vi spurte de lokalt bosatte brukerne hvor god kjennskap de har til tuområdene i nærmiljøet sitt; **figur 3.6** viser prosentfordelingen på fem svaralternativ fra veldig dårlig til veldig godt. 81 % oppga at de kjente tuområdene *godt* eller *veldig godt*.

Figur 3.6 Prosentandeler som viser hvor godt brukerne kjenner tuområdene i nærmiljøet sitt (kun brukere som er lokalt bosatt), er inkludert i denne figuren, N=699)

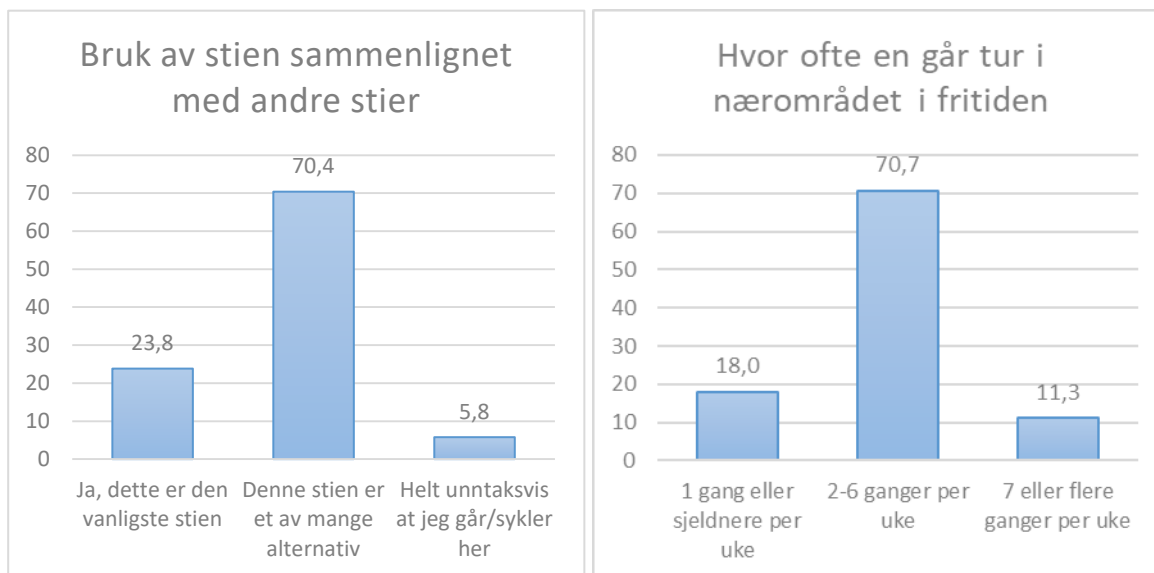
60 % av brukerne oppga at de hadde brukt stien lenge (dvs. >5 år), mens 17 % hadde brukt stien kun det siste året. I 2016 ble det lagt på et nytt svaralternativ på dette spørsmålet: «nybegynner

i sommer». I 2016 (etterundersøkelsen) var det 17,5 % som svarte dette alternativet – se mer om endringer i kap. 3.4. De fleste brukte stien 1 gang eller sjeldnere per uke, mens andelen, av de lokalt bosatte, som brukte stien 2-6 ganger per uke var i overkant av 30%.

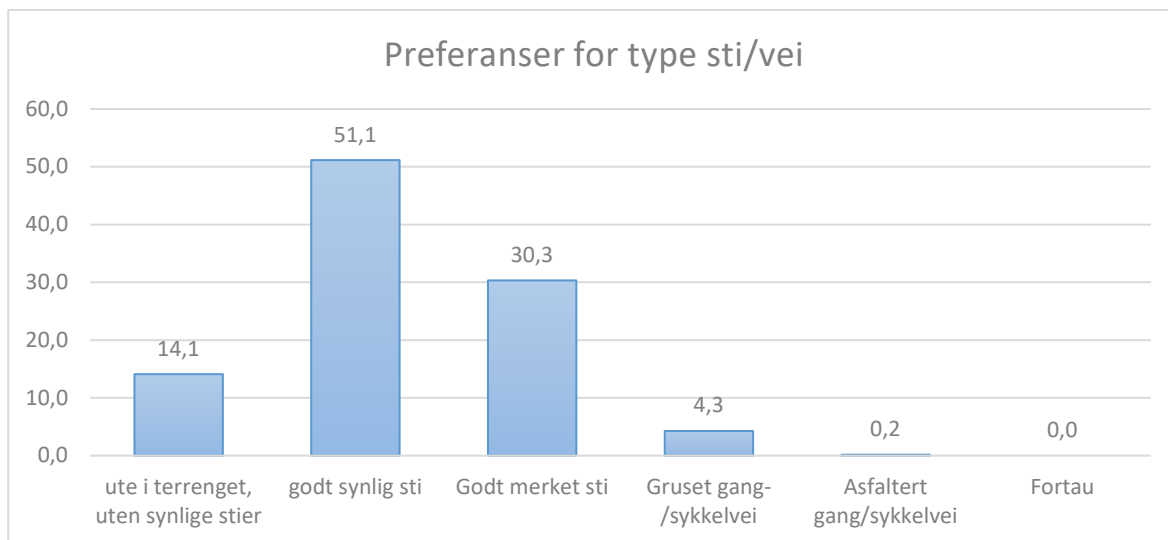
Figur 3.7 Hvor lenge en har brukt stien/turområdet (Alle brukerne, N=692), til venstre. Merk at for 2016 var det et ekstra-alternativ på dette spørsmålet: "Nybegynner i sommer" - i denne figuren er prosentandelen for dette alternativet slått sammen med alternativet "kort tid". Prosentandeler for hvor ofte lokalt bosatte (N= 576) bruker stien/området, til høyre.

For de fleste av de lokalt bosatte, var stien en av mange alternative stier som ble brukt i nærområdet (**figur 3.8**). Dette korresponderer godt med hvor hyppig (hvor mange ganger i uka) stien ble brukt, som vist i **figur 3.7**. For en knapp fjerdedel var den aktuelle stien den vanligste. De fleste (71 %) oppga at de gikk tur i nærområdet 2-6 ganger per uke.

Figur 3.8 Prosentandeler (av de lokalt bosatte - N=554) for hvorvidt denne stien er den en vanligvis bruker til turer i sitt nærmiljø, til venstre. Prosentandeler (av de lokalt bosatte – N=533) som viser hvor ofte brukerne er på tur i fritiden i nærområdet (dvs. til fots eller på sykkel hjemmefra), til høyre.

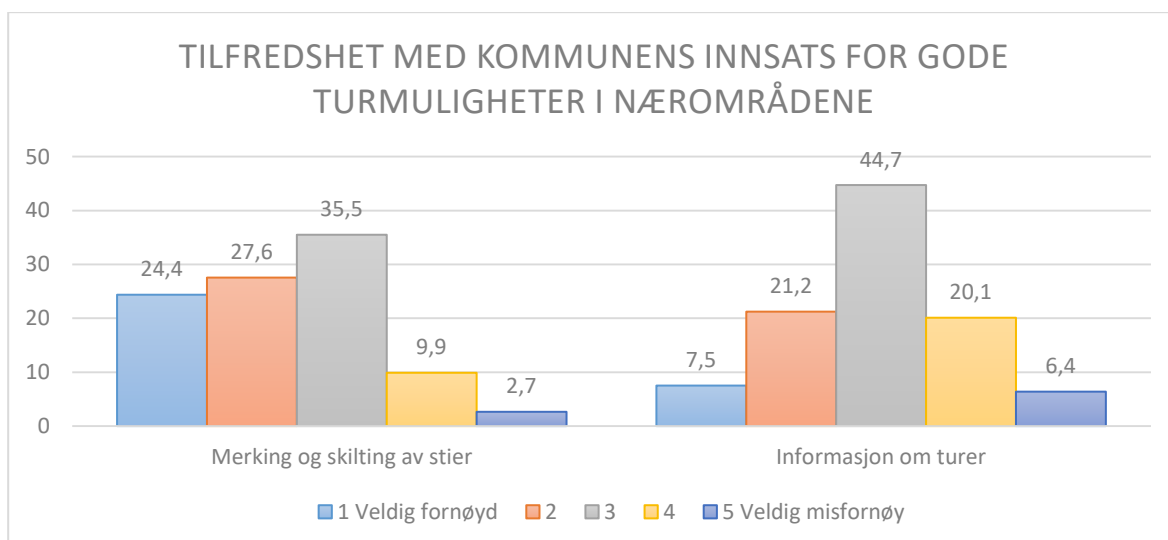
På spørsmål om hvor godt tilrettelagt de vil ha turruta si (**figur 3.9**), så er det 14 % som helst vil gå utenfor sti (dvs. i terrenget). Resten foretrekker en form for sti/turveg, og det er den godt synlige stien som er mest populær (51 %), mens 30 % foretrekker at stien også er godt merka. På dette spørsmålet var det flere som kryssa av flere alternativ (selv om vi ba om bare ett kryss); da registrerte vi det alternativet som viste høyest tilretteleggingsgrad. Dvs. at en god del av respondentene er ganske fleksible på tilretteleggingsgrad, og at kolonnene til venstre i **figur 3.9** i realiteten har enda større oppslutning enn tallene viser (sannsynligvis med unntak av første kategori: Ute i terrenget).

Figur 3.9 Prosentandeler for hvilken type vei/sti folk foretrekker til egne turer om sommeren. Noen respondenter hadde krysset av flere alternativ, for disse er det mest tilrettelagte alternativet vist (N=610)

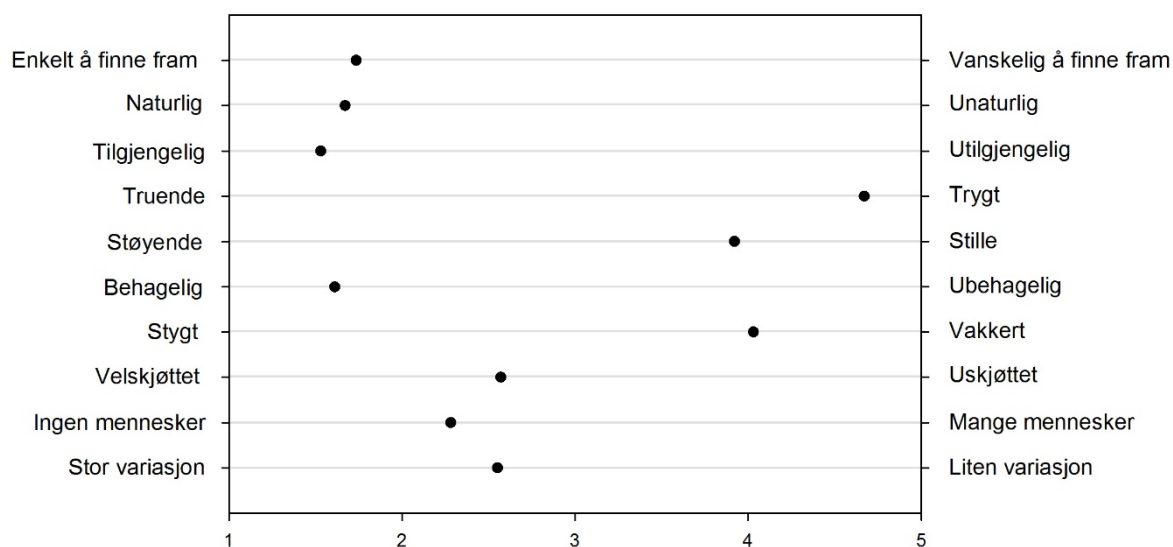
Hvor tilfredse er de lokalt bosatte med kommunens⁶ innsats for turgåing/tilrettelegging? Over halvparten er godt fornøyde (52 %) med det som blir gjort på merking og skilting av stier (**figur 3.10**), og bare i underkant av 13 % er misfornøyde. Men når det gjelder kommunens informasjon om de mulige turene så er det i underkant av 30 % som er fornøyde. Det mest brukte enkeltsvaret – på begge spørsmål – var de som svarte *hverken eller* (dvs. skårverdi = 3).

⁶ I ettertid ser vi at dette er et uheldig formulert spørsmål: mange vil trolig ikke kunne skille mellom kommunens og andres innsats for friluftsliv i kommunen. Det burde heller vært «...fornøyd med innsatsen i kommunen for gode turmuligheter?». Og kanskje er det det folk har ment med svaret sitt?

Figur 3.10 Hvor fornøyde lokalt bosatte er med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdene, når det gjelder skilting og merking av stier (venstre, N=532) og informasjon om turer (høyre, N=566). Fordeling i prosent.

Vi ba også brukerne om å beskrive turområdet sitt ved hjelp av ordpar og en fem-delt skala. Dette er en enkel måte å få et bilde av hvordan brukerne vurderer ulike sider ved nærturområdet sitt. **Figur 3.11** viser gjennomsnittskår for de ulike ordparene som beskriver kvaliteter ved nærområdene, slik brukerne i Vestby ser det. Det er noen positive egenskaper som står særlig sterkt: Trygt, tilgjengelig, behagelig, naturlig og enkelt å finne fram. De andre kvalitetene ligger mer inn mot midten («både og» eller «hverken eller»), og særlig grad av skjøtsel og grad av variasjon.

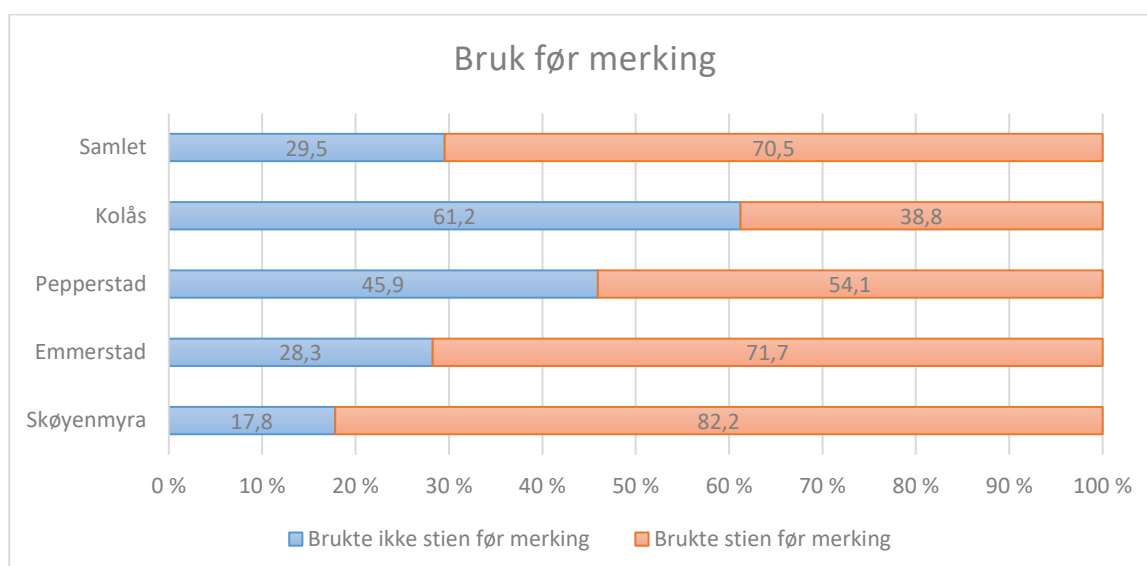
Figur 3.11 Gjennomsnittskår for hvordan brukerne i Vestby beskriver turområdet sitt (N=618-661).

3.4 Endringer fra førundersøkelse til etterundersøkelse?

I kapitlene 3.1 til 3.3 har vi slått sammen alle brukerne fra både før- og etterundersøkelsen. Her i 3.4 sammenligner vi brukerne i etterundersøkelsen med brukerne i førundersøkelsen, for å synliggjøre det som er av signifikante endringene etter skilting/merking. Men først rapporterer vi de nye spørsmålene som var lagt inn i etterundersøkelsen.

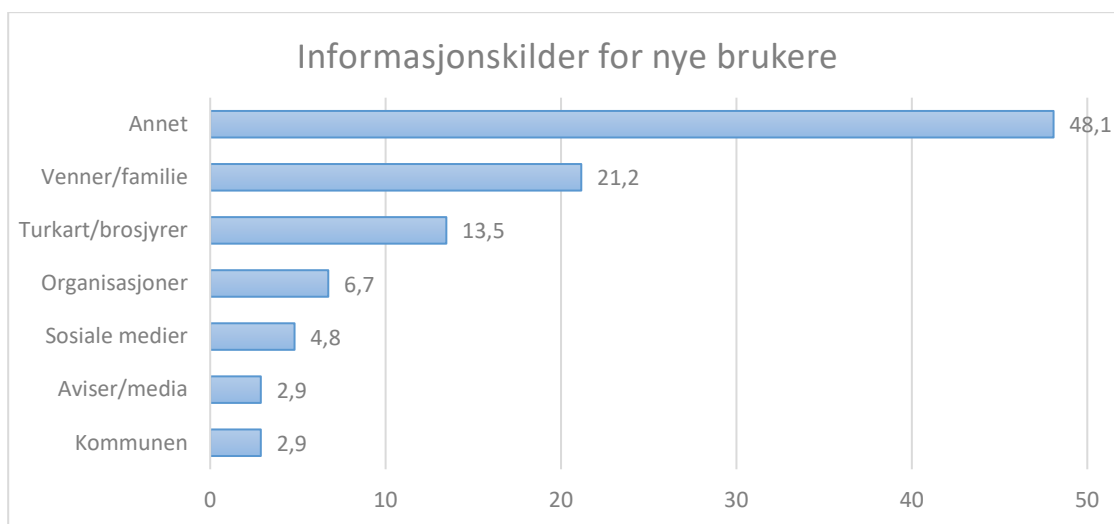
3.4.1 Tilleggsspørsmål i etterundersøkelsen

I 2016 ble det stilt tre nye spørsmål til brukerne (som altså ikke ble stilt i førundersøkelsen). Spørsmålene var knyttet til stimerking og eventuell bruksendring. Det første spørsmålet var hvorvidt turgåerne hadde brukt stien før den ble merket (**figur 3.12**). Figuren viser fordelingen både for alle brukerne i Vestby samlet (øverste kolonne) og for hver av de fire stiene/lokalitetene. **Et viktig funn er at 30 % av brukerne ikke hadde brukt stien før den ble merket.** Det var imidlertid ganske store forskjeller ved de ulike stiene/lokalitetene. Ved Kolås og Pepperstad var andelen ny-bruk høy, henholdsvis 61 % og 46 % var nye brukere. Ved Emmerstad var andelen nye brukere etter merking omtrent som for gjennomsnittet av alle kassene, mens ved Skøyenmyra var andelen nye brukere ganske mye mindre (bare 18 % var nye brukere av stien, etter merking).

Figur 3.12 Prosentfordeling som viser hvorvidt de aktuelle stiene i Vestby ble brukt også før merking (stilt til de som besvarte undersøkelsen i 2016, N=352).

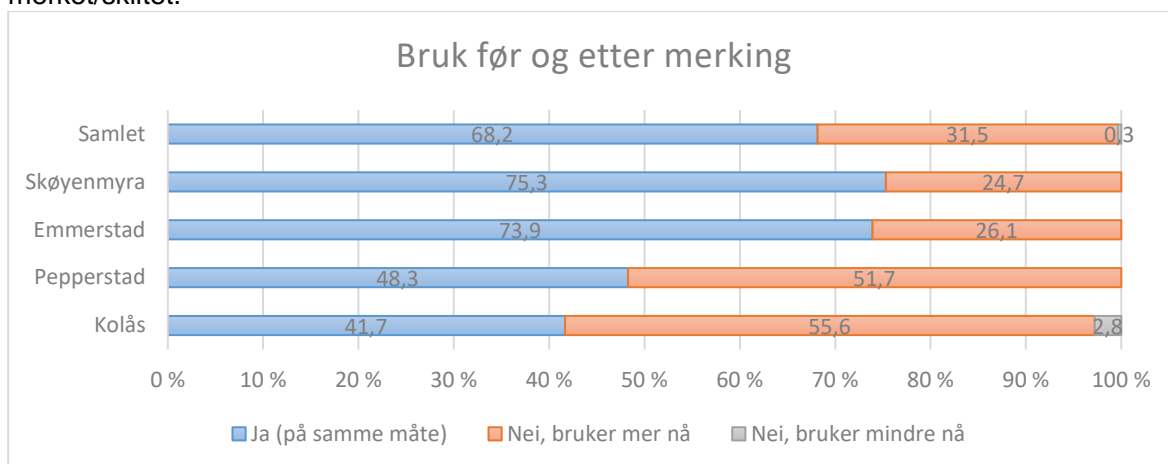
De som ikke hadde brukt stien før merking (totalt 30 %) ble spurt om hvordan de hadde fått informasjon om stien. Vi hadde listet opp seks ulike svaralternativer, i tillegg til *annet* (se **figur 3.13**). Nesten halvparten oppga andre grunner enn de standardiserte alternativene. De som oppga «*annet*» hadde for det meste funnet stien/sett skiltingen tilfeldig mens de var ute og gikk. Den viktigste info-kanalen ellers var venner og familie (21 %).

Figur 3.13 Hvordan nye brukere av stien fikk informasjon om den; fordeling oppgitt i prosent (N=104).

Vi spurte også om brukerne hadde brukt stien på samme måte før merking (**figur 3.14**). Samlet oppga 68 % at de brukte stien på samme måte som før, mens 32 % brukte den mer enn før. Kun en respondent oppga å bruke stien mindre nå.

Både ved Pepperstad og ved Kolås oppga over 50 % at de bruker stien mer nå enn før den ble merket/skiltet.

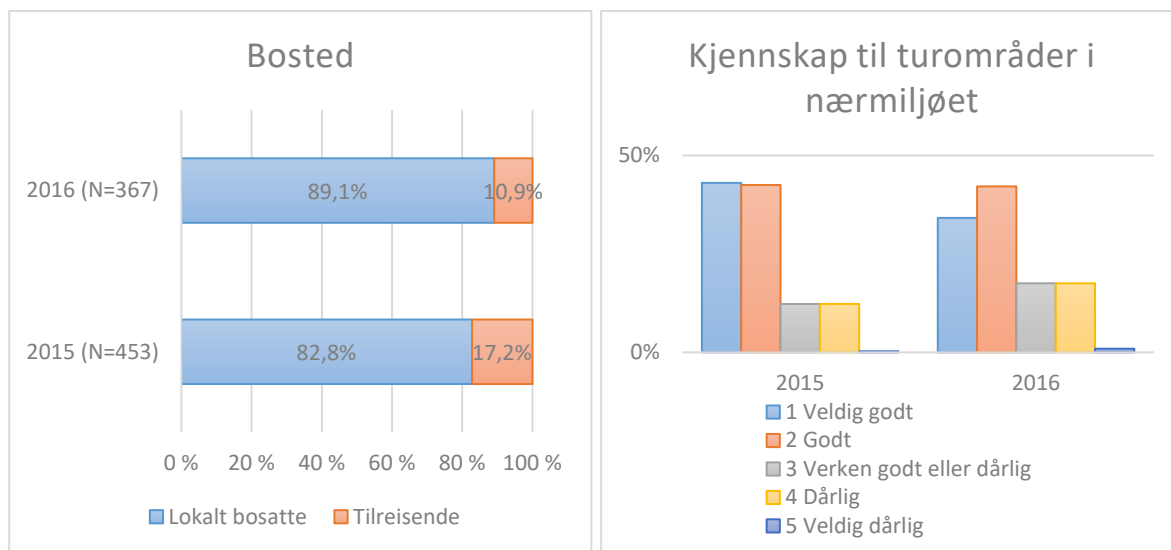
Figur 3.14 Bruk av stiene før og etter merking (N=292), stilt til de som besvarte undersøkelsen i 2016. Fordeling oppgitt i prosent.

3.4.2 Endringer på andre tema?

Her løfter vi bare fram statistisk signifikante endringer fra før- til etterundersøkelsen. Ellers så gjelder funnene som er presenterte i kapittel 3.1, 3.2 og 3.3, både for før- og etterundersøkelsen.

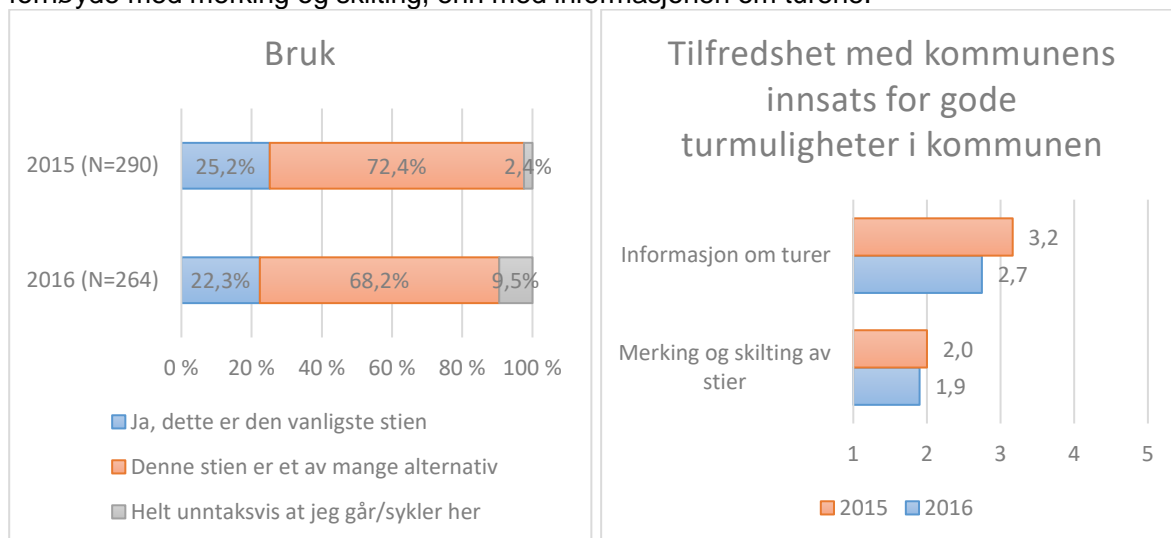
Gjennomsnittsalderen økte litt, fra 51 år i 2015 til 53 år i 2016 ($t_{829}=-2,043$, $p<0,05$), og var altså statistisk signifikant.

Det var en **større andel lokalt bosatte** enn tilreisende etter merking enn før merking⁷. Brukerne (de som var lokalt bosatt) oppga **noe dårligere kjennskap til tuområdene i nærmiljøet** sitt i 2016 (m = 1.97) enn i 2015 (m = 1.74)⁸. Se **figur 3.15**.

Figur 3.15 Brukernes bosted i forhold til turstiene for årene 2015 og 2016, til venstre. Hvor godt en kjenner tuområdene i nærmiljøet for hhv. 2015 og 2016 (kun for de som var bosatt lokalt), til høyre.

Samtidig; når det gjaldt kommunenes innsats for gode turmuligheter (merk fotnote 6 om uheldig spørsmålsformulering) i nærområdene var brukerne **mer fornøyde med både merking og skilting av stier**⁹ og **informasjon om turer**¹⁰ i 2016 enn i 2015 (**figur 3.16**). Men de er stadig mer fornøyde med merking og skilting, enn med informasjonen om turene.

Figur 3.16 Prosentandeler for hvorvidt stien er den vanligvis bruker til turer i sitt nærmiljø, eller ikke, for årene 2015 og 2016, til venstre. Gjennomsnittsskår for hvor fornøyde de er med kommunenes innsats for gode turmuligheter i nærområdene, på en skala fra 1 **veldig fornøyd** til 5 **veldig misfornøyd**, til høyre.

⁷ Kjikvadrat (df=1)=6.572, p<0.05

⁸ (N 2015=374) (N 2016=325) $t_{697}=-3.622$, p<0.001

⁹ $T_{564}=11.613$, p<0.001

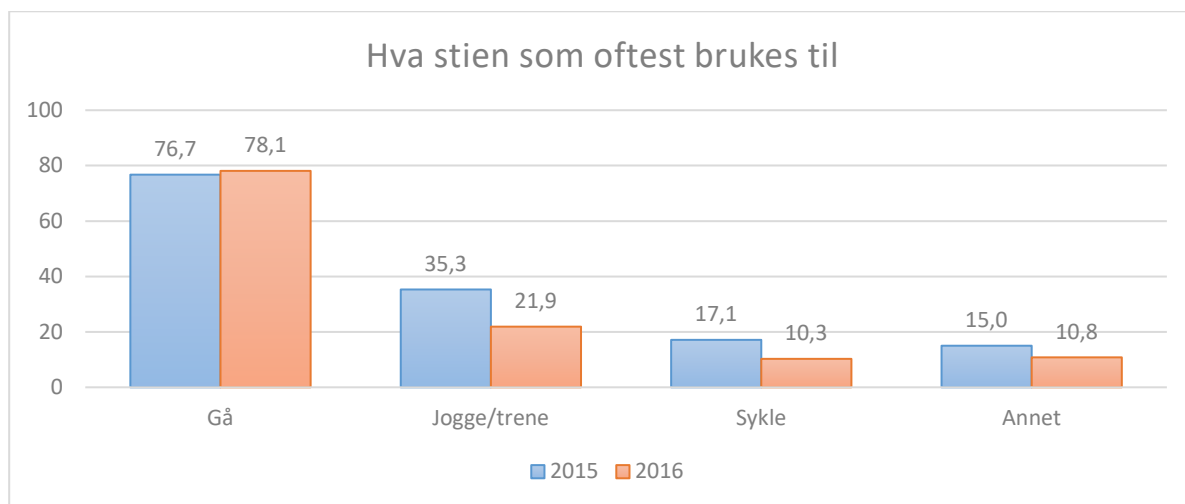
¹⁰ $T_{530}=4.998$, p<0.001

I 2016 var det noen flere som oppga at de bare helt **unntaksvis** bruker «denne stien»¹¹ (**figur 3.16**).

Figur 3.17 viser hva stien som oftest brukes til. Denne figuren er kun beskrivende (dvs. variabelens format gjør det ikke mulig å teste for eventuell signifikant forskjell før og etter merking). Andelen som går er ganske stabil, mens alle de øvrige aktivitetene synker noe fra 2015 til 2016. Dette kan likevel skyldes tilfeldigheter, f.eks. at joggende og syklende i mindre grad stopper for å fylle ut skjema – særlig om de gjorde det på samme sted året før¹².

Det er noen forskjeller i gjennomsnittskårene for noen av **ordparene** som beskriver turområdet (se også **figur 3.11**), før og etter merking. Forskjellene er små, men signifikante. Turområdene blir opplevd som noe enklere å finne fram i¹³, som mer naturlige¹⁴, mer tilgjengelig¹⁵, og mer velskjøttede¹⁶ etter merking enn før merking.

Vi ser **ingen forskjeller når det gjelder** kjønn, hvor turen starta, hvor lang tid det tar å gå fra der en bor, varighet på turen (under eller mer enn en time), **hvor ofte en bruker stien/området**, eller hvor ofte en går tur i fritiden. Det er heller ingen signifikante forskjeller for **ordparene** truende/trygt, støyende/stille, behagelig/ubehagelig, stygt/vakkert, ingen mennesker/mange mennesker, eller stor variasjon/liten variasjon.

Figur 3.17 Hva stien som oftest blir brukt til for hhv. 2015 og 2016, oppgitt i prosent av alle brukerne (det var mulig å krysse av flere svaralternativ, N 2015=473 N 2016=370)

¹¹ Kjikvadrat (df=2)=12.725, $p<0.005$

¹² En plakat utenpå svarkassa med oppfordring om å fylle ut skjema også i 2016, kunne ha gitt flere svar (den oppfordringen måtte en åpne kassa for å se).

¹³ Gjennomsnitt 2015= 1.85 – gjennomsnitt 2016= 1.59, $t_{656.75}=3.696$, $p<0.001$ (Skala fra 1 enkelt å finne fram til 5 vanskelig å finne fram)

¹⁴ Gjennomsnitt 2015= 1.74 – gjennomsnitt 2016= 1.58, $t_{635}=2.612$, $p<0.01$ (Skala fra 1 naturlig til 5 unaturlig)

¹⁵ Gjennomsnitt 2015= 1.58 – gjennomsnitt 2016= 1.46, $t_{615.21}=1.974$, $p<0.05$ (Skala fra 1 tilgjengelig til 5 utilgjengelig)

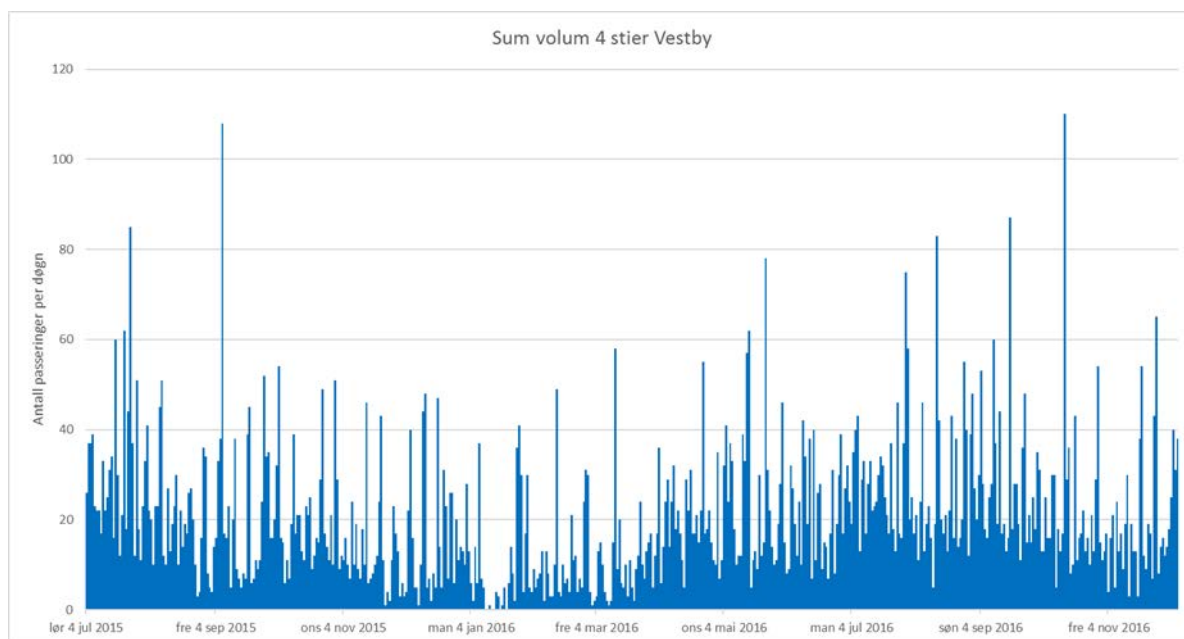
¹⁶ Gjennomsnitt 2015= 2.65 – gjennomsnitt 2016= 2.47, $t_{616}=2.403$, $p<0.05$ (Skala fra 1 velskjøttet til 5 uskjøttet)

3.5 Telling av folk langs stiene i Vestby

Tellerne sto ute hele perioden fra vi startet før-undersøkelsen til vi avslutta etter-undersøkelsen (se kapittel 2.3). Ferdselsfordelinga for denne perioden blir vist i **figur 3.18**. For å få vise endring fra før merking/skilting til etter merking/skilting må vi sammenligne samme tidsperioder før og etter merking/skilting – se kapittel 3.5.2.

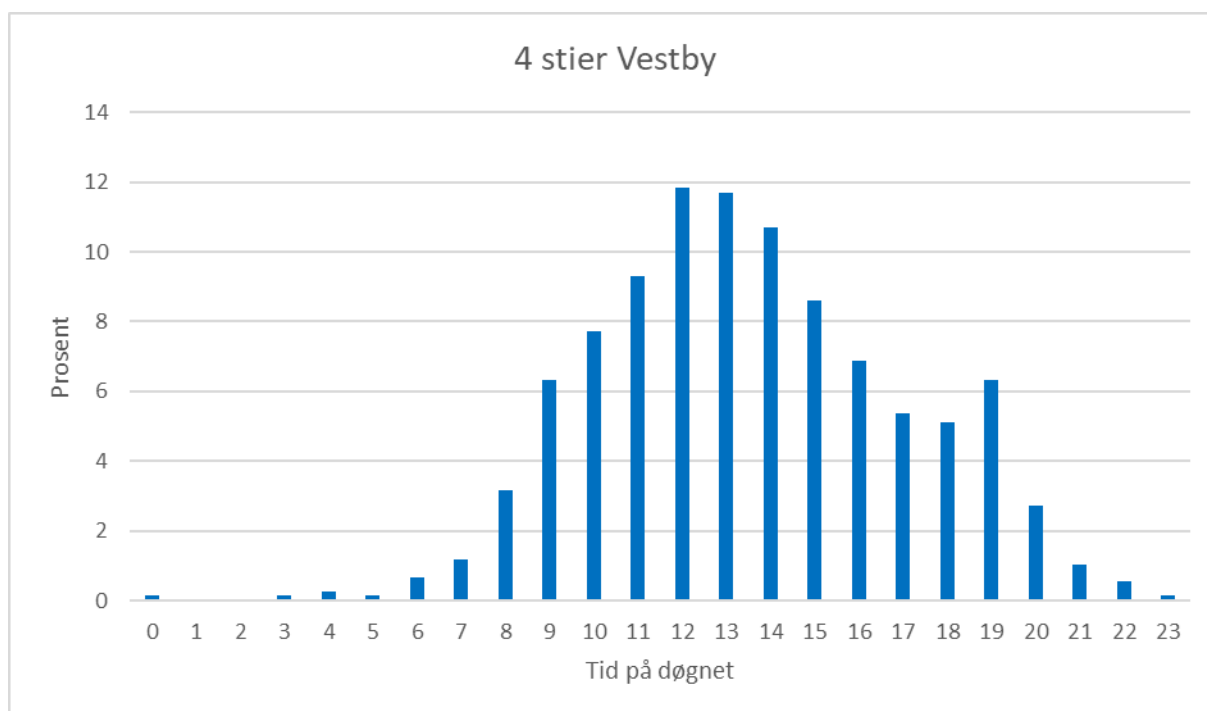
3.5.1 Nøkkeltall på samla bruk av 4 stier i løpet av hele registreringsperioden

Vi viser her tallene fra hele registreringsperioden, 4. juli 2015 til 7. desember 2016 (**figur 3.18**). Det er verdt å legge merke til at det er en ganske jevn bruk av stiene gjennom hele året, med et noe lavere volum i desember, januar og februar. Volumet variere fra maksimalt 108 passeringer til null passeringer på en dag. Det er noen få dager i januar hvor det er null passeringer av tellerne på disse 4 stiene.

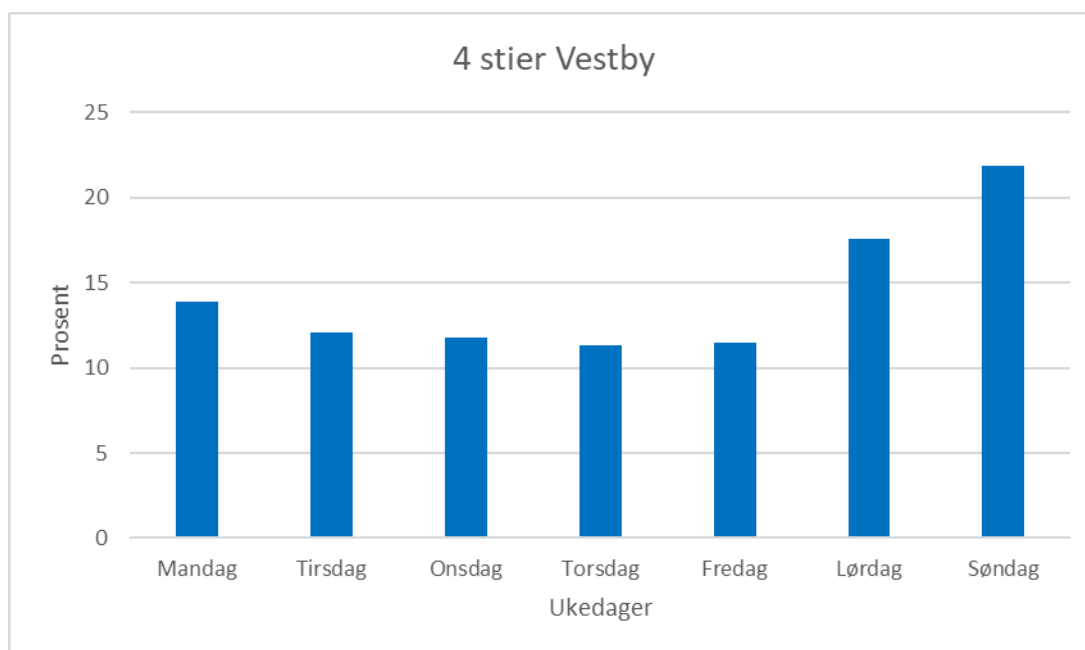

Figur 3.18. Samla antall passeringer per dag, registrert av tellerne på 4 stier (Kolås, Skøyenmyra, Emmerstad, Pepperstad) i perioden 4. juli 2015 til 7. desember 2016.

Antall passeringer varierer med tid på døgnet og **figur 3.19** viser fordelingen for alle passeringer på de 4 stiene i løpet av ett år. Fordelingen viser en logisk lav bruk etter kl 21 og før kl 7, med en økende bruk fra kl 7 og utover dagen og med en topp midt på dagen (kl 12 – 13), for deretter å avta utover ettermiddag og kveld. Legg merke til en ekstra topp kl 18 – 19; dette skyldes nok at mange tar seg en ettermiddagstur etter jobb og middag. **Figur 3.20** viser fordelingen på uke-dager for en gjennomsnittsuke.

Figur 3.19 Prosentvis fordeling av antall passering gjennom døgnet fra tellere på 4 stier (Kolås, Skøyenmyra, Emmerstad, Pepperstad), uttrykt som sum av hele perioden 4. juli 2015 til 4. juli 2016.

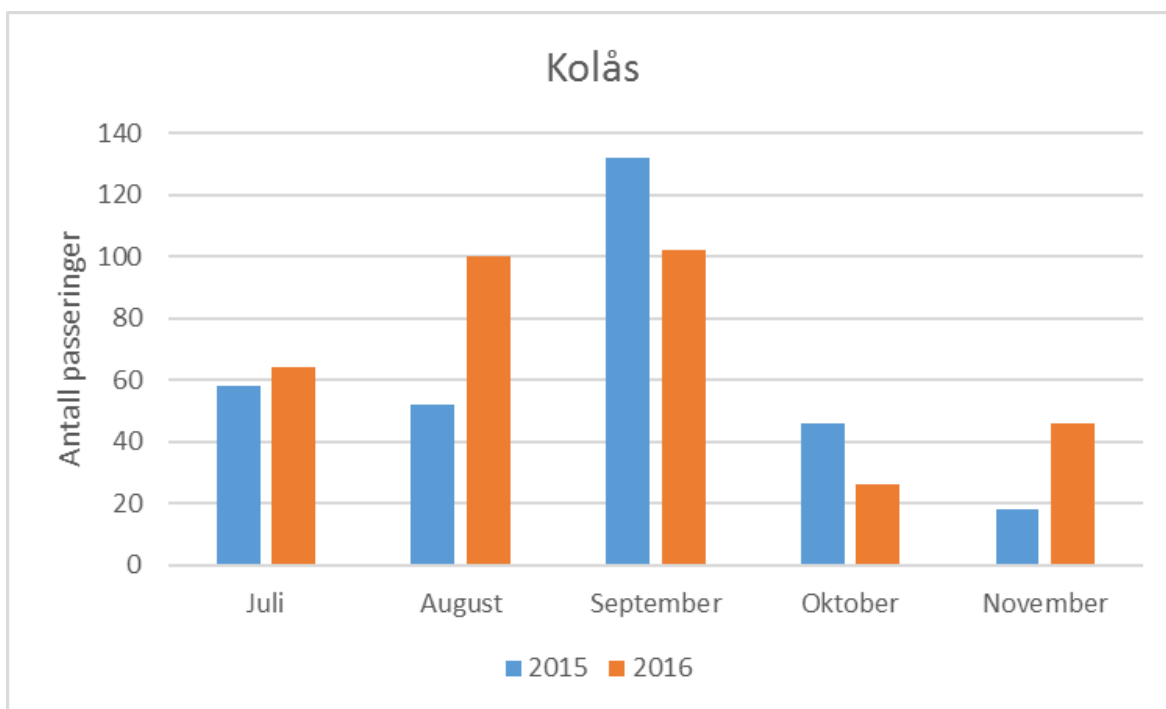

Figur 3.20 Prosentvis fordeling av antall passeringer fordelt på ukedager fra tellere på 4 stier (Kolås, Skøyenmyra, Emmerstad, Pepperstad) uttrykt som sum av hele perioden 4. juli 2015 til 7. desember 2016.

3.5.2 Ferdselstellerer før og etter skilting/merking

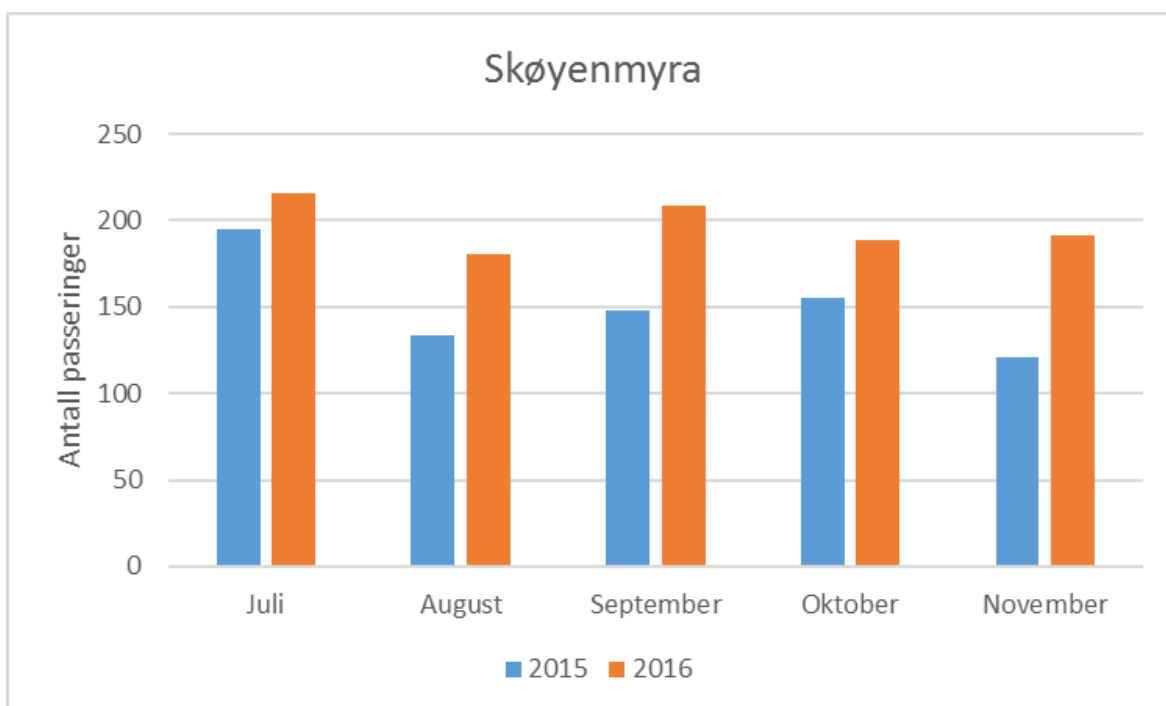
Her viser vi altså sammenlignbare perioder før og etter skilting/merking (juli, august, september, oktober og november). Vi **påviste en samlet økning** i bruken av disse 4 stiene i disse månedene, fra 3433 passeringer i 2015 til 4193 passeringer i 2016, dvs. en økning på 22,1 %.

Kolås viste en økning i juli og august, mens det var en nedgang i september og oktober og en økning igjen i november i 2016 sammenlignet med 2015 (**figur 3.21**). Totalt ble det kun påvist en liten endring i tallene fra denne telleren mellom 2015 og 2016 (10,5 % økning).

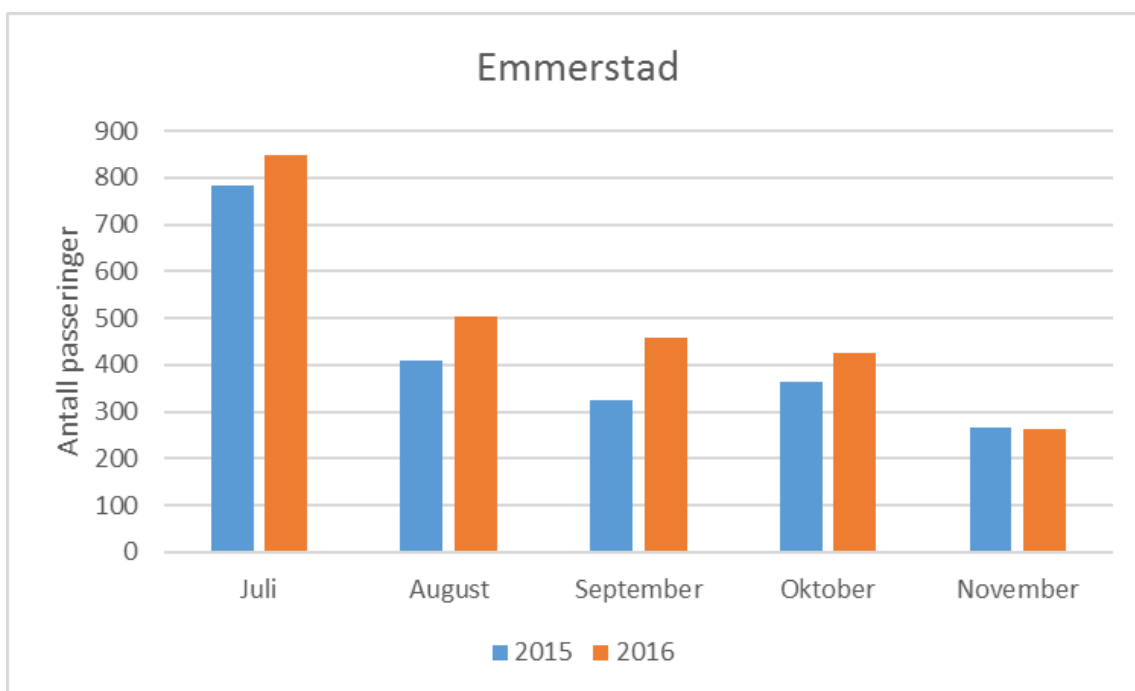
Figur 3.21 Sum telldata månedvis for telleren på stien over Kolås i 2015 og i 2016.

Telleren på stien mellom Vestby og Hølen (**Skøyenmyra**) viser en økning i alle de fem månedene, fra 2015 til 2016. For hele perioden mellom år økte tallene med 30,9 % (**figur 3.22**).

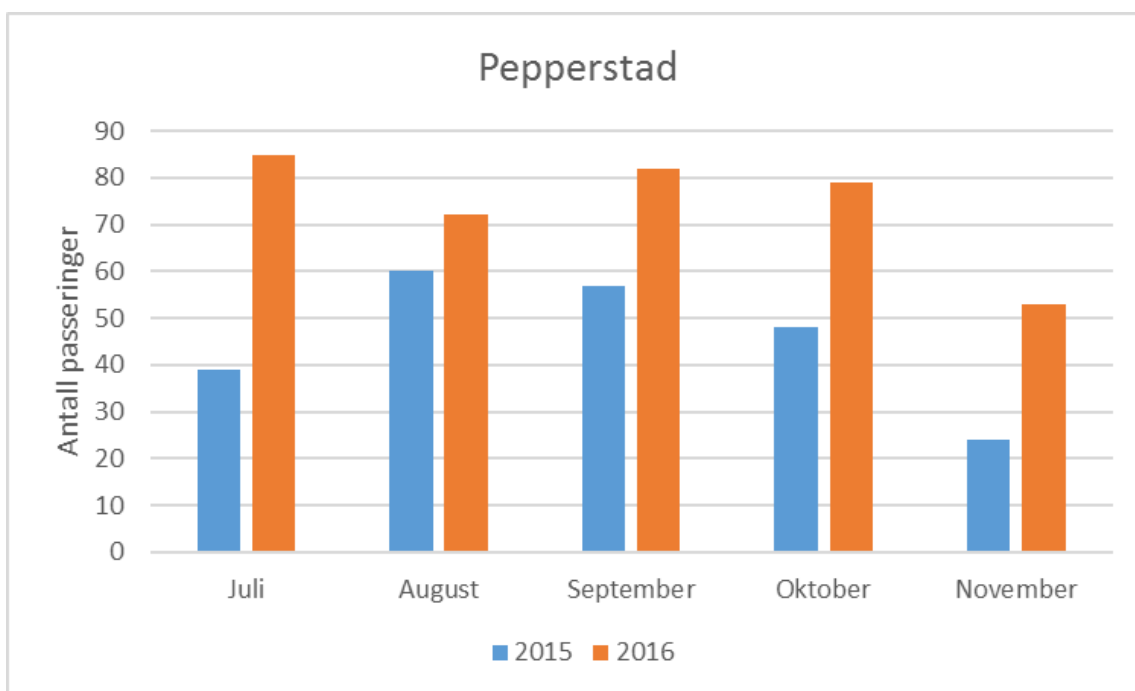
Figur 3.22 Sum telldata månedvis fra telleren ved Skøyenmyra, på stien mellom Vestby og Hølen i 2015 og 2016.

Telleren på skogsvegen inn fra **Emmerstad** viser en økning i alle de fire første månedene, men var stabilt for november, fra 2015 til 2016 (**figur 3.23**). For hele perioden mellom år økte tellingene med 16,4 %.

Figur 3.23 Sum telldata månedvis for telleren på skogsvegen ved Emmerstad 2015 og 2016.

Telleren inn fra **Pepperstad** viser en økning i alle de fem månedene, når vi sammenligner 2015 med 2016 (**figur 3.24**). For disse fem månedene var det en økning på 62,7 %, når vi sammenligner 2015 med 2016.

Figur 3.24 Sum telldata månedvis for telleren på stien inn fra Pepperstad i 2015 og 2016.

4 Resultat: Telefonintervju med nye brukere i Vestby

Målet med telefonintervjuene var å få utdypende kunnskap og forståelse utover det som kom fram gjennom spørreskjemaundersøkelsene. Det ble benyttet en semi-strukturert intervjuguide (se **vedlegg 4**). Kapitlet baserer seg på samtaler med 13 informanter som var nye brukere av (en av) de fire utvalgte stiene (en person hadde likevel gått stien før).

4.1 Bruk av stinettet i Vestby

Alle de 13 informantene bruker stiene i nærnaturen på sommeren, noen bruker dem også sporadisk på vinteren. Enkelte uttrykker at det er noe mindre glatt inne i skogen enn på veiene om vinteren, og at det derfor er lettere å gå der. En person uttrykker at det er konflikt mellom skiløpere og gående som må dele trasé om vinteren (Pepperstad). Her er det også flest informanter som har merket seg at mange stier ofte er opptrukket om vinteren.

Motivene for å gå tur omfatter det å bevege seg, trening, være glad i natur, at det er en rolig aktivitet, luften, hund, det sosiale aspektet, slippe unna trafikk, få frisk luft, avkopling og ta bilder. Fokuset i intervjuet var selvfølgelig på bruk av nærnaturen. Hovedinntrykket var at informantene bruker nærnaturen mer enn naturen andre steder. Hytteeierne bruker nærnaturen i Vestby i sommerhalvåret.

4.1.1 Kolås

Fem informanter hadde fylt ut spørreskjemaet på Kolås-stien, som er en ganske nyanlagt sti. Tre av informantene gikk stien fordi de oppdaget skiltet tilfeldig da de var ute og gikk, og ville prøve en ny tur. En av informantene gikk turen sammen med turlaget. Den siste gikk stien første gang sammen med noen som hadde gått den før. To av informantene har gått stien også etterpå.

En av informantene tror at skiltinga kanskje ikke var ferdig da hun gikk den, fordi det var satt opp pinner her og der, uten skilt. To av informantene påpeker at de gikk seg litt bort da de gikk stien første gang, og sier at det derfor med fordel kan være noe flere skilt som angir turrute, og også flere blåmerker. Informanten som gikk turen med turlaget hadde guide med og la derfor ikke så godt merke til skiltingen. De andre informantene synes stien var greit merket til å finne fram. Informantene synes stien går i fint terreng, og uttrykker at det var artig å oppdage en ny turrute.

4.1.2 Emmerstad

To informanter hadde fylt ut spørreskjema på Emmerstad. Ruta følger først en skogsbilvei, og så videre på tråkka sti opp til og rundt Haugertjern. En informant var ute og løp da hen så skiltet, men endte med å løpe seg bort. Personen husker ikke helt om det var fordi hen prøvde seg på en snarvei, eller om det var fordi skilting og merking ikke var god nok. Denne personen har ikke løpt turen igjen. Den andre personen oppdaget også skiltet tilfeldig da vedkommende luftet hunden. Hen har brukt stien mange ganger etterpå, og verdsetter spesielt at det har kommet en sti som går til et vann. Hen tror området rundt Haugertjern er mye brukt ut fra hva hen ser av spor og tråkk på stier m.m.

4.1.3 Skøyenmyra

Kun en av våre informanter hadde fylt ut spørreskjemaet på Skøyenmyra. Her går sti fra Son og over mot Hølen. Personen hadde gått stien før. Informanten synes at stien var godt merket, og synes det var greit å finne fram. Personen har gått deler av merket sti i området senere.

4.1.4 Pepperstad

Fem informanter hadde fylt ut spørreskjemaet på Pepperstad, sør-øst for boligfelt. Alle informantene bor i nærheten og hadde observert skiltet ved inngangen til stien, og ønsket prøve den. Årsaken til at de ikke hadde gått den før var ulike, enten fordi de var helt nyinnflyttede eller fordi de hadde pleid å gå andre stier tidligere. Alle informantene har gått stien flere ganger etterpå.

Informantene påpeker at det er flott å ha merkete stier så nærme boligen, og to av dem bruker stien der skjemaet ble utfylt også som jobbvei. En informant uttrykker ønske om at det lages en sti mot Vestby nord (Drøbaksveien).

Tre av informantene gikk litt feil i stikryss eller måtte lete litt første gangen de gikk der, og påpeker at det et par steder kunne vært skiltet bedre for å angi veivalg. En informant synes at stien ned mot Emmerstad er dårligere skiltet enn i resten av området.

4.2 Hvor viktig er skilting og merking av stier?

Flertallet av informantene synes skilting og merking av stier er viktig for at de skal gå på tur, ikke minst for å bli kjent i nye områder. Flertallet av informantene går bare på tur i områder som ikke er skiltet og merket, når de er kjent fra før. Skilting er spesielt viktig for innflytterne. Informantene som har vokst opp i Vestby eller bodd der svært lenge er mer kjent med stinettet fra før, men sier likevel at stiprosjektet har gjort at de har funnet nye turruter. Et par informanter beskriver seg selv som svært naturvante, og bryr seg derfor ikke så mye om hvorvidt stier er skiltet eller merket. Ingen av de intervjuete synes at skilting og merking forstyrrer naturopplevelsen. Noen informanter utdyper at skilting er viktig av og til, avhengig av formålet med turen.

Informantene ble også spurt om de tror skilting og merking av stier generelt er viktig. Selv om ikke alle synes skilting og merking av stier er avgjørende for egen turaktivitet og kvalitet på turene, synes alle informantene at det generelt er viktig å skilte og merke stier. Flere har en oppfatning av at ikke alle er like erfarne og trygge i naturen, og at behovet for hjelpemidler for å finne fram varierer blant folk.

4.2.1 Hvorfor er skilting og merking av stier viktig?

Å oppdager nye steder

Skilting og merking av stier synes ikke minst å være viktig fordi det gjør at folk går på steder de ikke har gått før. Også informanter som har bodd lenge i området og gått på mange stier, har opplevd å finne nye ruter på grunn av Turskiltprosjektet, og på den måten har de utvidet repertoaret av turruter etter at flere stier har blitt skilta.

Å bli kjent med nærmiljøet

Spesielt innflytterne poengterer at skiltprosjektet har bidratt til at de går turer de nok ikke hadde gått om stiene ikke hadde vært merket. På den måten har de blitt mer kjent i nærmiljøet, noe mange synes er viktig for trivselen. Siden skiltinga også bidrar til økt turkvalitet, bidrar skiltinga til økt botrivsel.

Flertallet av informantene sier de foretrekker å gå hjemmefra, og er derfor spesielt fornøyd med stiene som er merket nær boligen, som på Pepperstad. Andre kjører gjerne et stykke for å prøve nye turer, og noen kjører for å slippe å gå på asfalt først.

Å komme seg inn i skogen

Flere av informantene har gått eller løpt på vei eller grusvei når de har oppdaget turrute-skilt langs veien, og så tatt turen inn i skogen i stedet og oppdaget fine naturområder. Dette viser viktigheten av store og tydelige skilt ved vei. Flere av informantene uttrykker at det er en utfordring i dag å få folk ut på tur, og at mange går tur på veiene. De synes derfor at skilting i terrenget og informasjon om skiltprosjektet er viktig.

«Av og til er det greit med autopilot»

Et flertall av informantene uttrykker at både det å gå på merka stier og det å oppholde seg *utenom* merka stier kan være fint, men på ulike måter. Å gå eller oppholde seg utenom sti kan være fint

for å oppdage mer, at det er fint for barn, eller er aktuelt når en skal plukke bær. Men informantene går mest på sti, og de som trener vil helst løpe på stier. Flere påpeker at skogen er tett mange steder, og at det er vanskelig å komme fram utenom stiene.

De samme informantene som sier de kan verdsette å finne fram selv uten skilt og merking, uttrykker at de også kan synes det er greit å slippe å fokusere på det å finne fram. Skilting og merking gjør det enklere og mer behagelig å ferdes. Av og til er målet med turen behovet for avkopling, la tankene fly, tømme hodet, gå en fast rute – og da er det godt at ruta er skiltet og merket så en slipper tenke så mye på å finne fram. Flere påpeker at det er spesielt viktig å gå på merkete stier når de har med barn, på grunn av forutsigbarheten det gir i forhold til avstand og det å finne fram.

Runder og avstand

Skilting og merking er generelt viktig for at folk skal vite hvor de kommer og at de finner fram. Informantene synes det er viktig med avstandsangivelse på skiltene, det gir forutsigbarhet. Skilting og merking er viktig for å kunne gå runder og samtidig finne fram. Flere av informantene synes det er fint å gå runder, men savner oversiktskart og/eller skilt i terrenget som viser aktuelle turruter og runder.

Trygghet og forutsigbarhet

Informantene ble spurt om de føler seg mer trygge på stier som er skiltet og merket. Flere utdyper at de synes det er trygt på den måten at det er greit å vite at man finner fram, i stedet for å bruke tid på å rote seg bort.

Et mindretall av informantene sier de aldri ville turt å gå på nye stier som ikke er skiltet og merka, fordi de er engstelige for å gå seg bort.

Noen av informantene påpeker også at skilting og merking gir et signal om at her er det en tilrettelagt sti som er rydda og god å gå på. Nye skilt med god design bidrar til det. Informantene er generelt fornøyde med at stiene som er merka i Vestby også er rydda.

Informantene uttrykker også at det er betryggende å vite hvor langt det er å gå (avstandsangivelse på skilt), både for egen del men ikke minst når en har med seg barn.

Har skilting og merking hatt effekter på omfang av turgåing og valg av turruter?

Intervjuene gir inntrykk av at nye skilt og merking har hatt positiv effekt på valg av turruter, fordi flertallet av informantene sier de har utvidet sitt repertoar av turruter ved å oppdage skilt som viser vei til nye steder og områder.

Om nye skilt har bidratt til at de 13 informantene har gått *mer* tur er vanskelig å slå fast. Men et flertall av informantene, og særlig de som har flyttet til området de siste årene, uttrykker at de merkete turrutene har gjort at de går mer på tur. Flere sier eksplisitt at de nå går mer tur etter å ha oppdaget fine turruter.

Som oppsummering indikerer telefonintervjuene at skilting og merking utgjør en forskjell, både for valg av turruter og omfang på turgåing.

4.3 Synspunkter på skilt og skilting i Vestby

Noen av informantene husker ikke hvordan skiltene så ut. Av de som husker designet på skiltene er det ingen som mislikte det på noen måte. Flere informanter uttrykker at designet virker profesjonelt, offisielt, nytt og ordentlig, og at det bidrar til at de stoler på det som står der. Noen husker utseendet på skiltene godt, og sier de ser naturlige ut siden de er utformet i tre. En beskriver skiltene som veldig enkle, moderne og forseggjorte.

Flertallet av informanter uttrykker eksplisitt at de synes det er viktig med avstandsangivelse. Ingen synes det er satt opp for mange skilt eller malt for mange merker på trærne.

Flertallet av informanter syntes det var greit å finne fram første gang. Men både på stien fra Kolås/Son, Emmerstad og Pepperstad var det informanter som enten hadde gått feil eller strevd litt med å finne fram (kun en informant hadde gått på Skøyenmyra). Det tyder på at det kan være klokt å gå rutene om igjen nå etter at de er skiltet og merket (gjerne av en ukjent), for å se etter punkter der det kan oppstå tvil om veivalg.

4.4 Informasjon om skilting og merking

Informantene ble spurt om de på forhånd visste at stien var merka, og om de har fått informasjon om merking av stier i Vestby noe sted.

Fem personer hadde hørt om skiltprosjektet eller skilting i Vestby før de gikk turen da de fylte ut spørreskjema. Disse hadde enten lest om skiltprosjektet i *Vestby-nytt* (tre personer), hørt om det blant bekjente (tre personer) eller sett om turer på FB-gruppa i Vestby (en person). Resten hadde ikke hørt at det var skiltet.

Ingen av informantene visste at Gjensidigestiftelsen var involvert i skiltprosjektet.

Flere av informantene har benyttet nettstedet UT.no for å planlegge andre turer, men ingen av informantene kan huske at de noen gang har benyttet UT.no for å planlegge turer i nærmiljøet. Flere av informantene sier de ikke har tenkt på det, men at de nå vil prøve UT.no også for turer i nærmiljøet.

Mange var opptatt av at det burde vært informert mye mer om et så bra prosjekt som merking av stier. Flere hadde tips om hvor mer informasjon om de merkete stiene kunne vært gitt:

- Noen synes det er viktig med kartfestet informasjon på *nettet*: kommunens hjemmeside, Facebook-gruppe i Vestby, egen hjemmeside med turforslag og kart, evt. link til kart
- Noen synes det er vanskelig å bruke nett for å se etter turruter, og ønsker heller ikke å måtte bruke mobil når de er ute på tur
- Noen synes det er viktig at turkart/oversiktskart for Vestby *trykkes opp* og distribueres slik at det blir lett tilgjengelig, for eksempel i postkassene til folk og på servicetorget
- Flere ønsker oversiktskart/tavler noen steder i skogen eller ved innfallsporter, for å se aktuelle runder og løyper
- Informere på DNT sine årlige arrangement
- Stand i gata i Son på lørdager
- Informasjon om nymerking av stier på oppslagstavler på sentrene, med link til hjemmeside med kart

4.5 Forbedringspotensial

På bakgrunn av intervjuene vi fikk kan vi peke på noen konkrete forbedringspotensialer:

- Flertallet av informanter syntes det var greit å finne fram første gang. Men både på stien fra Kolås/Son, Emmerstad og Pepperstad var det informanter som enten hadde gått feil eller strevd litt med å finne fram (kun en informant hadde gått på Skøyenmyra). Det tyder på at det kan være klokt å gå rutene om igjen, nå etter at de er skiltet og merket (gjerne av en ukjent), for å se etter punkter der det kan oppstå tvil om veivalg.

- Kun et mindretall av informantene hadde hørt om skiltprosjektet i Vestby. Mange informanter var opptatt av at det manglet informasjon om et så viktig prosjekt. Flere hadde tips til hvordan informasjon kan gis (se ovenfor).
- Flere savner kunnskap om andre turruter enn de som de allerede kjenner til. Både informasjonstavler i terrenget med oversiktskart, trykte turkart og mer informasjon på nettet etterspørres.
- På Vestby kommune sin hjemmeside står det pr. dato at Vestby kommune, som en del av sin folkehelsesatsning, ga ut turboka "Tid for tur 2011" gratis til alle husstander i kommunen. Turboka ble distribuert sammen med Vestby Nytt i mai 2011. Oppdatering av denne, med link til et oppdatert *UT.no* kan være et aktuelt tiltak for å bedre informasjonen, og/eller at kommunen informerer (mer) om skiltprosjektet på kommunens hjemmeside og andre steder.

5 Oppsummering for Vestby – endringer fra 2015 til 2016

De aktuelle turrutene i Vestby ble skilta/merka våren 2016. Det ble gjennomført en før-undersøkelse (i 2015) og etter-undersøkelse etter skilting/merking i 2016. Det ble gjort automatiske tellinger av bruken langs de aktuelle turrutene i hele undersøkelsesperioden, og brukt svarkasser for å samle skjemainformasjon og bruken, brukerne og området langs de samme rutene. Til slutt ble det gjort telefonintervjuer med brukere fra etterundersøkelsen, som ikke hadde brukt turrutene før de ble skilta/merka.

5.1 Økning i volum

Samla ferdsel økte med 22 %. Tellerne ved Kolås og Pepperstad har færrest passeringer. Det har trolig sammenheng med at disse to lokalitetene ligger noe utenfor eksisterende turruter i Vestby, i motsetning til Skøyenmyra og Emmerstad som er knytta til etablerte turruter og har høyere bruk. Disse to siste viste også stor økning, og de hadde dessuten høye passeringstall også før skilting/merking. Aller størst prosentvis økning var det ved Pepperstad, sannsynligvis fordi stien ligger veldig nær boligfeltet.

Klart flest tellinger ble gjort ved Emmerstad (og særlig mange i juli – både i 2015 og 16). Flest skjema ble fylt ut i kassa ved Skøyenmyra. Begge funn kan nok forklares med hvor tellerne/kassene ble plassert. Når det gjelder Skøyenmyr-kassa så var den plassert i krysset mellom en skogsbilveg og stien som skulle merkes/ble merka, mens selve telleren hadde en «ren» plassering langs selve stien (litt lenger inne i skogen) og fanga ikke opp ferdselen på vegen. Sannsynligvis er derfor mange av skjemaene et resultat av ferdsel langs vegen (som også fungerer som turveg) og ikke langs stien. Altså: kassa burde vært bedre plassert for å fange primært ferdselen langs stien. Det er nok også skogsbilvegen som gjør at denne kassa har høyere andel syklist enn de andre kassene (20 %). Ved Emmerstad sto både teller og kasse langs skogsbil- og ferdselsvegen og har dermed fanget opp både turgåere og syklist.

Mengden utfylte skjema gikk ned fra 473 til 370. Hovedgrunnen er sannsynligvis at mange av de som fylte ut kort i 2015 ikke fylte ut i 2016.

5.2 Hovedfunn fra kasseundersøkelsene

5.2.1 Mangelfull informasjon om turrutene

Bruken har økt, men hvordan ble de nye brukerne klar over at turruten fantes/klar over merkingen? Det skyldes at de fleste **tilfeldigvis oppdaga skilting, eller fikk vite det fra venner/familie** (til sammen 69 %) – se **figur 3.13**. Dvs. at «offisiell» markedsføring/info ikke ga særlig utslag, denne første tursesongen etter merking. Nå vet vi også at den «offisielle informasjonen» i stor grad har kommet senere, og den stadig er under utvikling. Det blir laget både turkort og informasjonsvideoer, satt opp informasjonstavler, og ikke minst: arbeidet med digitale kartløsninger.

5.2.2 Flere nye og lokale brukere

Det er **flere brukere som er lokalt bosatte**, etter merking. Det har også blitt flere som sier at de har **dårlig kjennskap til turområdene** i nærmiljøet, og snittalderen økte litt. En ser altså ut til å ha nådd fram til flere i lokalmiljøet som ikke kjenner det nære turområdet godt fra før, altså den gruppen som Gjensidigestiftelsen har hatt særlig ambisjoner om å få ut. Videre er det flere i etterundersøkelsen som svarer at de er fornøyde med innsatsen med merking og skilting av stier, og med informasjonen om turmulighetene. Men mønsteret er det samme som før: folk er mer fornøyd med merkingen enn med informasjonen.

5.2.3 Lite endring i bruksmåte

Aktivitetene er ganske stabile, men det ser ut til at **gåturer øker litt**, mens jogging og trening går litt ned.

Ellers er det stabilitet på følgende tema: Ingen endring i turlengden, eller hvor ofte en bruker stien/området, eller hvor ofte en går tur i fritiden.

5.2.4 Turområdet: enklere å finne fram i og mer tilgjengelig

I etterundersøkelsen blir turområdet blir opplevd som: Enklere å finne fram i, Mer naturlige, Mer tilgjengelig, Mer velskjøtta.

Men, området er stadig: like Trygt, like Stille, like Behagelig, like Vakkert, like Få mennesker, og like Stor variasjon (se **figur 3.11**).

5.3 De nye brukerne i Vestby er positive til skilting og merking

Telefonintervjuene viser at **skilting og merking av stier er viktig**, av flere grunner. Det gjør at folk oppdager nye steder, og **særlig innflyttere** synes det bidrar til større og viktig kjennskap til nærmiljøet og nærnaturen. Skilting og merking av stier gir **forutsigbarhet og trygghet** i forhold til avstand og det å vite at en kommer fram. Flere poengterer at det ikke minst er viktig når de har med barn. Flere informanter sier at de aldri ville gått en ny turrute om den ikke var skiltet. Informantene tror det er viktig å merke stier for at flere skal komme seg inn i skogen i stedet for å gå tur langs vei. Flere uttrykker at de også setter pris på å finne fram selv, men at det ofte kan være godt å gå på sti fordi en da slipper å tenke så mye på å finne fram, men i stedet bare kople av og la tankene fly.

Telefonintervjuene viser at **skilting og merking utgjør en forskjell**, både for valg av turruter og for økt omfang på turgåing. De av informantene som er mest kjent i området og er erfarne turgåere ser ut til å ha minst effekt av skilting av stier.

Skiltprosjektet har et **stort potensial i å informere mer om turrutene**, både på nettet, på trykte kart og på informasjonstavler i terrenget med oversiktskart.

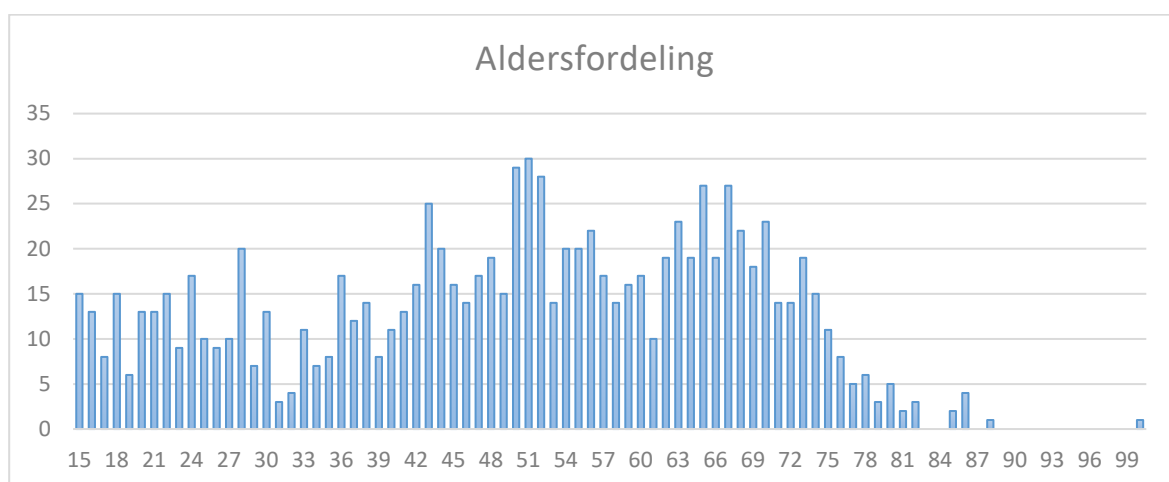
Flertallet av informanter syntes det var greit å finne fram første gang. Men både på stien fra Kolås/Son, Emmerstad og Pepperstad var det informanter som enten hadde gått feil eller strevd litt med å finne fram. Det tyder på at det kan være klokt å gå rutene om igjen nå etter at de er skiltet og merket (gjerne av en ukjent), for å se etter **punkter der det kan oppstå tvil om veivalg**.

6 Resultat: Kasse-undersøkelse og tellinger i Brumunddal

I kapitlene 6.1 til 6.3 har vi slått sammen alle utfylte skjema fra både før- og etterundersøkelsene i Brumunddal. I kapittel 6.4 ser vi nærmere på endringer fra før til etter-undersøkelse.

6.1 Brukerprofil for Brumunddal

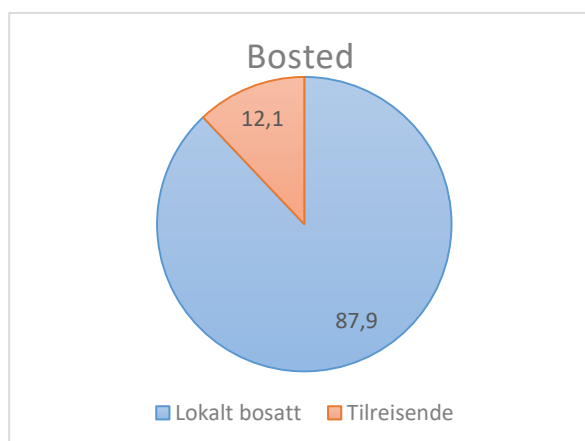
Av de som fylte skjema i Brumunddal var 62 % kvinner og 38 % menn (N=993). Alder spente fra 15 til 100 år, og gjennomsnittsalderen var 50 år. **Figur 6.1** viser aldersfordelingen for alle brukerne i Brumunddal. Aldersfordelingen for de tre kasse-lokalitetene i Brumunddal var noe ulik. Ved Vanntårnet var gjennomsnittsalderen 54 år, ved Bjørge 51 år og ved Minka 47 år. Forskjellen mellom Vanntårnet og Minka var signifikant ($p < 0.05$).

Figur 6.1 Aldersfordeling av brukere av tursti/turveg i Brumunddal (N= 990).

Brukerne ble spurt om de var bosatt lokalt eller om de var tilreisende til området. Det ble ikke definert hva det å være bosatt lokalt var, slik at svarene på dette spørsmålet representerer respondentens egen oppfatning. 88 % svarte at de var bosatt lokalt (**figur 6.2**) og av disse hadde omtrent halvparten (51 %) vokst opp i området og resten var innflyttere (N=715).

Det var 12 % tilreisende og av disse var 60 % bosatt i relativ nærhet i Hedmark/Oppland. De fleste av de tilreisende oppga at de brukte stien på eget initiativ, mens om lag en tredjedel oppga at de brukte den sammen med lokalkjente.

Figur 6.2 Brukernes bosted i forhold til lokalisering av turstien/svarkassa (N=912).

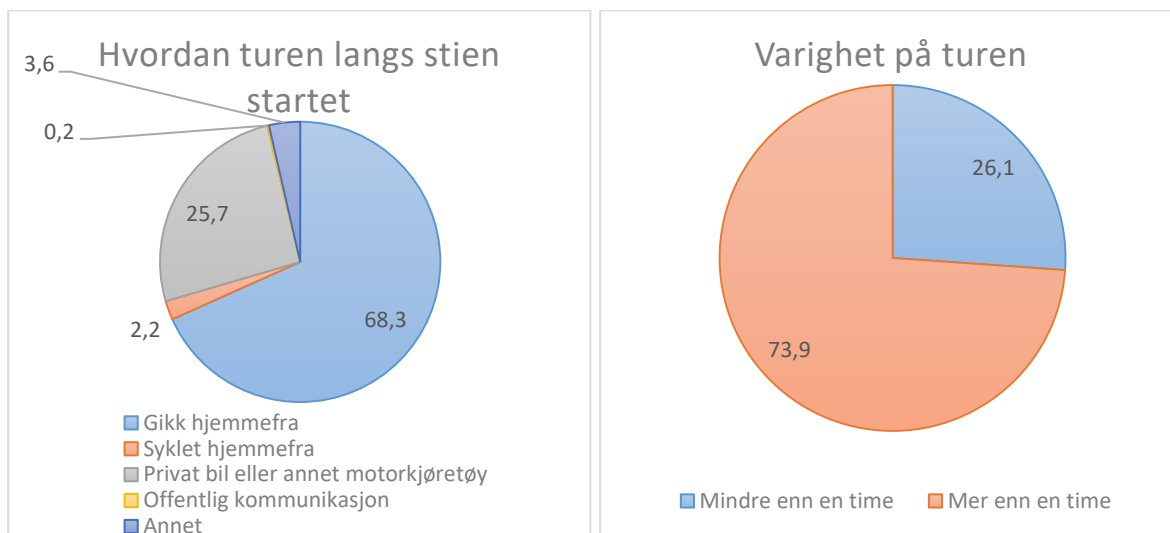
6.2 Om turen og turfølget

Nesten 70 % oppga at de hadde gått hjemmefra, deretter fulgte de som hadde tatt seg til stien med privatbil eller annet motorisert kjøretøy – nesten 26 % oppga dette. Så å si ingen oppga at de hadde benyttet offentlig kommunikasjon, mens 2 % hadde syklet og 4 % oppga «annet» (**figur 6.3**).

I gjennomsnitt brukte de som er lokalt bosatt omtrent en halvtime på å gå fra bostedet og til der de fylte ut skjemaet (N=736). 11 % brukte 15 minutter eller mindre, mens omtrent 14 % brukte en time eller mer. Gjennomsnittlig gangtid fra hjemme til hver av kassene er:

- Vanntårnet: 34 minutter
- Bjørge: 27 minutter
- Minka: 29 minutter

For de fleste brukerne varte turen mer enn en time, mens en drøy fjerdedel gikk kortere enn en time (**figur 6.3**)

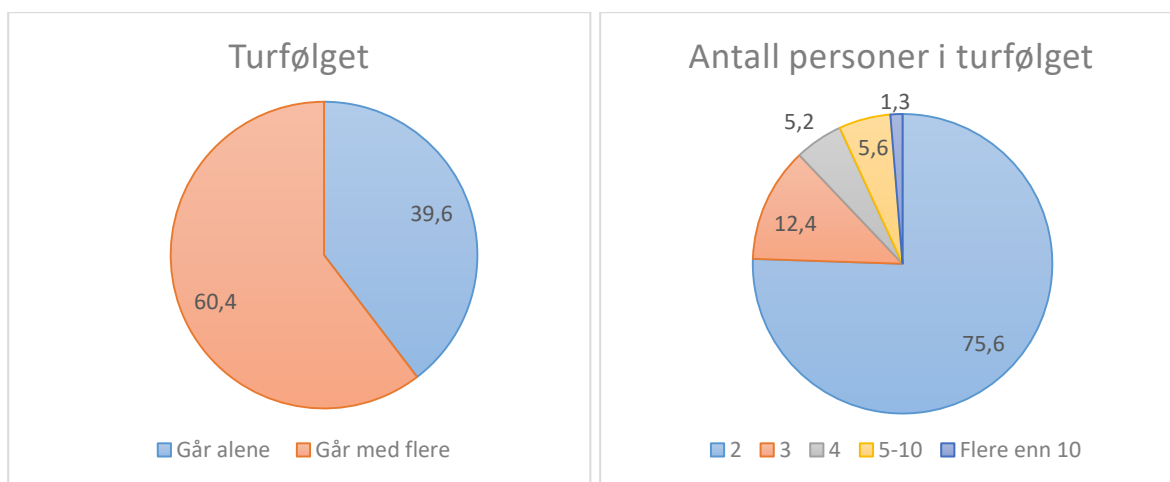

Figur 6.3 Hvordan turen langs stien startet (N=1006), til venstre. Varighet på turen (N=984), til høyre.

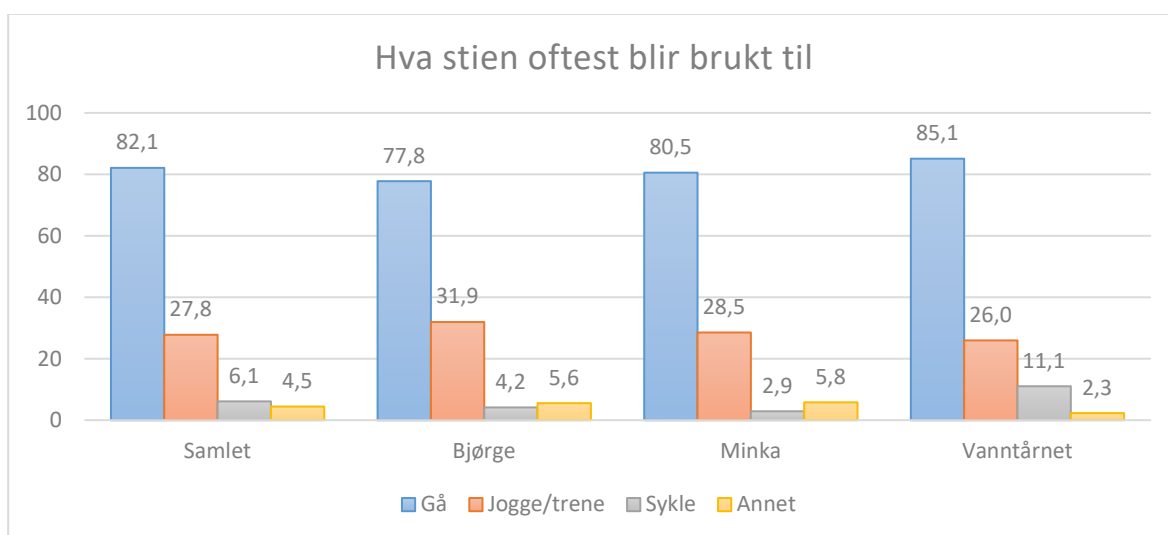
Førti prosent gikk tur alene. **Figur 6.4** viser antall personer i turfølget for de 60 % som gikk sammen med andre; 3 av 4 gikk sammen med én annen. Bare 9 % (N=824) oppga at det var barn i turfølget. De fleste hadde med ett barn, og høyeste antall barn i et turfølge var 20.

Figur 6.5 viser prosentfordeling for hva slags aktivitet stien som oftest ble brukt til. Søylene lengst til venstre viser fordelingen samlet for alle brukerne av stiene i Brumunddal. Ikke overraskende var det en stor majoritet som oppga *gåing*, etterfulgt av *jogging/trening*. Blant de få som oppga at de som oftest bruker stien til noe *annet* var det flere ulike «aktiviteter» som ble nevnt, men å *lufte hunden* og *10 på topp/topptur* ble nevnt hyppigst.

Det var noen mindre aktivitetsforskjeller mellom de ulike stiene/kassene. Ved Vanntårnet var andelen som vanligvis sykler noe høyere og den største andelen gående var også her (**figur 6.5**).

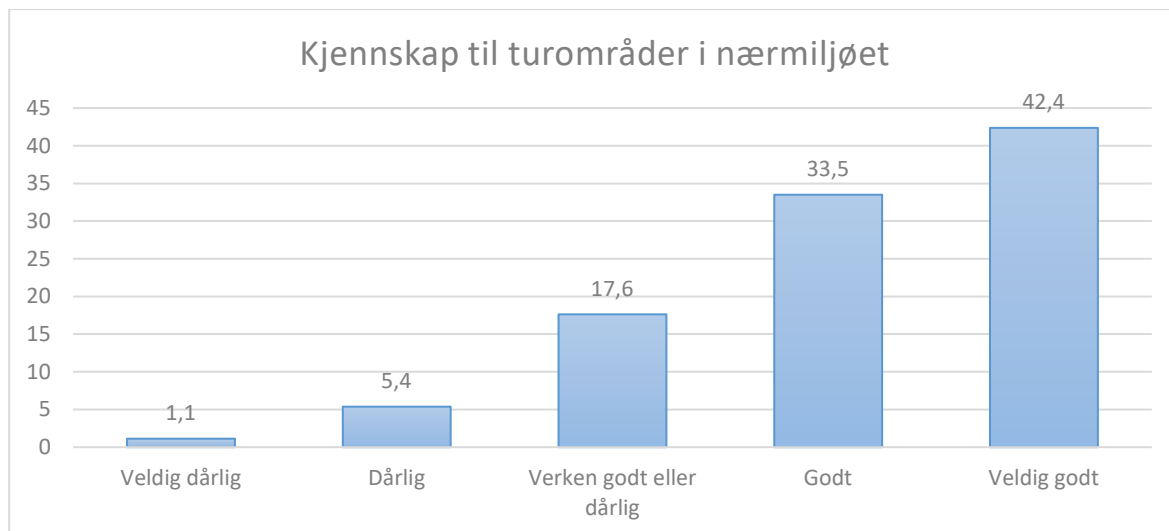
Figur 6.4 Hvor mange er det i turfølget (N=1002), til venstre. Antall personer i turfølget til de som går i lag med flere, til høyre (N=598).

Figur 6.5 Prosentandeler som viser hva stien oftest blir brukt til. Det var mulig å krysse av flere alternativ slik at samlet prosentandeler overstiger 100 (N= 1011).

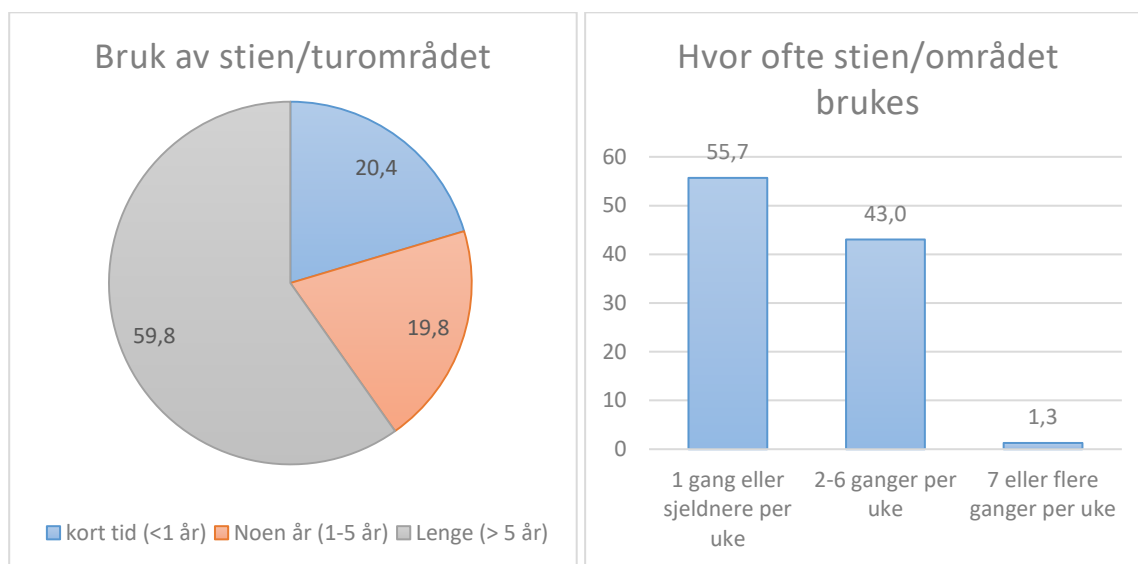
6.3 Hvordan brukerne vurderer stien/turvegen og nærområdet sitt.

Vi spurte de lokale brukerne hvor god kjennskap de har til tuområdene i nærmiljøet sitt; **figur 6.6** viser prosentfordelingen på fem svaralternativ fra *veldig dårlig* til *veldig godt*. Om lag 75 % oppga at de kjente tuområdene *godt* eller *veldig godt*.

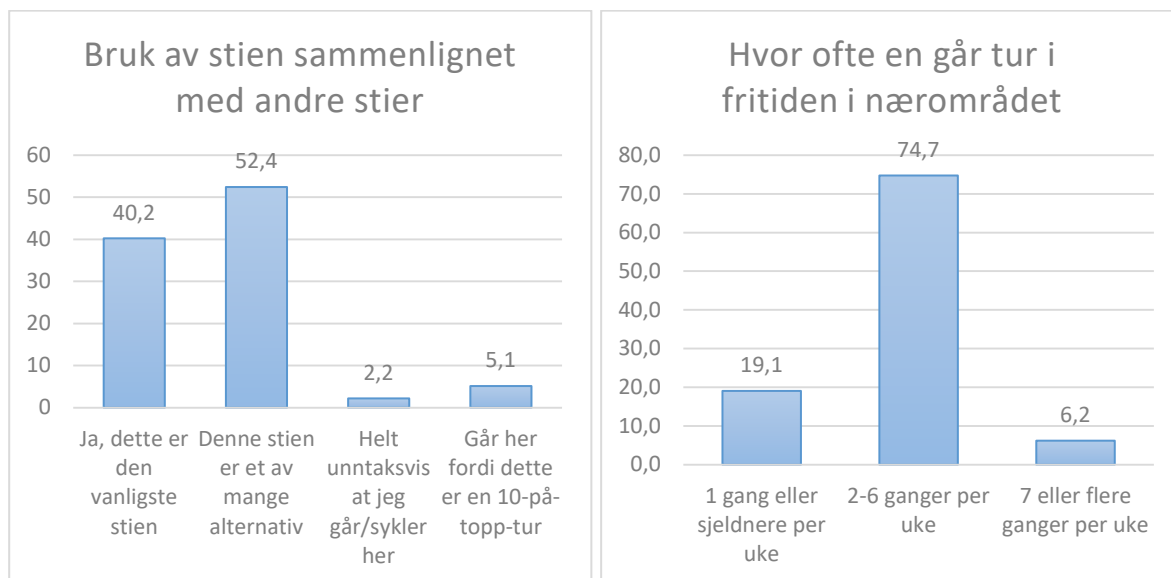
Figur 6.6 Prosentandeler som viser hvor godt brukerne kjenner tuområdene i nærmiljøet sitt (kun brukere som er lokalt bosatt, ikke tilreisende, er inkludert i denne figuren, N=800).

Seksti prosent av brukerne oppga at de hadde brukt stien lenge (dvs. >5 år), mens andelen som kun hadde brukt stien det siste året og andelen som hadde brukt den noen år var jevnstore – med ca. 20 % hver (**figur 6.7**). I 2017 ble det lagt til et nytt svaralternativ på dette spørsmålet: «nybegynner i sommer» og det var 23 % som svarte dette alternativet. De fleste av de lokalt bosatte brukte stien en gang eller sjeldnere per uke, mens andelen som brukte stien 2-6 ganger per uke var også relativt stor – i overkant av 40 %.

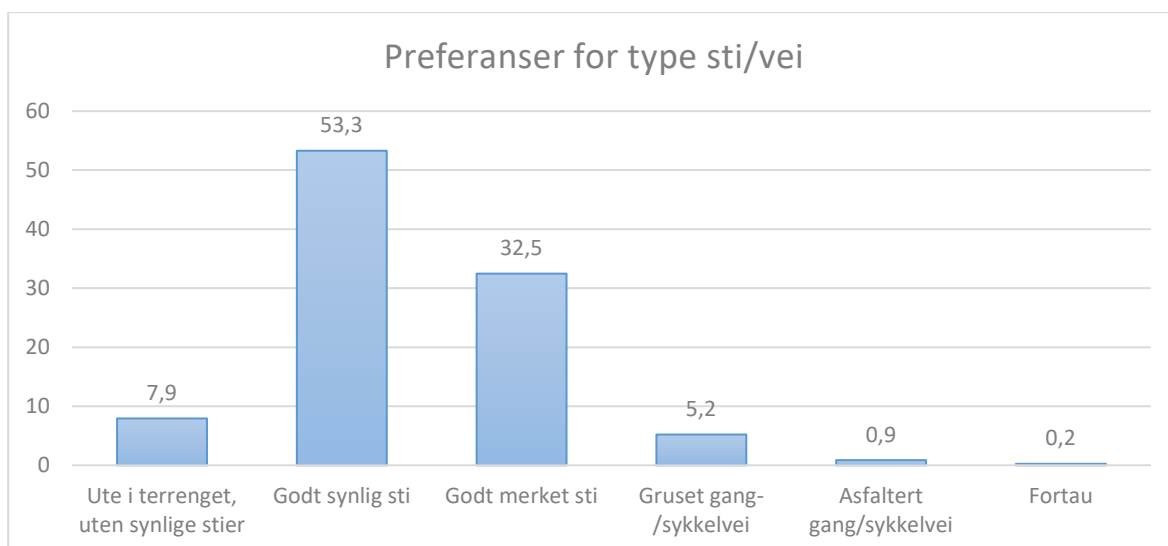
Figur 6.7 Hvor lenge en har brukt stien/tuområdet (N=888), til venstre (for 2016 var det et ekstra-alternativ på dette spørsmålet: "Nybegynner i sommer" - i denne figuren er prosentandelen for dette alternativet slått sammen med alternativet "kort tid"). Prosentandeler for hvor ofte stien/området brukes (kun gjengitt for de som er lokalt bosatt, N=704), til høyre.

Omtrent 40 % av de lokalt bosatte oppga at stien var den stien de vanligvis bruker til tur, mens for omtrent halvparten av brukerne var stien en av mange alternative stier som ble brukt i nærområdet (**figur 6.8**). Svaralternativ 4 (Går her fordi det er en '10-topp-tur' i år) var bare med i etterundersøkelsen og utgjorde 10 % av svarene blant de lokalt bosatte (N=340), i 2017. De fleste oppga at de gikk tur i nærområdet 2-6 ganger per uke (**figur 6.8**).

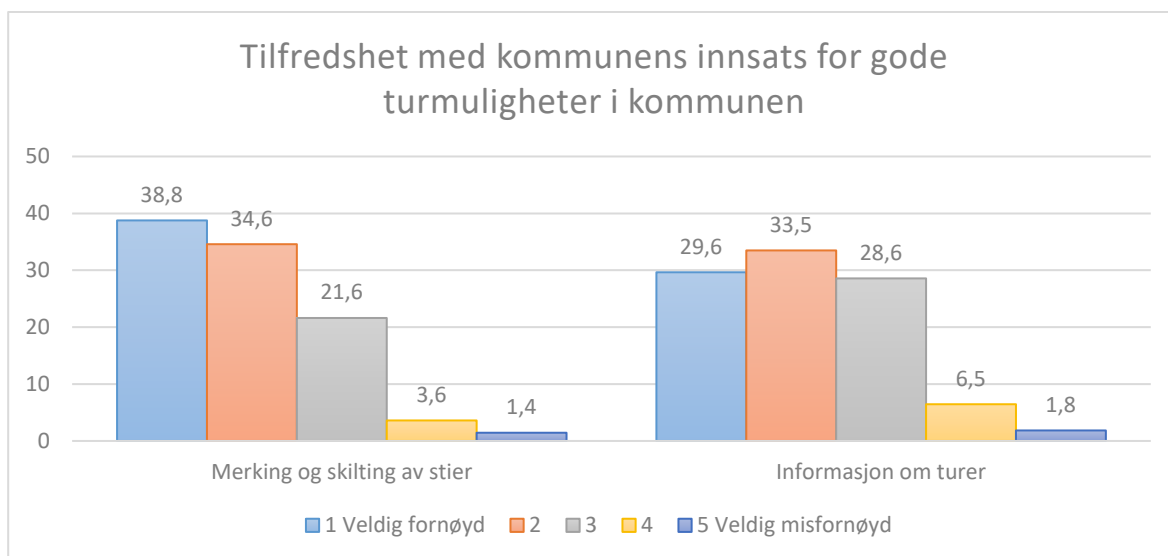
Figur 6.8 Prosentandeler for hvorvidt stien/området er det en vanligvis bruker til turer i sitt nærmiljø (kun gjengitt for de som er lokalt bosatt, N=681), til venstre. Prosentandeler som viser hvor ofte brukerne går tur i fritiden i nærområdet (dvs. til fots eller på sykkel hjemmefra (kun gjengitt for de som er lokalt bosatt, N=661) til høyre.

På spørsmål om hvor godt tilrettelagt de vil ha turruta si (**figur 6.9**), så er det 8 % som helst vil gå utenfor sti (dvs. i terrenget). Resten foretrekker en form for sti/turveg, og det er den godt synlige stien som er mest populær (53 %), mens 33 % foretrekker at stien også er godt merka. På dette spørsmålet var det flere som kryssa av flere alternativ (selv om vi ba om bare ett kryss); da registrerte vi det alternativet som viste høyest tilretteleggingsgrad. Dvs. at en god del av respondentene er ganske fleksible på tilretteleggingsgrad, og at kolonnene til venstre i **figur 4.9** har større oppslutning enn tallene viser (sannsynligvis med unntak av første kategori: Ute i terrenget).

Figur 6.9 Prosentandeler for hvilken type vei/sti folk foretrekker til egne turer om sommeren. Noen respondenter hadde krysset av flere alternativ, for disse er det meste tilrettelagte alternativet vist (N=807).

Hvor tilfredse er de lokalt bosatte med kommunens¹⁷ innsats for turgåing/tilrettelegging? Tre av fire er fornøyd med det som blir gjort på merking og skilting av stier (**figur 6.10**), og bare 5 % misfornøyd. Når det gjelder kommunens informasjon om de mulige turene så er det noe mindre tilfredshet, men også her var 63 % fornøyd.

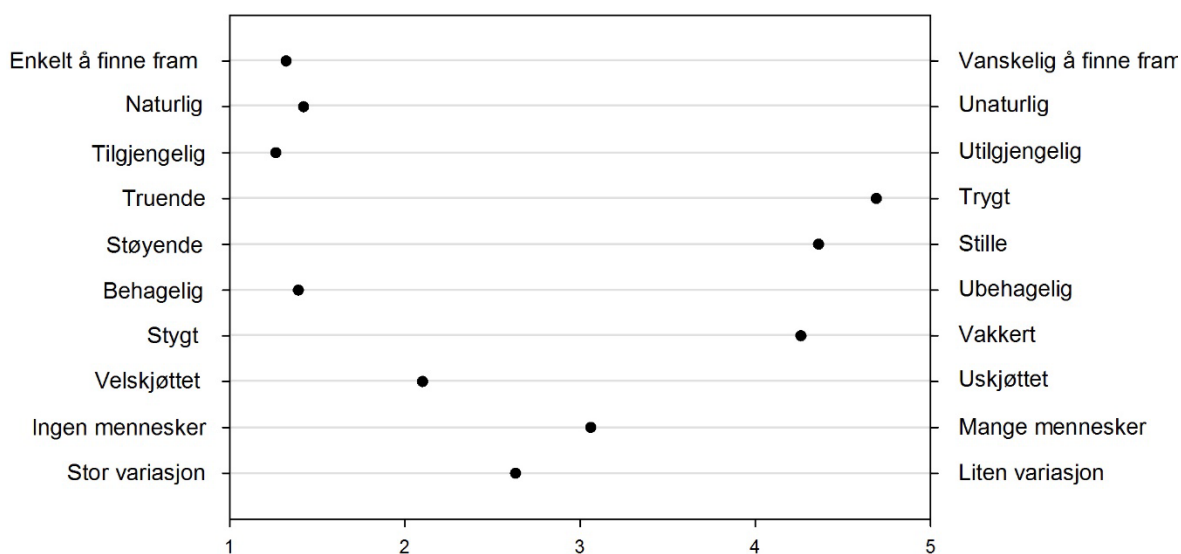

Figur 6.10 Prosentandeler som viser hvor fornøyd de lokalt bosatte brukerne er med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdene (N=694 t.v., N=651 t.h.).

Vi ba også brukerne om å beskrive turområdet sitt ved hjelp av ordpar som beskriver kvaliteter ved nærområdene, og svare på en femdelst skala. **Figur 6.11** viser gjennomsnittsskår for de ulike ordparene for brukerne i Brumunddal. Dette er en enkel måte å få et bilde av hvordan brukerne vurderer ulike sider ved nærturområdet sitt. Vi ser at det er noen positive egenskaper som står særlig sterkt: Trygt, tilgjengelig, enkelt å finne fram, naturlig og behagelig, men også at det er

¹⁷ I ettertid ser vi at dette er et uheldig formulert spørsmål: mange vil trolig ikke kunne skille mellom kommunens og andres innsats for friluftsliv i kommunen. Det burde heller vært «... fornøyd med innsatsen i kommunen for gode turmuligheter». Og kanskje er det det folk har ment med svaret sitt?

ganske stille og vakkert. De andre kvalitetene ligger mer inn mot midten («både og» eller hverken eller): mengden mennesker, grad av variasjon og grad av skjøtsel.

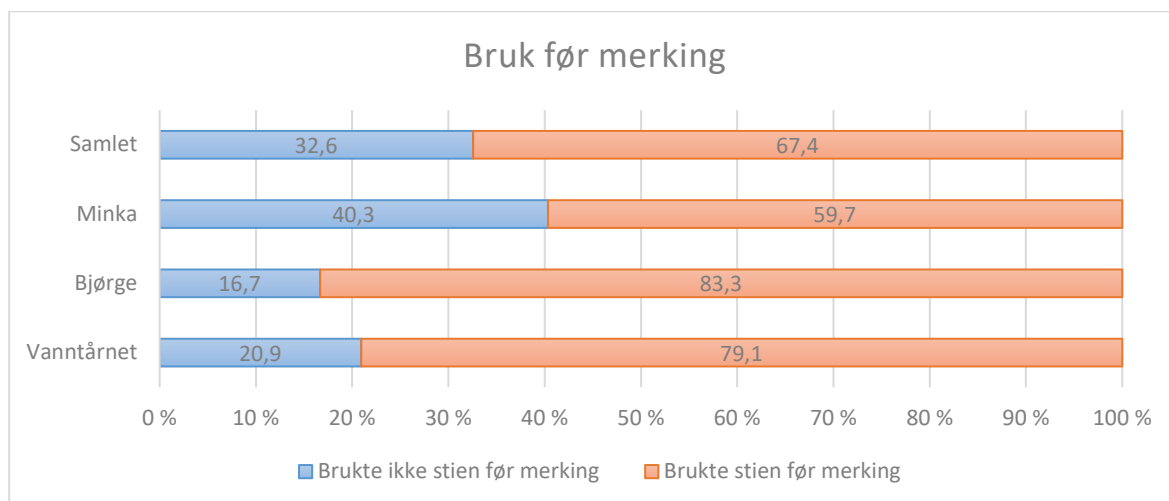
Figur 6.11 Gjennomsnittsskår for hvordan brukerne i Brumunddal beskriver turområdet sitt (N=743-836).

6.4 Endringer fra førundersøkelse til etterundersøkelse?

I kapitlene 6.1 til 6.3 har vi slått sammen alle brukerne fra både før- og etterundersøkelsen i Brumunddal. Her i 6.4 sammenligner vi brukerne i etterundersøkelsen med brukerne i førundersøkelsen, for å synliggjøre det som er av signifikante endringer etter skilting/merking. Men først rapporterer vi de nye spørsmålene som var lagt inn i etterundersøkelsen.

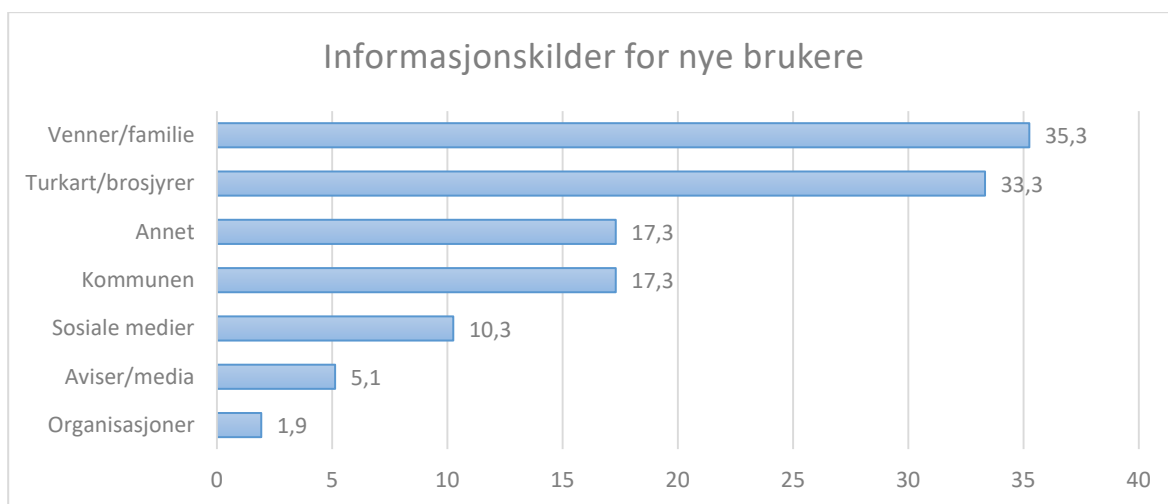
6.4.1 Tilleggsspørsmål i etterundersøkelsen

I 2017 ble det stilt fire nye spørsmål til brukerne (som altså ikke ble stilt i førundersøkelsen). Et spørsmål var knyttet til at Bjørgeberget det året var en av «10 topper i Ringsaker», de øvrige spørsmålene var knyttet til bruken og merkingen. Det første spørsmålet var om de hadde brukt stien før den ble merket. **Figur 6.12** viser svarfordelingen, for alle brukerne samlet (øverste kolonne) og for hver av de tre lokalitetene. Om lag en tredjedel av alle brukerne samlet hadde ikke brukt stien før den ble merket. Det var imidlertid ganske store forskjeller ved de ulike lokalitetene. Ved Minka var denne andelen høyere (40 %), mens den ved Bjørge og Vanntårnet var mindre – henholdsvis 17 % og 21 % var nye brukere her.

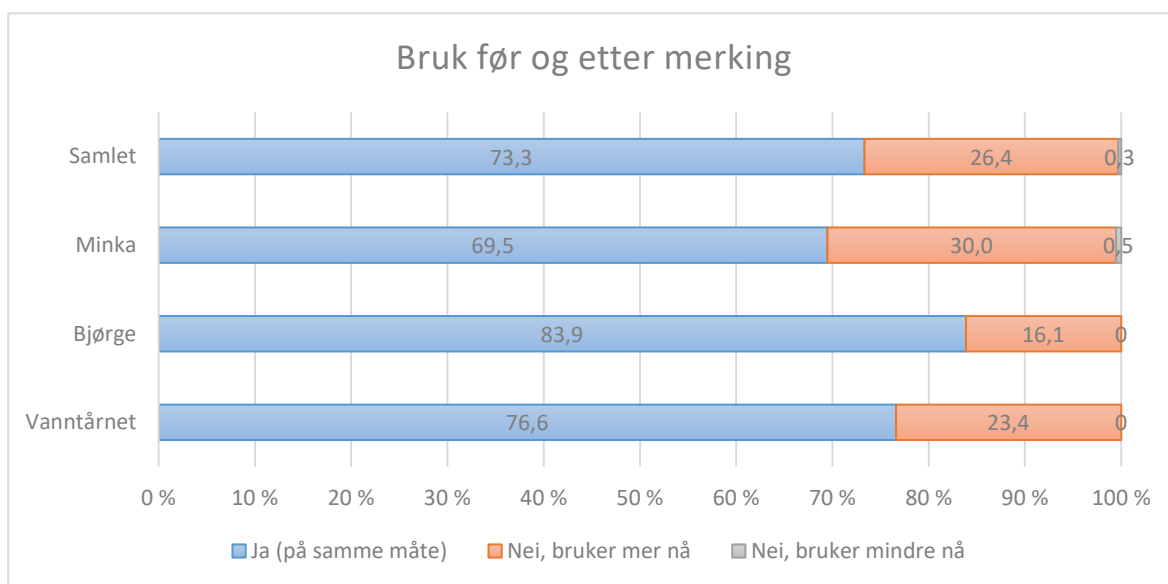
Figur 6.12 Prosentfordeling som viser hvorvidt stien ble brukt før merking (stilt til de som besvarte undersøkelsen i 2017 (N=479)).

De som ikke hadde brukt stien før merking (totalt 33 %) ble spurt om hvordan de hadde fått informasjon om stien. Vi hadde listet opp seks ulike svaralternativer, i tillegg til *annet* (se **figur 6.13**). Informasjon fra *venner/familie* og *turkart/brosjyrer* var de to mest benyttede informasjonskanalene. Deretter fulgte informasjon fra *Kommunen* og *Annet* med i overkant av 17 % hver. Få oppga at de hadde fått informasjon fra *Organisasjoner*.

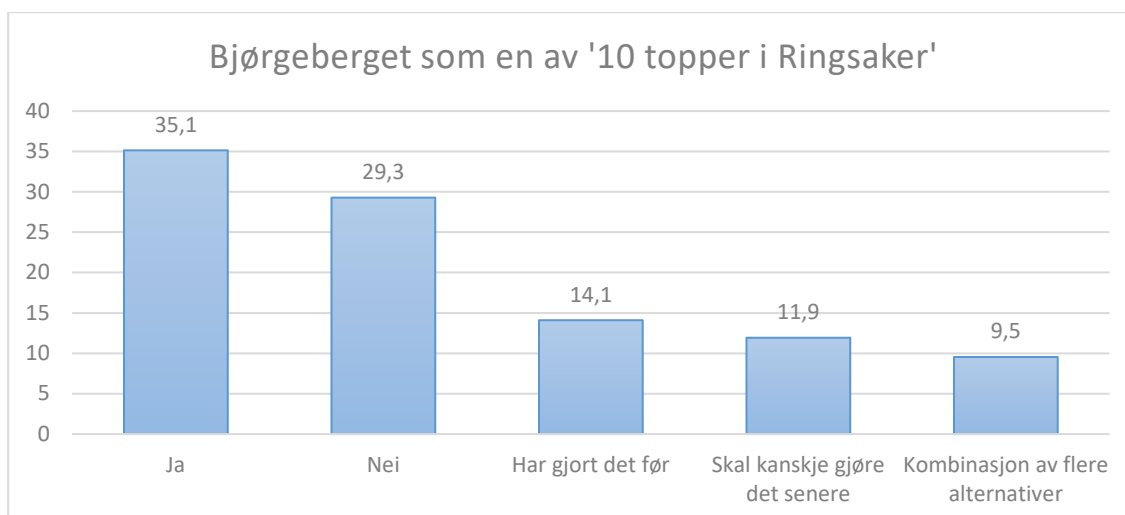
Figur 6.13 Hvordan de som er nye brukere av stien fikk informasjon om den, fordeling i prosent (N=156).

Vi spurte også om de hadde brukt stien på samme måte som før merking (**figur 6.14** – her gjengitt for de som er lokalt bosatt). Samlet oppga 73 % at de brukte stien på samme måte som før, mens en drøy fjerdedel brukte den mer enn før. Kun en respondent oppga å bruke stien mindre nå (vedkommende hadde fylt ut skjema i kassa ved Minka). Minka hadde den høyeste andelen som bruker stien mer nå enn før den ble skiltet – med 30 %. Bjørge hadde den høyeste andelen som brukte området/stien på samme måte som før.

Figur 6.14 Bruk av stien før og etter merking (N=345), stilt til de som var lokalt bosatt og som besvarte undersøkelsen i 2017. Fordeling i prosent.

Det ble også stilt et tilleggsspørsmål om hvorvidt en skulle klippe av Bjørgeberget på «10 topper i Ringsaker»-kortet, på den turen en var på. Svarfordelingen på spørsmålet vises i **figur 6.15**. 35 % oppga at de skulle det, 29% skulle det ikke og 14 % hadde gjort det før.

Figur 6.15 Skulle respondentene klippe av på 10 topper i Ringsaker-kortet på turen? Oppgitt i prosent (alle svarkassene, N=461).

Svarfordelinga som er vist i **figur 6.15** varierer stort mellom kassene. Det er kassa ved Minka som virkelig samler de som skal til Bjørgeberget å klippe kortet: 48 % svarer Ja, 24 % Nei, og 13 % har gjort det før. I kassa ved Bjørge er det f.eks. bare 9 % som svarer Ja, 38 % Nei, og 16 % som har gjort det før.

6.4.2 Endringer på andre tema?

Der det var mulig og relevant ble det testet for hvorvidt det var forskjeller mellom 2015 og 2017 – altså før og etter merking. **Vi presenterer her funn som viser statistisk signifikante endringer.** Funnene blir diskutert i kapittel 8.

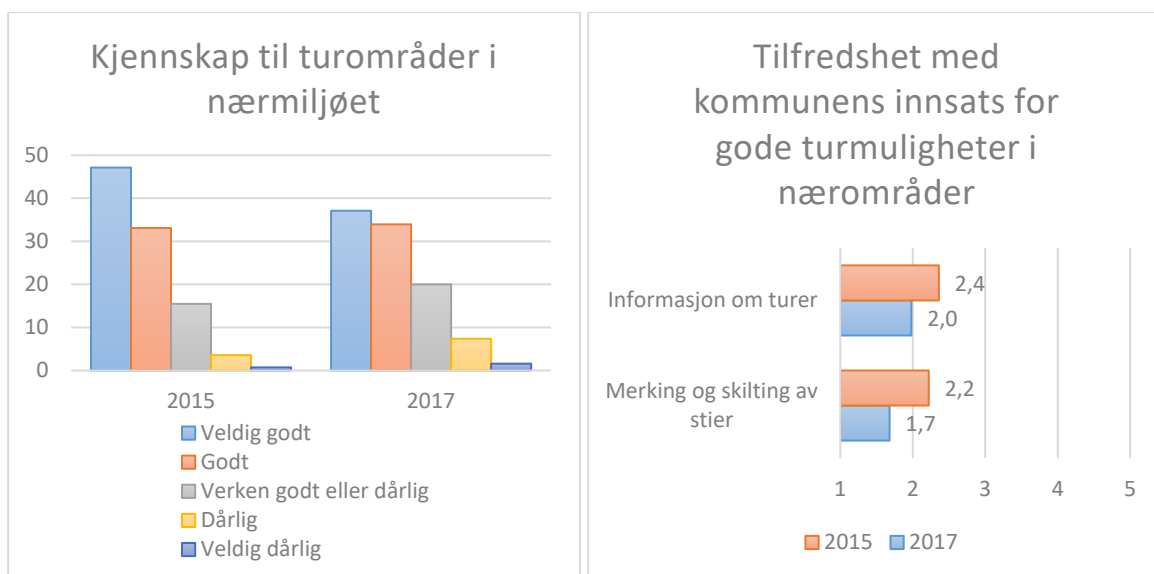
De brukerne som besvarte spørreundersøkelsen i 2017 oppga noe **dårligere kjennskap til tur-områdene i nærmiljøet**, enn hva brukerne som deltok i 2015-undersøkelsen gjorde¹⁸ - se **figur 6.16**.

Når det gjaldt kommunenes innsats for gode turmuligheter i nærområdene var brukerne mer fornøyde med både **merking og skilting av stier**¹⁹ og **informasjon om turer**²⁰ i 2017 enn i 2015, altså etter skilting/merking.

¹⁸ Gjennomsnitt 2017=2,02 (N=380), Gjennomsnitt 2015=1,78 (N=420): $t_{798}=-3.701$, $p<0.001$

¹⁹ $t_{692}=7.901$, $p<0.001$

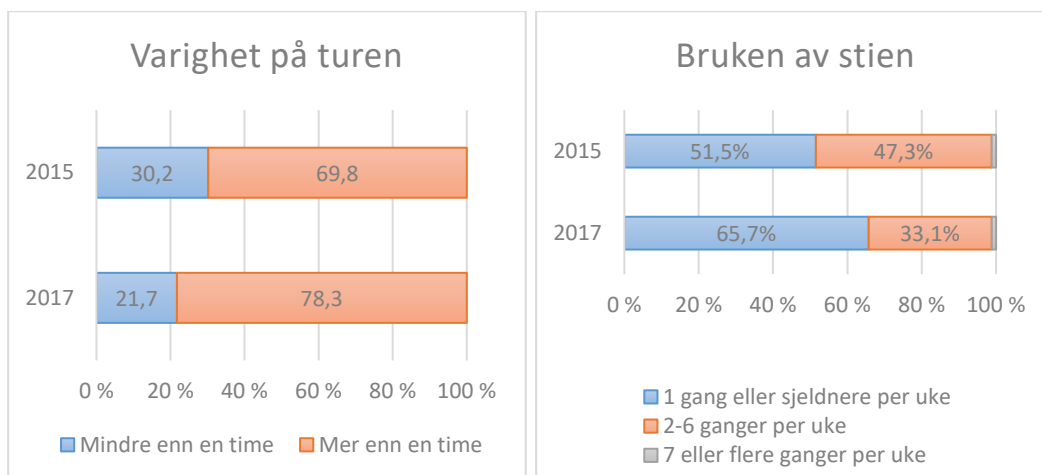
²⁰ $T_{649}=4.926$, $p<0.001$

Figur 6.16 Hvor godt de lokalt bosatte kjenner turområdene i nærmiljøet, for hhv. 2015 og 2017, til venstre. Gjennomsnittsskår for hvor fornøyde de er med kommunenes innsats for gode turmuligheter i nærområdene, på en skala fra 1 veldig fornøyd til 5 veldig misfornøyd, til høyre.

Fra 2015 til 2017 økte den gjennomsnittlige tiden de lokalt bosatte brukte på å **ta seg fram til kassa** der en fylte ut skjema, fra 26 minutter til 37 minutter²¹. Altså; gjennomsnittsbukeren i 2017 bor lenger fra registreringspunktet enn i 2015, noe som også blir vist gjennom **figur 6.18** (reisemåte før turstart).

Det er flere som **går turer lengre** enn en time i 2017 (78 %) enn i 2015 (70 %)²² – **figur 6.17**. Men stien brukes **sjeldnere** – dvs. færre ganger per uke i 2017 enn i 2015²³. Før merking gikk 52 % en gang eller sjeldnere per uke, mens i 2017 var denne andelen steget til 66 %. Andelen som går tur 2-6 ganger per uke reduseres tilsvarende fra 2015 til 2017. Andelene som går 7 eller flere ganger per uke er konstante.

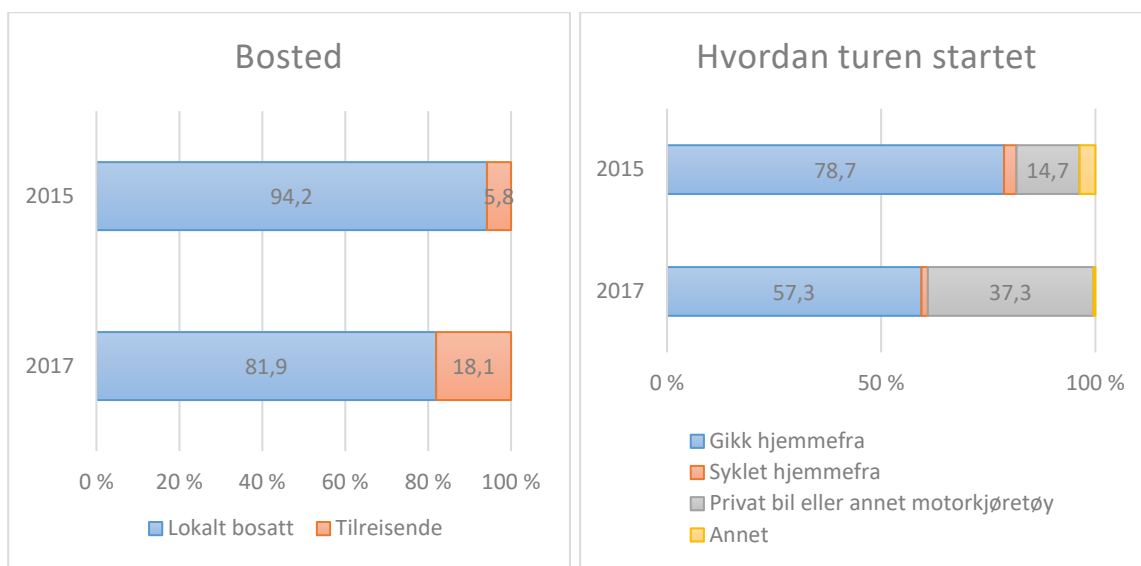
Figur 6.17 Turens lengde for hhv. 2015 og 2017 til venstre. Hvor ofte stien brukes (av de lokalt bosatte) for hhv. 2015 og 2017 til høyre.

²¹ $t_{565,26} = -5.027$, $p < 0.001$

²² Kjikvadrat (df=1) = 9.125, $p < 0.005$

²³ Kjikvadrat (df=2) = 18.188, $p < 0.001$

Det var en høyere prosentandel tilreisende (18 %) i 2017 enn i 2015 (6 %) – **figur 6.18**. Sammenfallende med dette var det i 2017 også en høyere prosentandel som oppga at de hadde benyttet bil og en lavere prosentandel som oppga at de hadde gått hjemmefra, som svar på spørsmålet om hvordan turen startet²⁵.

Figur 6.18 Brukernes bosted for hhv. 2015 og 2017, til venstre. Hvordan turen startet (dvs. transport før turstart) for hhv. 2015 og 2017 til høyre.

Når vi spurte de lokalt bosatte hvor mye de bruker den aktuelle stien sammenligna med andre stier, så føya vi til et ekstra svaralternativ i 2017 (se **figur 6.8**): «Går her fordi dette er en '10-topp tur' i år». Det var 10,3 % som kryssa av dette. Når vi tester de tre svar-alternativene som var felles for 2015 og 2017, så får vi en signifikant forskjell: I 2017 var det færre som hadde dette som sin «vanligste sti», og flere som hadde den som «ett av mange alternativ». ²⁶

Det var små, men signifikante forskjeller i gjennomsnittskårene for to av **ordparene** før og etter merking: Turområdene ble opplevd som mer velskjøttede²⁷ og som noe mer varierte²⁸ etter merking enn før merking.

Figur 6.19 viser hva stien som oftest brukes til; denne figuren er kun beskrivende (dvs. variabelens format gjør det ikke mulig å teste for eventuelle signifikante forskjeller). Både gåing, jogging/trening og sykling reduseres fra 2015 til 2017, mens 'Annet' øker (men det er bare 23 som svarer 'annet' og 10 av disse oppgir '10 topturer i Ringsaker'). Trolig er reduksjonen i andelen som jogger/trener såpass stor at den ikke skyldes tilfeldigheter.

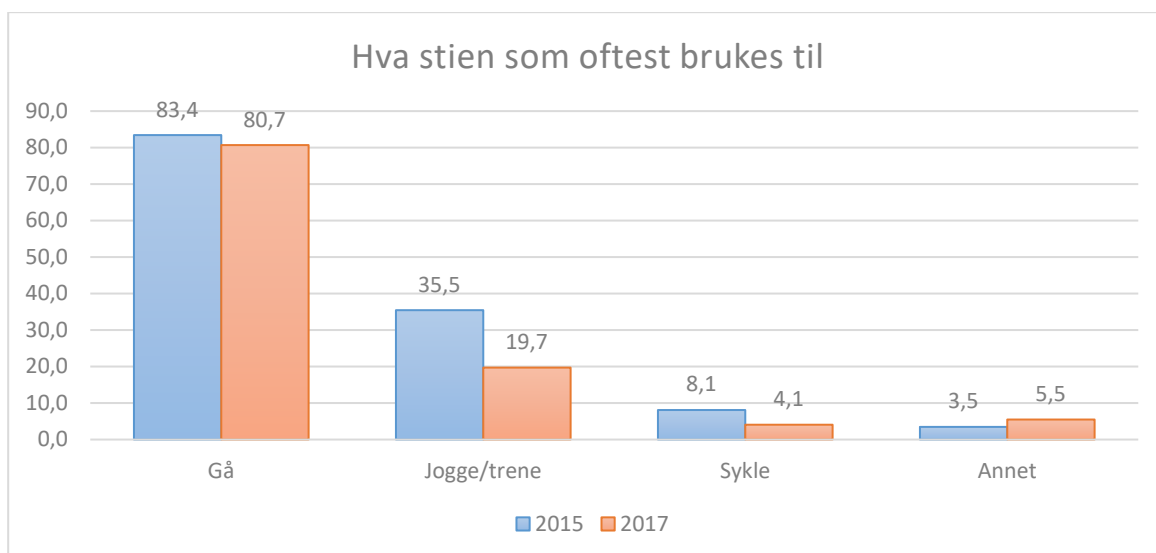
²⁴ Kjikvadrat (df=1) =32.234, p<0.001

²⁵ I 2015 oppga 78,7% at de hadde gått og 14,7 5 at de hadde benyttet privat bil, i 2017 var de tilsvarende prosentandelen hhv. 57,3 % og 37,3% (df(4)=71.344, p<0.001).

²⁶ Kjikvadrat (df=2) =6.457, p<0.05

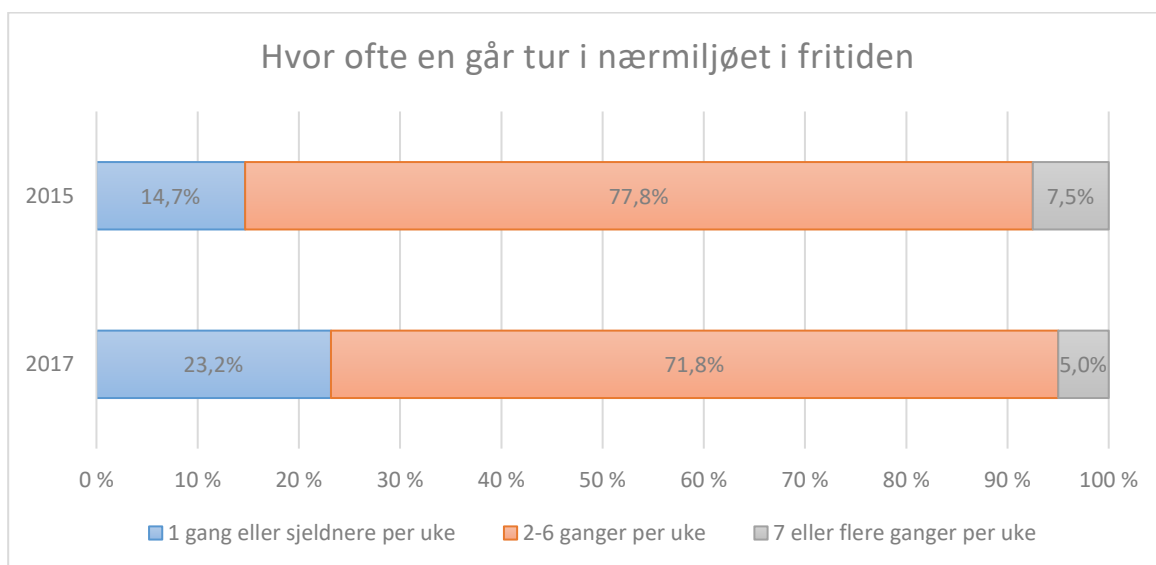
²⁷ Gjennomsnitt 2015= 2,19 – gjennomsnitt 2017= 2.01: t₇₄₁=2.402, p<0.05

²⁸ Gjennomsnitt 2015= 2,75 – gjennomsnitt 2017= 2.50: t₇₆₅=3.536, p<0.001

Figur 6.19 Hva stien som oftest blir brukt til for hhv. 2015 og 2017, oppgitt i prosent av alle brukerne (det var mulig å krysse av flere svaralternativ, N 2015=519, N 2017=492).

I 2017 var det en større andel som gikk **sjeldnere** enn det var i 2015²⁹. Andelen som gikk 1 gang eller sjeldnere økte fra 15 % i 2015 til 23 % i 2017 (figur 6.20).

Figur 6.20 Hvor ofte en går de lokalt bosatte tur i nærmiljøet i fritiden, i 2015 og i 2017.

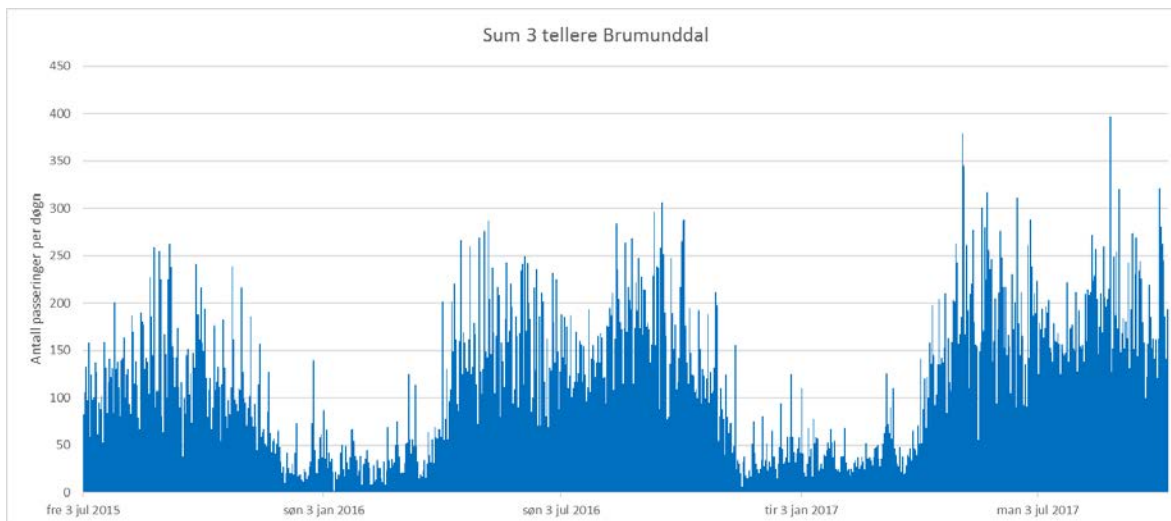
Det var ingen signifikante forskjeller fra 2015 til 2017 når det gjelder kjønn, alder, og de øvrige ordparene.

²⁹ Kjikvadrat (df=2) =8.696, p<0.05

6.5 Telling av folk langs stiene/turvegene i Brumunddal

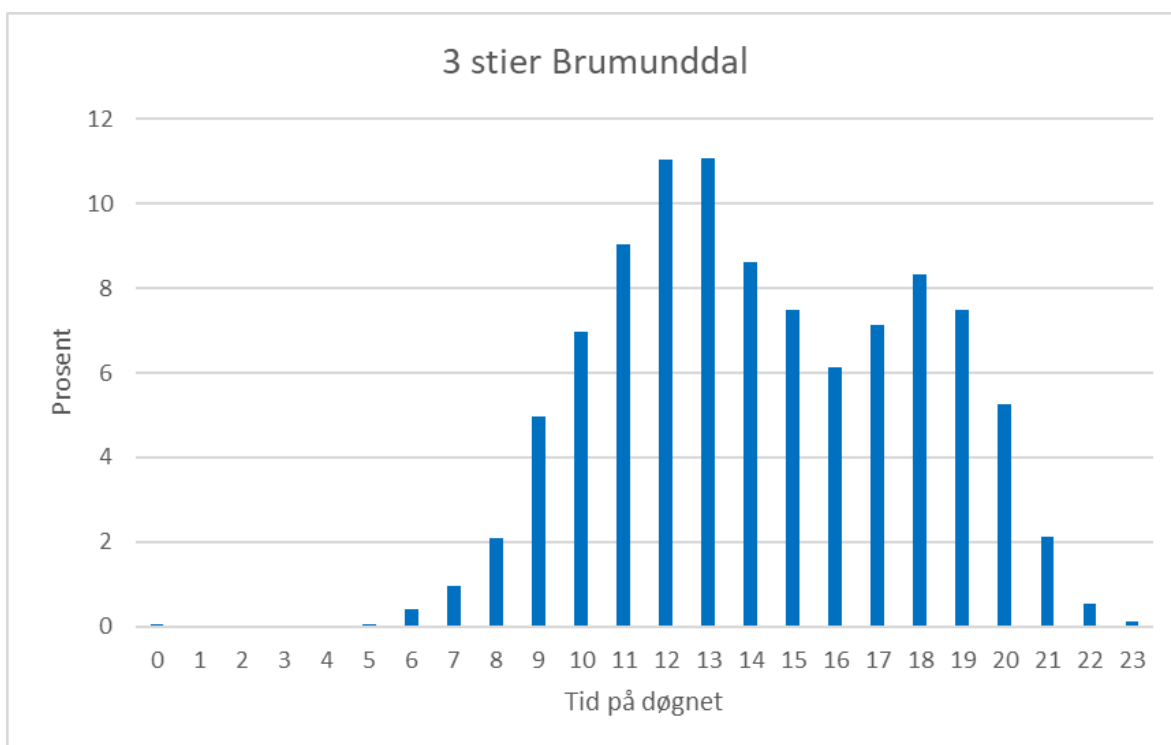
6.5.1 Nøkkeltall for samla ferdsel forbi 3 tellere for hele registreringsperioden

Vi bruker tallene fra hele perioden når tellerne har stått ute, fra 3. juli 2015 til 11. oktober 2017. (I Brumunddal sto altså tellerne ute omtrent et år lengre enn i Vestby, pga. av et års forsinkelse med etterundersøkelsen). Det er en mye klarere sesongbruk på stiene i Brumunddal enn det vi så i Vestby, og månedene desember, januar, februar og delvis mars har en markert lavere bruk enn resten av året. Volumet for alle tre stiene samlet varierer mellom maksimalt nesten 400 passeringer, og noen dager med under 10 passeringer vinterstid (**figur 6.21**).

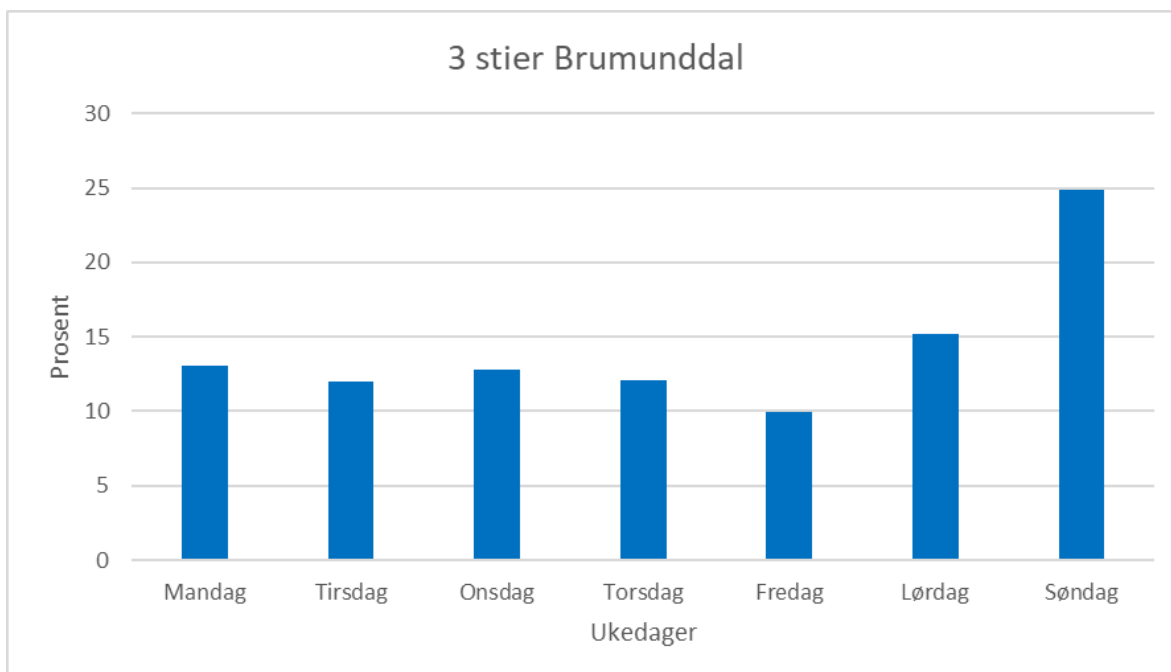
Figur 6.21. Antall passeringer per dag av tellerne på 3 stier (Minka, Uldvaren, Vanntårnet) i perioden 3. juli 2015 til 11. oktober 2017.

Antall passeringer varierer med tid på døgnet og **figur 6.22** viser døgnfordelingen for alle passeringer på de 3 stiene i løpet av hele perioden. Fordelingen er ganske lik som i Vestby: lav bruk etter kl 21 og før kl 7, med en økende bruk fra kl 7 og utover dagen. Antallet passeringer toppe seg midt på dagen (kl 12 – 13), for deretter å avta utover ettermiddag og kveld. Men legg igjen merke til en ekstra topp kl 18 – 19, fordi mange tar seg en ettermiddags-/kveldstur.

Figur 6.22 Prosentvis fordeling av antall passeringer gjennom døgnet registrert på 3 stier (Minka, Uldvaren, Vanntårnet) uttrykt som gjennomsnitt for hele perioden 3. juli 2015 til 11. oktober 2017.

Fordelingen på ukedager er vist i **figur 6.23**. Vi ser at 'søndagsturen' er utslagsgivende, mens lørdag bare har noe høyere bruksfrekvens enn de andre ukedagene.

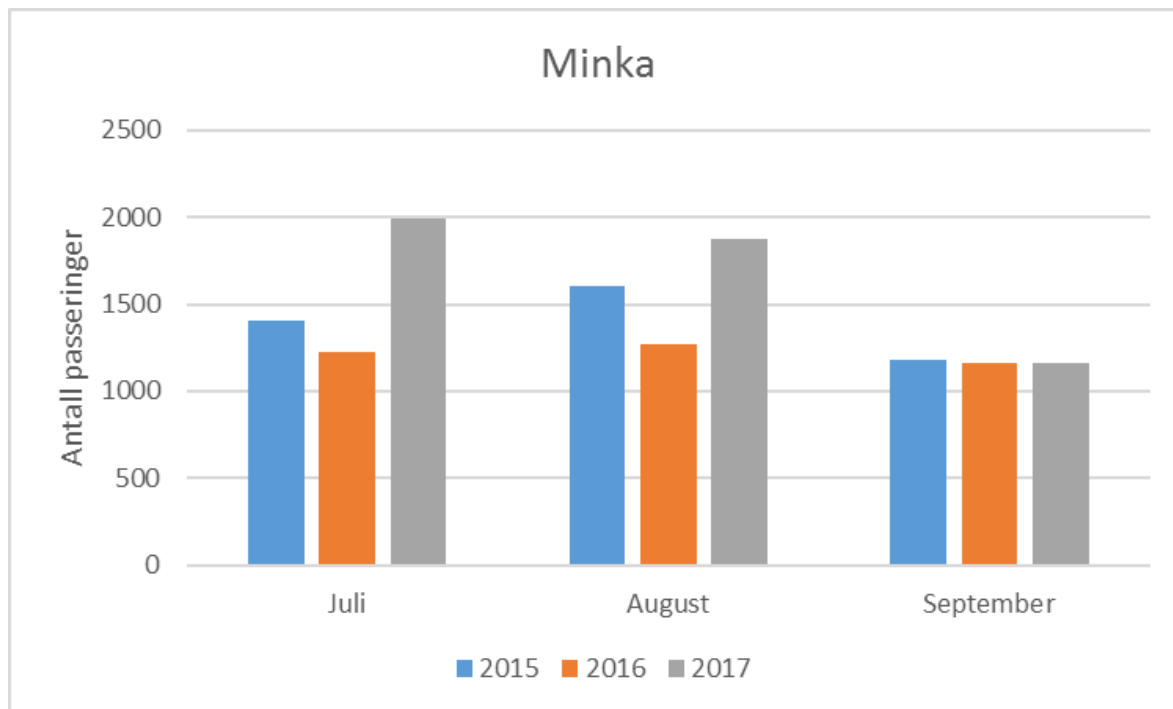

Figur 6.23. Prosentvis fordeling av antall passeringer på ukedager registrert på 3 stier (Minka, Uldvaren, Vanntårnet) uttrykt som gjennomsnitt for hele perioden 3. juli 2015 til 11. oktober 2017.

6.5.2 Ferdselstellerne før og etter skilting/merking

Vi har sammenlignbare data for alle tre årene i juli, august og september. Tellingene viser en samla økning i bruksvolum av de 3 stiene i månedene juli, august, og september³⁰ fra 11963 passeringer i 2015 til 18000 passeringer i 2017, dvs. en **økning på hele 50,5 %**. Det er imidlertid variasjon mellom lokalitetene, og som vi drøfter nedenfor: den største økningen er fra 2015 til 2016, sannsynligvis pga. anleggsarbeid for langs en turveg fra Brumunddal sentrum.

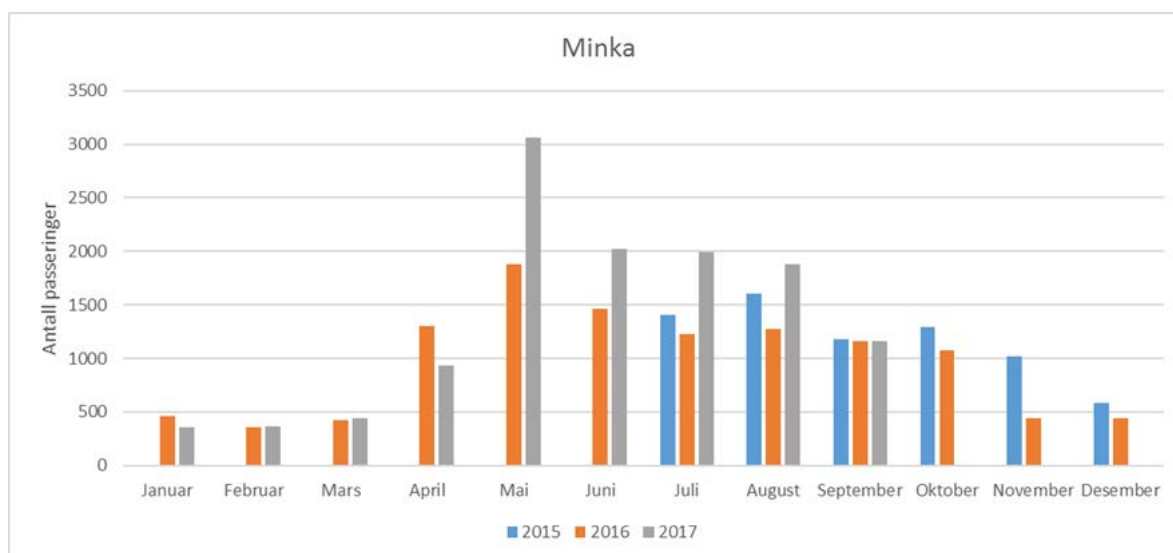
For stien opp mot Bjørgeberget **forbi Minka** ble det registrert en økning i juli og august, mens september var uendret (**figur 6.24a**). Økningen til sammen i denne lokaliteten var på **20,0 %**. Vi har ingen forklaring på hvorfor bruken gikk ned fra 2015 til 2016 (juli og august). Men uansett: stien var også umerka i 2016, og da var heller ikke Bjørgeberget en av '10 topper i Ringsaker'.

Figur 6.24a Tellerdata for stien forbi/inn fra Minka mot Bjørgeberget for juli, august og september, i 2015, 2016 og 2017.

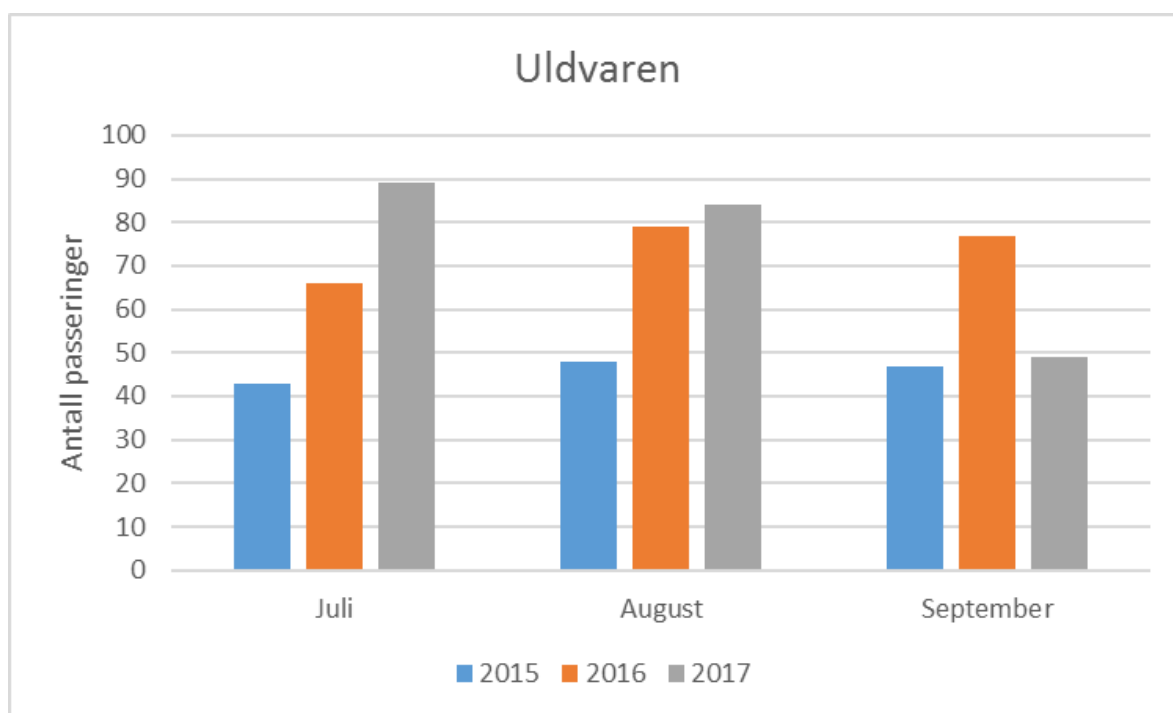
I **figur 6.24b** viser vi tellerdata for Minka (månedsvis) for hele registreringsperioden. Legg merke til de grå søylene fra mai 2017 og utover. I mai kom både sti-merking/-skilting på plass og Bjørgeberget som 10-topptur ble markedsført. Den offisielle åpningen av de nymerka stiene skjedde ikke før i midten av august 2017, men denne ser ut til å hatt mindre å si for mengden ferdsel, i hvert fall på månedsnivå.

³⁰ Siden tellerne ble tatt ned i oktober, så får vi bare tre måneder med sammenligning (mot fire i Vestby).

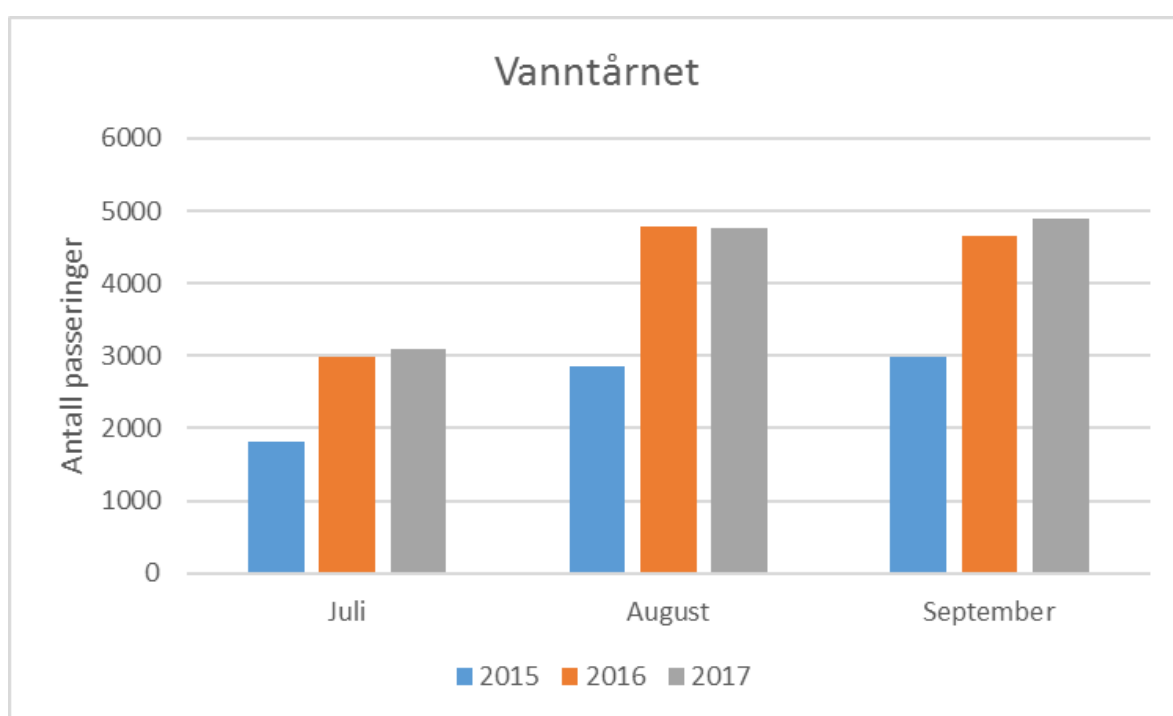
Figur 6.24b Tellerdata for stien forbi Minka, for hele perioden, delt på måneder.

Det er meget lave besøkstall for stien/turvegen videre **innover fra Uldvaren (figur 6.25)**. Men det var en ferdselsøkning på denne lokaliteten for juli og august, men stabilt for september. Økningen var på **60,7 %** fra 2015 til 2017. Siden det er så få passeringer i denne lokaliteten, så vil naturlig variasjon fra det ene året til andre vil slå sterkt inn på prosenttallene. Når det gjelder økningen fra 2015 til 2016, se neste avsnitt om anleggsarbeid og tellingene ved Vanntårnet.

Figur 6.25 Tellerdata for stien videre innover fra Uldvaren, juli, august og september, i 2015, 2016 og 2017.

Vanntårnet er som forventa lokaliteten med de høyeste passeringstallene (**figur 4.26**) av alle lokaliteter, i både Brumunddal og Vestby. Her viser dataene en økning i antall passeringer alle tre måneder fra 2015 til 2017. Økningen utgjør hele **67,0 %** fra 2015 til 2017. Imidlertid ser vi at det store økningen skjedde fra 2015 til 2016, mens antallet passering fra 2016 til 2017 kun hadde en økning på **2,5 %**. Årsaken til økningen fra 2015 til 2016 var nok særlig åpning av gangveg fra sentrum av Brumunddal og opp langs elva til idrettsplassen på Sveum. Fra Sveum og opp til Vanntårnet er det om lag 2 kilometer i luftlinje. Tellere på denne strekningen viser også en økning fra 2015 til 2016. Det er dermed mer riktig å sammenligne tallene fra 2016 til 2017, og i denne perioden var økningen altså beskjedent. En tredje ting som kompliserer dette er at kommunen startet arbeidet med rehabilitering av hele strekningen fra Sveum og til Vanntårnet i 2016 og 2017. I hvilken grad anleggsarbeidet har påvirket ferdselen er ukjent, men man må anta at dette har skapt hindere for bruk av gangvegen, eller påvirket attraktiviteten. Det er ganske logisk at økningen forbi Vanntårnet også fører med seg en viss økning forbi Uldvaren i perioden 2015 til 2017 (**figur 4.25**), siden dette er en fortsettelse på samme turruta.

Figur 6.26 Sum telledata månedsvis for telleren på gangvegen ved Vanntårnet i 2015, 2016 og 2017.

7 Resultat: Telefonintervju med nye brukere i Brumunddal

På samme måte som i Vestby, var målet med telefonintervjuene å få mer kunnskap og forståelse utover det som kom fram gjennom spørreskjemaundersøkelsene. Intervjuguiden fra Vestby ble justert og tilpasset forholdene i Brumunddal (se **Vedlegg 4**). Presentasjonen av telefonintervjuene baserer seg på uttalelser fra 10 informanter. Alle disse hadde fylt ut spørreskjema i svarkassen ved Minka og krysset seg av som ny bruker av stien opp til Bjørgeberget (to person hadde likevel gått stien før). Det er altså turen opp fra Brumunddal til Bjørgeberget (eller deler av denne, se **figur 1.2**, til venstre) som danner utgangspunkt for informantenes erfaring med skilting i Brumunddal.

7.1 Bruken av stinettet i Brumunddal.

Så godt som alle informantene understreker betydningen av nærnaturen for turgåing i hverdagen og gir uttrykk for at denne turgåingen har mye å si for trivselen. Her vektlegger de det positive slike turer tilfører i form av frisk luft, det å «lufte tankene», kunne lytte til stillheten, få opplevelser i naturen, kjenne lukta av skogen, høre fuglesang, ikke være avhengig av bestemt utstyr, være sosial, mosjonere og å komme i form. Noen vektlegger betydningen av å være ute med barna og gi dem gode tur-opplevelser. Flere påpeker at de også reiser vekk for å gå på tur, men at det da begrenser seg til ferier og helger når de har tid til dette. Noen få forteller at de går tur året rundt, med eller uten ski på beina vinterstid, mens flertallet sier de går mest på tur om sommeren og høsten.

Jeg er glad i å være ute i allslags vær, litt etter humøret. Hvor jeg går på tur avhenger av hvor mye tid jeg har. Jeg setter meg helst i bil og tar en litt lengre tur på lørdag og søndag. Men i hverdagen blir det oftere nærmere hjemme. Jeg kan godt ta en ettermiddagstur etter jobb om sommeren, men da drar jeg ikke så langt. Det blir dårlig med tur på vinteren. Nå er det 14 dager siden sist jeg var ute og gikk (kvinne, 60 år).

7.2 Hvor viktig er skilting og merking av stier?

Flertallet av informantene ser på skilting og merking av stier som et viktig tiltak for å få flere mennesker ut på tur, spesielt når det gjelder å bli kjent i og ta i bruk nye områder.

Der jeg er ukjent er det viktig at det er merka, for da får du fulgt merking og vet hvor du går. Der jeg er kjent så er det ikke så viktig for min egen del, men andre er jo kanskje ikke kjent der. Så merking er viktig (mann, 62 år).

Skilting av stier er viktig, synes jeg. For du må ikke bare tenke på de som er gamle travere, men også på å rekruttere nye turgåere. Og da er skilting veldig viktig. Man kan få flere folk ut og gå gjennom skilting av stier (kvinne 27 år).

Også når det gjelder deres egen turgåing, opplyser de fleste at skilt og merking bidrar til å at de i større grad oppsøker områder de ikke er kjent i fra før. Skiltingen gjør at mange opplever å kunne planlegge turen bedre, noe de ser på som positivt.

Jeg synes det er viktig med merking. Det er noe som motiverer ekstra. Jeg vil gjerne ha et ordna opplegg, og vite at det er en tur som er lagt opp, merka, hvor lang den er, om den er krevende og hvor du kan parkere. Da vet du at du er velkommen og hva du går til (kvinne 58 år).

Fordelen med merka stier er at det som regel er noe å se på. Man vet det er en tur som er verdt å gå. Og man vet hvor man ender opp (mann 36 år).

Skilting bidrar også til at mange føler seg tryggere på å utforske nye steder.

Hvis jeg er på fremmede steder vil jeg helst at det er skilta, for jeg er ikke så god på kart og kompass. For meg som ikke har innebygd GPS, så føler jeg meg mer trygg på skilta stier (kvinne 36 år).

Samtidig påpeker mange at hvorvidt de velger å gå på merket eller umerket sti avhenger av formålet med turen. Umerkede stier eller områder utenfor sti velges for eksempel i forbindelse med soppturer eller for utforskingens skyld.

På sommerstid i godt vær kan jeg godt gå i skauen uten sti i det hele tatt, men da må jeg kjenne terrenget og være trygg på at jeg ikke går meg bort så turen blir på fem timer i stedet for to (kvinne 60 år).

For noen er det å følge med på terrenget rundt seg en viktig del av turen. For andre gjør merkede stier det mulig å gå mer i sine egne tanker, uten å behøve å legge så mye merke til hvor man går.

Det som er litt greia med å gå på uskilta veier og stier, som både er litt positivt og litt negativt, er at hvis du går helt i din egen verden så kan du plutselig glemme deg litt og ende opp med å gå deg bort (kvinne, 27 år).

De fleste informantene var udelt positive til skilting og merking av stier. Tilflyttere og hytteeiere la vekt på at skilting og merking av stier bidrar til at de blir bedre kjent i nærområdet rundt boligen eller hytta. De som har vokst opp i området ga i større grad uttrykk for at skilting og merking av stier i nærområdet har mindre betydning for deres valg av turområde, men la samtidig vekt på skiltingens positive bidrag til både tilflyttere og tilreisende. Alle informantene la vekt på betydningen av skilting eller gode turrutebeskrivelser i områder der de ikke er kjent fra før.

Der jeg er kjent og ikke har behov for skilting så synes jeg skilting blir mer forstyrrende, for den forstyrrer naturopplevelsen. Men det er jo der jeg er kjent. Men stort sett er det ikke noe voldsomme greier den skiltinga, så det er ikke sånn at det overdøver naturen. Stort sett er det brukt fine skilt. Ikke skjemmende. Samtidig som det er lett å se for den som trenger det (kvinne 60 år).

Et par av informantene ga uttrykk for at det kan blir for mye av det gode hvis skiltingen og merkingen overdrives.

Det er fint med skilting men det bør ikke overdrives. Det må være en middelvei, så de som er vant med å være ute kan kjenne at de er ute i naturen. At man ikke alltid blir ledet. Frihetsfølelsen blir borte hvis det blir for mye skilting. Jeg personlig ønsker ikke at skog og utmark skal oversvømmes med skilt. Da kan man like godt gå i byen (kvinne 60 år).

Enkelte poengterer også at forventningen til både stien og vedlikeholdet av den øker når stien er merket.

Da vet jeg at det er noe som er foreslått og anbefalt og lagt til rette. At det er rydda vei og lagt ut klopper hvis det er bløtt. Det er sånt man forventer hvis stien er merka. Man har litt høyere forventninger da (kvinne 58 år).

Når de først begynner å merke, så må det gjøres ordentlig. Det mangler det litt på noen ganger. Det må være enten - eller. Hvis de begynner med merking kan man bli ledet til å gå et bestemt sted og hvis det da stopper opp..., Det er ikke bra. Da blir man frustrert (mann, ca. 50 år).

7.2.1 Skiltingens innvirkning på turhyppighet og valg av turområde

Enkelte synes ikke skilting virker inn på hyppigheten av turgåingen, mens andre forteller at skiltede stier gjør at de går oftere tur ved at valgmulighetene blir flere.

Ja. Jeg bruker området mer enn jeg ville gjort uten skilting. Det har også betydning for omfanget av turgåinga. Jeg blir gjort oppmerksom på hvilke muligheter som er (kvinne 52 år).

Ja, jeg bruker større deler av området. Men jeg går ikke oftere på tur på grunn av skiltinga (kvinne 27 år).

Skiltinga har ikke effekt på bruken min av dette området, fordi det er nærområdet mitt. Men for andre områder rundt omkring så har det betydning. Når det gjelder topturer og turer lengre unna, da har det absolutt noe å si. Her i nærområdet skal jeg klare å finne fram (mann 36 år).

Noen legger vekt på at det er tiden de har til rådighet som avgjør både turhyppigheten og hvilke områder de velger å gå i.

Nei, kan ikke si det har noen effekt på omfang. Det er min tid som er avgjørende, hva jeg har disponibelt av tid. På ukjente områder kan skilting ha betydning, men jeg undersøker ikke på forhånd om det er skilta. Har jeg bestemt meg for en tur så er det tur, uansett skilting eller ikke (Kvinne 60 år).

Når det gjelder valg av turområde, så gir de fleste informantene uttrykk for at skilting har betydning for valgene de tar.

Ja-ja, selvfølgelig (mann 62 år).

Det har jo det, generelt sett. Så man kan planlegge turen litt (mann 36 år).

Ja, man blir gjort oppmerksom på mulighet i området man ikke var klar over fra før (mann 36 år).

Ja, jeg vil si det. Når kona mi og jeg skal gå sammen i alle fall, for hun liker ikke å gå så veldig langt. Da er det bra å kunne planlegge (mann ca. 50 år).

Ja, det vil jeg si. For da kan vi velge å sette oss i bilen for å kjøre litt, for å ta noen andre turer og andre valg (kvinne 51).

Ja, det kan ha det. I områder hvor jeg ikke er så godt kjent (kvinne 52 år).

For noen har skilting mindre å si for valg av turområde.

Det spørres hva annet jeg har.. Hvis jeg har gode beskrivelser og foreslått runde som er beskrevet på kart, så er det også greit. Men da er det en positiv hjelp om det er skilt, men jeg er ikke avhengig av det. Men da vil jeg gjerne ha kart eller beskrivelse. Men skilt gir en ekstra betryggelse på at man er på rett vei (kvinne 58 år).

Nei, egentlig ikke. Jeg går på tur der jeg har lyst til å gå på tur, da må jeg bare legge merke til hvor jeg går, hvis det ikke er skilta der (kvinne 27 år).

Nei. Men jeg er mye ute og er vant til å gå i terreng (kvinne 60 år).

7.3 Stien til Bjørgeberget

Åtte av de 10 turgåerne vi intervjuet gikk turen opp til Bjørgeberget i Brumunddal som følge av at turen inngikk i årets «Ti topper i Ringsaker», et aktivitetstilbud i regi Ringsaker kommune (se kapittel 2.1). Folk så imidlertid positivt på den permanente merkinga av stien til Bjørgeberget.

Jeg ble kjent med stien gjennom «10 topper»-brosjyrene. Vi ser på disse årlige brosjyrene og finner nye turer hvert år. Men med de andre turene så tar de bort merkinga etter sesongen. Og jeg skjønner jo det. Men jeg synes det er fint med denne turen, at den får permanent merking (Kvinne 58 år).

De fleste informantene valgte å gå rundturen om Bjørgeberget som foreslått i «Ti topper»-brosjyren, enten ved å gå hjemmefra eller ved å først kjøre bil, parkere på anvist parkeringsplass ved Hempa skole og så gå derfra. To av informantene valgte å gå opp på toppen og tilbake samme vei, fordi vedkommende ikke kjente til rundturen og derfor heller ikke så etter merking for en alternativ rute ned igjen fra toppen.

Flere av informantene som bor i området beskriver turen som en fin og passe lang runde, og forteller at de har gått turen flere ganger siden de fylte ut skjemaet i forbindelse med deres første tur på toppen i vår, sommer eller høst.

Jeg gikk runden. Jeg går alltid runden. Jeg har vært der 14 ganger i sommer. Synes det er en super tur. For meg er det en ganske bratt og tøff start. Det er ikke veldig langt, men jeg bruker en stund opp og får virkelig brukt kroppen og pusten. Det er en bra treningsøkt opp, og så er det koselig å gå runden, som ikke er så tøff, tilbake. Jeg bruker i underkant av 1,5 timer på turen, så det er ypperlig tidsbruk (kvinne 52 år).

Jeg har gått mange turer her etterpå. Jeg synes det er greit å gå den turen hvis man vil ha litt trening, få litt motstand i bakken. Da er det fint å gå der (kvinne 36).

Også blant de tilreisende er det flere som kommenterer at de kan tenke seg å gå Bjørgebergturen igjen.

Jeg kommer til å ta turen flere ganger. Den var akkurat passe. Det er ålreit at terrenget er variert, og det er såpass stor høydeforskjell at det blir en god tur (kvinne 60 år).

I og med at dette blir en permanent skilting, så er nok dette en tur jeg kan tenke meg å ta igjen. Nå vet jeg den er fin, det er fint å komme seg opp, og jeg vet at det er skilta. Så da går jeg nok her igjen en gang (kvinne 58 år).

7.3.1 Synspunkter på skilting og merking langs stien til Bjørgeberget

Åtte av informantene syntes det var lett å følge stien opp til Bjørgeberget, med nok skilt og merker og god plassering av disse langs stien opp til toppen. En hadde riktignok ved ett tilfelle følt seg usikker på sti-valget, uten at det utgjorde en negativ opplevelse:

Jeg synes det gikk ålreit å finne fram. Men ved ett skille inne i skogen, før siste oppstigning, der var det et skille i veien langs et gjerde, og der ble jeg litt usikker. Men da jeg kom lengre opp så jeg at jeg nok hadde kommet fram på begge måter, enten langs gjerdet eller langs stien der jeg gikk. Men det gjør det jo bare mer interessant å gå når man må bruke hodet litt når man er ute. Det skal ikke være som å gå gatelangs, at man blir losa etter nesen. Det skal være litt utfordringer (kvinne 60 år).

En av informantene synes merkingen kunne vært bedre, spesielt i forhold til å utnytte mulighetene som denne turen byr på:

Jeg kjenner jo litt til denne stien etter hvert, siden den er i nærmiljøet, men jeg synes ikke det er så veldig godt merka der, egentlig. Det er noen veikryss du lurer litt på. Og den alternative veien ned, på Hempa-sida, er ikke merka. Man kan ta en annen vei der man passerer Ola-hula og likevel komme ned ved samme feltet. Og dette er en like fin, god sti, men du må kjenne til den. Det mange som lurer på hvor de skal gå for å komme forbi Ola-hula. Og siden skolen og barnehager legger turer dit, så vil gjerne ungene ha med foreldrene til hula, men så finner de den ikke igjen. Det kunne man gjort litt mer ut av. Det hadde vært artig med et lite skilt eller en plakett med historien bak hula (Mann 36 år).

En annen fortalte om flere steder på turen hvor vedkommende og turfølget hadde blitt usikre på veien:

Deler av løypa var bra merka, men i starten gjennom boligfeltet var vi innimellom usikre, og vi stusset litt over veien før vi kom inn på stien, eller litt etter, jeg husker ikke helt. Det var et hus der... Men da fortsatte vi der vi trudde stien gikk og det viste seg å være riktig. På tur ned fra toppen for å gå rundturen, da skjønte vi ikke hvor vi skulle gå. Da måtte vi spørre om veien ved et hus. Og der stien kom ned på en grusvei, ble utydelig om vi skulle gå til høyre eller venstre. Vi tok til venstre, for det ble mest i retning Brumunddal, men der burde det stått et skilt. Vi gikk omtrent midt på sommeren. Juli eller august. Det var flott vær, og en fin tur sånn sett. Fin utsikt fra toppen. Men jeg ga beskjed til kommunen om at de bør ta med seg ukjente folk når de merker, så de er sikre på merkinga blir god nok (mann ca. 50 år).

Kun et par informanter kjente til muligheten for å gå en lengre runde om Bjørgeberget og komme ned ved Brumunda/elva og Vanntårnet (eller alternativt gå motsatt vei). Begge disse kjente til denne lengre runden på bakgrunn av skiltingen ved Vanntårnet:

Jeg kjenner til at det går en lengre runde der, men har aldri gått den. Jeg går noen ganger turen opp mot Vanntårnet og har sett skiltinga, men jeg er ikke sikker på om jeg har sett den skiltinga fra Bjørgeberget? Men jeg vet det er mulig, og at det er en 13-14 km tur. Jeg går noen lengre turer innimellom, men har aldri gått denne (kvinne 52 år).

Få av informantene kunne huske at de hadde gjort seg spesielle tanker om **selve utformingen på skilt og merker** knyttet til Bjørgeberg-stien og de fleste mente derfor at utformingen av disse måtte være tilfredsstillende:

Nei, kan ikke huske noe om det, så da var det sikkert greit. Jeg hadde nok husket det hvis jeg hadde tenkt at de så grelle ut (kvinne 27 år).

Jeg husker ikke hvordan de så ut, men hvis det er de samme som blir brukt ellers her i området så er de veldig fine. Skikkelig ordentlig gjort, frest i tre (mann ca. 50 år).

En av informantene syntes imidlertid skiltene gjorde litt for mye ut av seg:

Jeg husker bare at skiltene var annerledes enn de jeg er vant med i Stange og jeg foretrekker de som er litt mer anonyme. Jeg tenkte nok at «disse der sier ifra». Men jeg husker ikke helt hvordan de så ut, bare at de gjorde litt mer ut av seg enn det de burde, etter det jeg foretrekker (Kvinne 60 år).

I den grad folk har opplevd at det blir snakket om skilting og merkinga av stier, så er det i hovedsak i positive ordelag: Hvis det har vært snakk om skilting så har det stort sett vært positivt, at folk synes det er bra med skilting (kvinne 52 år).

7.4 Informasjon om skilting og merking

Informantene ble spurt om de på forhånd visste at stien var merket, og om de har fått informasjon om merkingen av denne stien noe sted.

De fleste informantene var ukjente med Gjensidigestiftelsens arbeid med skilting av Bjørgebergstien, og flere påpekte at de trodde det var kommunen som hadde stått for skilting av stien i forbindelse med «Ti topper i Ringsaker»-satsingen. To personer hadde likevel hørt om Gjensidigestiftelsen og fått med seg at stiftelsen sto bak den permanente skiltingen av stien, gjennom lokalavisa. Enkelte oppga at de fikk informasjon om skiltingen av stien i forbindelse med første tur, gjennom svarkassene for spørreundersøkelsen. En av informantene trodde stien hadde blitt merket for mange år siden, og ble overrasket over å høre at merkingen var ny for i år. En annen ga uttrykk for at informasjonen om både skilting og tur- og overnattingsmuligheter i området generelt sett kunne vært lettere tilgjengelig:

Det bør synliggjøres litt bedre, som via info på Facebook, gjennom lokalavisa eller kanskje som informasjon man legger i postkassene. Generelt er det litt vanskelig å få tak i informasjon om turmulighetene i området. Jeg har i senere tid prøvd å finne steder man kan sette opp telt og sånn rundt her, men det finnes lite informasjon om det også. Man må inn på mange ulike sider om man skal finne noe, og så er sidene gamle og man vet ikke om det som står der gjelder lenger (kvinne 27 år).

7.5 Forslag til forbedringer

Selv om de fleste informantene ga klart uttrykk for å være tilfredse med skilting generelt og skilting og merking av Bjørgeberg-stien spesielt, så hadde enkelte også forslag til forbedringer:

Skiltene som er der [langs stien til Bjørgeberget] er nok greit plassert, men det er heller det at det burde vært litt bedre merking der det er stikryss, så man slipper å lure på om man skal hit eller dit. Det er mye kryssende stier og traktorveier der oppe. Så slipper du å gå 500 m og være usikker før du ser neste skilt etter et kryss. Det kan gjøres så enkelt som å informere om at stien er merka med rødt, for eksempel, og så merke noen trær med rød farge oppetter stien (Mann 36 år).

Her kan det legges til at vedkommende gikk turen 22. mai i år, før merkingen av stien var ferdigstilt. Det er derfor mulig noe av det som etterlyses her nå er på plass.

En annen presiserte betydningen av at skilting og merking av stier ikke utelukkende gjøres av personer som er godt kjent i området:

De bør ta med seg ukjente folk når de merker, så de er sikre på merkinga blir god nok. Det hjelper ikke at lokalkjente gjør det, for de legger ikke merke til hvor det kan være vanskelig for andre å finne veien (mann ca. 50 år).

Tilsvarende ble det foreslått å også synliggjøre parkeringsmulighetene knyttet til merkede stier i større grad, for å gjøre det lettere for tilreisende å finne frem til disse. Vedkommende la også til at det kan vært fint med en benk til å sitte på når man når målet får turen:

Hvis turen har et mål, så kunne man kanskje ordnet med noe å sitte på. Når det er naturlig å ta en matpause eller sette seg ned litt, da hadde det vært fint med en benk å sitte på. Men jeg skjønner jo at dette koster penger og det må vedlikeholdes. Men hadde det vært mulig å legge litt til rette sånn også, så hadde det jo vært helt suverent (Mann, ca. 50 år).

8 Oppsummering for Brumunddal – endringer fra 2015 til 2017

De aktuelle turrutene i Brumunddal ble skilta/merka våren 2017. Derfor gikk det to år fra førundersøkelsen (2015) til etterundersøkelsen. Det ble gjort automatiske tellinger av bruken langs de aktuelle turrutene i hele undersøkelsesperioden, og brukt svarkasser med spørreskjema for å samle informasjon om bruken, brukerne og opplevelsen av området i henholdsvis 2015 og 2017. Til slutt ble det gjort telefonintervjuer med brukere fra etterundersøkelsen som svarte at de ikke hadde brukt turrutene før de ble skilta/merka.

8.1 Økning i volum

De automatiske tellerne viser at bruken totalt har økt med 51 % fra 2015 til 2017. Det er telleren ved Minka som viser *minst* økning i ferdselen (20 %), mens de to andre viser over 60 % økning. Men, det meste av økningen for tellerne ved Vanntårnet og Uldvaren kom allerede i 2016, trolig mye pga. åpning av gangveg fra sentrum av Brumunddal og opp langs elva til idrettsplassen på Sveum. Telleren ved Minka hadde faktisk en nedgang i 2016.

Å skille ut effekten av Turskilt-merkingen i 2017 er vanskeligere i Brumunddal enn i Vestby, særlig fordi **Bjørgeberget var en av '10 topturer i Ringsaker' i 2017, og pga. av nevnte nye turveg, og senere rehabilitering av turvegen videre** oppover mot Vanntårnet. Derfor må oppsummeringen også drøfte effektene av Bjørgeberget som toptur og av anleggsarbeid m.m.

Ett hovedmoment i denne sammenheng er at majoriteten av de som går fra Brumunddal sentrum og langs sti/turroute til Bjørgeberget vil passere kassa og telleren ved Minka. Det er denne ruta som er markedsført i brosjyren om '10 topper i Ringsaker'. En kommer også til Bjørgeberget ved å gå den mye lengre Høiby-runden, og da går en forbi de to andre tellerne, Vanntårnet og Uldvaren. Men denne runden er det svært få som går. Begge rutene er vist på skiltene som ble utplassert på strategiske steder sommeren 2017 (se **figur 2.3**).

Som i Vestby: Det ble samla inn noe **færre utfylte spørreskjema i 2017** (492 skjema) enn i 2015 (519 skjema). Trolig gjelder samme resonnement for både Brumunddal og Vestby: mange av de som fylte ut skjema i 2015 fyller ikke ut nytt skjema i 2017. Men: hele nedgangen er ved Vanntårnet, mens det er stabilt ved Bjørge, og ved Minka var det en økning på 23 % i utfylte skjema. Av alle utfylte skjema i 2017 var det **33 % som ikke hadde brukt den aktuelle turruta før den ble skilta**, og det var særlig mange nye ved Minka (40 %).

8.2 Hovedfunn fra kasseundersøkelsene

8.2.1 Informasjonen om turrutene når fram

De nye brukerne i Brumunddal fikk informasjon om turrutene særlig **gjennom venner/familie og turkart/brosjyrer**. Og dette er ikke uventa: det ble satt opp infotavler med kart mange steder langs rutene (**figur 2.3**), og det ble lagt ut kart og info på UT.no (**figur 2.2**). I Brumunddal kommer også kommunen godt ut som informasjonskilde, sannsynligvis pga. brosjyren om '10 topturer i Ringsaker 2017' (som inkluderer Bjørgeberget). Det er flere i etterundersøkelsen som er fornøyd med innsatsen i kommunen med merking og skilting av stier, og med informasjonen om turmulighetene. Men mønsteret er det samme som før: folk er mer fornøyd med merkingen enn med informasjonen. Brukerne i Brumunddal er mer fornøyd med informasjonen om turmulighetene enn det de er i Vestby.

8.2.2 Flere tilreisende og nye lokale brukere

I Brumunddal er det blitt flere tilreisende og flere som starta «turen» med å kjøre hjemmefra (og tilsvarende færre som gikk hjemmefra). Flere bruker også lenger tid på å komme fra hjemme og

til der de fyller ut kort. Sannsynligvis er dette effekter av «10 topper i Ringsaker», der folk fra andre steder i kommunen har kjørt til Brumunddal for «klippe av» en ny topp. Det er også flere i 2017 som oppgir at de kjenner nærområdene sine dårlig. Dette tyder på at skilting/merking (eller tiltaket «10 topper i Brumunddal») får nye og mindre friluftslivserfarne brukere ut (også blant de lokale), som altså kjenner nærområdet sitt dårligere.

Det var ingen endring når det gjelder alder og kjønn.

8.2.3 Bjørgeberget, som en av «10 topper i Ringsaker», er attraktiv

Mange skal på Bjørgeberget for å registrere det som Topp-10-punkt (**figur 6.15**), eller de har gjort det på en tidligere tur (minimum 50 % av alle i 2017). Og de aller fleste av disse går – som forventet – forbi Minka. Blant de lokalt bosatte så er det 10 % som sier at de går denne stien/turruta til Bjørgeberget fordi det er en av «10 topper i Ringsaker», og de velger dette svaralternativet framfor alternativene: Dette er den vanligste stien (for meg), eller: Denne stien er ett av flere alternativ i mitt nærmiljø (se **figur 6.8**).

Ellers er det som sagt flere tilreisende til Brumunddal (trolig fra andre steder i Ringsaker) for å få med seg Bjørgeberget. Dette ser vi på økt reiseavstand og mer bilbruk – se del-kapitlet over.

8.2.4 Litt endring i bruksmåte, og kanskje mindre bruk?

Aktivitetsfordelingen ser ut til å ha endra seg litt (**figur 6.19**). Særlig er det færre joggere og trolig også færre syklistene i 2017. Bare kategorien 'Annet' øker, men nær halvparten av disse utdyper at de er ut på 'topp-10-tur' til Bjørgeberget, sannsynligvis som gåtur.

Etter sti-merking er det tre av fire (av de lokalt bosatte) som sier de bruker stien/turruta like mye som før. Den siste fjerdedelen bruker stien mer enn før (**figur 6.14**). Det er flere (av alle som svarte i 2017) som nå er på turer som varer over en time (kanskje fordi flere har et ekstra driv for å komme helt opp på Bjørgeberget?). Men **flere av de lokalt bosatte** svarer i 2017 at de bruker denne stien/turruta «1 gang eller sjeldnere», altså **mindre bruk**. Dette blir også «bekreftet» ved at folk **sjeldnere bruker nærområdet** sitt til turer i fritiden i 2017. Kanskje har dette sammenheng med de 10 % av de lokale brukerne som går stien fordi Bjørgeberget i 2017 er en topptur (se del-kapitlet over)? Og at disse brukerne ikke er/har vært så hyppige brukere av stien eller av turområdet tidligere?

8.2.5 Turområdet: mer velskjøtta og variert.

I etterundersøkelsen blir turområdet opplevd som: mer Velskjøtta og mer Variert. Men ellers er området som i før-undersøkelsen: like Enkelt å finne fram i, like Naturlig, like Tilgjengelig, like Trygt, like Stille, like Behagelig, like Vakkert, og med passe mange mennesker (se samlingen med ordpar i **figur 6.11**).

8.3 De nye brukerne i Brumunddal er positive til skilting og merking

Telefonintervjuene med turgåere i Brumunddal viser likevel at **skilting og merking av stier er av stor betydning**, på flere måter. Informantene mener skilting og merking gjør at flere mennesker **kommer seg ut** på tur og blir **kjent i nye områder**, det bidrar til **trygghet**; gjør det lettere å planlegge og gjennomføre nye turer. For **innflyttere og hytteeiere** gjør skilting og merking at de blir bedre kjent i nærområdet rundt boligen eller hytta. De som har vokst opp i området ga i større grad uttrykk for at skilting og merking av stier i nærområdet har mindre betydning for deres valg av turområde, men la samtidig vekt på skiltingens positive bidrag til de som ikke kjenner området like godt. Alle informantene la vekt på betydningen av skilting eller gode turrutebeskrivelser i områder der de ikke er kjent fra før. **Turer i nærmaturen fremheves som svært viktige i folks hverdag**, og flere påpeker at muligheten for å reise vekk for å gå tur begrenser seg til ferier og helger, når tiden strekker til.

Selv om ikke skilting har betydning for valg av turområde for alle, uttrykker flertallet at det er viktig ved å gjøre dem oppmerksomme på nye turmuligheter. Flere sier også at de går oftere på tur ved at skilting og merking bidrar til flere valgmuligheter. De av informantene som er mest kjent i området og er erfarne turgåere ser ut til å ha minst effekt av skilting av stier.

Svært få av informantene kjente til Gjensidigestiftelsens bidrag til merking av stier generelt, og til merkingen av Bjørgeberg-stien spesielt. **Informasjon** om dette arbeidet og om de ulike turrutene kan derfor med fordel tillegges større vekt.

Flertallet av informantene syntes det var greit å finne fram til Bjørgeberget første gang de gikk stien. At noen likevel strevde litt med å finne fram, gjør at det kan være lurt å gå stien om igjen etter at den nå er skiltet og merket, for å se etter veiskiller, stikryss og andre steder der det kan oppstå tvil om veivalget blant nye turgåere. Som foreslått av enkelte informanter vil det være lurt om denne gjennomgangen gjøres av **noen som ikke lokalkjente** i området.

9 Diskusjon og konklusjon

9.1 Oppsummering av hovedfunn

Vi valgte **to studieområder** (Vestby og Brumunddal) som i hovedsak er ganske like: i begge områdene ser vi på turruter for gåing, og begge må regnes som nærturområder. De er likevel noe forskjellige, siden de fire rutene i **Vestby** først og fremst er turruter som knytter sammen et større nettverk av eksisterende og etablerte turruter. De to rutene i **Brumunddal** er mer selvstendige rundturer.

De to rutene i Brumunddal kan også regnes om et kort og et langt turalternativ til samme topp, Bjørgeberget. I tillegg til å få skilting og merking i 2017 var Bjørgeberget også en av '10 topper i Ringsaker 2017'. Dessuten har det vært utbedring av relevante turveger langs Brumunda som sannsynligvis har påvirket ferdslene både i 2016 og 2017. Forskningsmessig har vi utfordringer med å skille mellom effektene av Turskiltprosjektet (merking/skilting), effektene av topp-tur-prosjektet og effektene av turvegutbedringer langs Brumunda.

I kapittel 5 har vi summert **funnene** fra Vestby og i kapittel 8 funnene fra Brumunddal. Begge steder finner vi at bruken har økt (basert på tellingene) etter skilting/merking, og en ser også ut til å ha aktivisert nye og mindre erfarne brukere av nærmiljøet (basert på spørreskjema). Telefonintervjuene med de nye brukerne (som ikke hadde brukt turrutene før skilting/merking) bekrefter det positive og viktige med å skilte og merke stier. Det dreier seg bl.a. om trygghet og å gjøre det lettere å ta i bruk nye områder. Ikke minst setter innflyttere og andre uerfarne naturbrukere pris på tiltakene. I Brumunddal er det tydelig at 2017-prosjektet «10 topper i Brumunddal» trekker mange, og særlig til den merka/skilta turruta forbi Minka og til Bjørgeberget.

Med utgangspunkt i ambisjonen for Turskiltprosjektet om å få flere og nye brukere ut i sine nærmiljøer og bli mer gå-aktive, så presenterte vi «**hindermodellen**» (**figur 1.2**). Et hvert menneske befinner seg i en posisjon i livet sitt og i samfunnet, der samspillet mellom de positive kreftene (grad av motivasjon for å gå, hvor attraktive utemiljøet er til turgåing) står i samspill med de negative kreftene (personlige, sosiale og strukturelle hinder for å gå). Arbeidet med å skilte og merke eksisterende turruter er basert på ønsket om å gjøre utemiljøet mer attraktivt for turgåing. Og vellykket informasjon om de gjennomførte tiltakene (nyskilta/merka turruter) kan gjøre sitt for både å øke folks motivasjon for å gå, og dempe både personlige og strukturelle hindre. Tiltak som dette kan altså virke på flere måter, ifølge modellen

9.2 Diskusjon

I innledningen har vi reist en del målsettinger og problemstillinger for studien. Her henter vi fram igjen og diskutere funnene ut fra disse problemstillingene.

9.2.1 Hvor mange benytter seg av de aktuelle turrutene, til ulike tider (i løpet av døgn, uke og sesong).

De automatiske tellerne viser klare trekk ved folks bruk av stiene. Det er en logisk dag-natt variasjon i bruken, og bruken starter tidlig på morgenen, øker på utover dagen til en topp midt på dagen, for så å synke utover ettermiddag/kveld. Men det er også en typisk sekundærtopp i bruksfrekvens på ettermiddagen, som skyldes at mange går seg en ettermiddagstur. Både Vestby og Brumunddal viser samme mønster. I et «8 til 4-samfunn» forventer en kanskje at største turtoppen kommer på ettermiddagen, men slik er det altså ikke. Det må være mange hjemmeværende, folk med fleksible eller varierte arbeidstider, pensjonister, skole- og barnehager, og andre som har turmuligheter midt på dagen og som benytter denne.

Når det gjelder bruken gjennom uka, så er mønsteret at det er mest bruk i helgene (og særlig søndag). Men vi ser en tendens til at jo flere som går hjemmefra desto jevnere bruk har stien gjennom hele uka. Stier som folk kjører til eller som ligger lenger unna bebyggelse, har en tendens til økt bruk lørdag og søndag. Dette er trekk ved bruken av stier som vi kjenner igjen fra andre steder i Norge (Moss, Oslo, Eidsvoll, Lillehammer; se Gundersen & Vistad 2016). Vi ser også at søndagsbruken er særlig høy i Brumunddal. Det er ikke usannsynlig at dette har sammenheng med at Bjørgeberget var en av «10 topper i Brumunddal» og trekker til seg bruk fra hele kommunen – når folk har fri.

De to studieområdene viser ulike sesongpreg i bruken. I Brumunddal er det tydelige sesonger, og bruken viser at detter primært er barmarksruter. Det er langt jevnere bruk av stiene i Vestby, der det er lite snø om vinteren. Der er barmarksperioden lang, og i perioder med noe snø, er det ikke nødvendigvis så mye at folk slutter å gå tur på beina. Vi så i løpet av feltperioden at folk hadde brukt stiene selv om det var noe snø; stien ble hardtråkket. I Vestby kan det heller være perioder med is og glatt føre som hindrer bruk i perioder gjennom vinteren, men intervjuene informerte om at det var gjerne bedre føre på skogstiene enn langs vegene. Tiltak med merking og skilting av stier i områder med lite snø gir gjerne helårsbruk, og den totale brukseffekten av tiltaket blir dermed større her, enn i områder der barmarksperioden er begrenset til vår, sommer og høst. I en studie i Vestbys nabokommune Moss (Thorén mfl. 2015) var det tydelige forventninger og ønske om gode ferdselsforhold for gåing – særlig for turveger inni byen – også om vinteren (ønsker om brøyting, strøing, opplyste vegger).

9.2.2 Hvilke endringer i bruksfrekvens kan vi påvise, fra før til etter tiltak?

De automatiske tellingene viser at turrutene som er merka og skilta i Vestby og Brumunddal har hatt en klar økning i antall brukere. En skal være forsiktig med å konkludere om årsaken til økningen, men det er etter vår vurdering overveiende sannsynlig at tiltakene har hatt en positiv effekt på bruksfrekvensen.

Tallene viser at bruken og endringene varierer mellom lokalitetene. Lokale forhold spiller selv sagt inn (attraktivitet, avstand til bebyggelse, tiltakene, type turrute, folks kunnskap om mulighetene osv.) og det vil også være «naturlig» variasjon mellom år, som gjør det vanskelig å beregne endringer og effekter, når man ikke har lengre tidsserier med data. I tillegg dukker det opp hendelser, som f.eks. Bjørgeberget som en av «10 topper i Ringsaker» som særlig påvirker ferdselen forbi Minka, Brumunddal. Vi har påvist en variasjon som spenner fra ca 10 % endring (Kolås, Vestby) til mer enn 60 % økning (Vanntårnet, Brumunddal)³¹. Ser vi bort fra Minka og tar med naturlig variasjon (+/-10%) og tilfældigheter knyttet til f. eks. arrangement osv. det enkelte år (+/-5%), har vi beregnet at lokalitetene i gjennomsnitt har fått en økt bruk på ca 30 % (+/- 15 %). Vi vet ikke om denne økningen vil vedvare, ev. hvor lenge, men erfaringer fra opparbeiding av stier og attraksjoner i fjellområdene har vist at økningen etter et tiltak øker noen år etter tiltaket, for så å flate helt ut, og i noen tilfeller også reduseres etter noen år – se **figur 9.1** (Gundersen mfl. 2017; Strand mfl. 2015). Men det er ingen opplagt parallell mellom turruter i fjellet og turruter i nærmiljøet – de har ulike funksjoner, ulike omland og ulike brukergrupper.

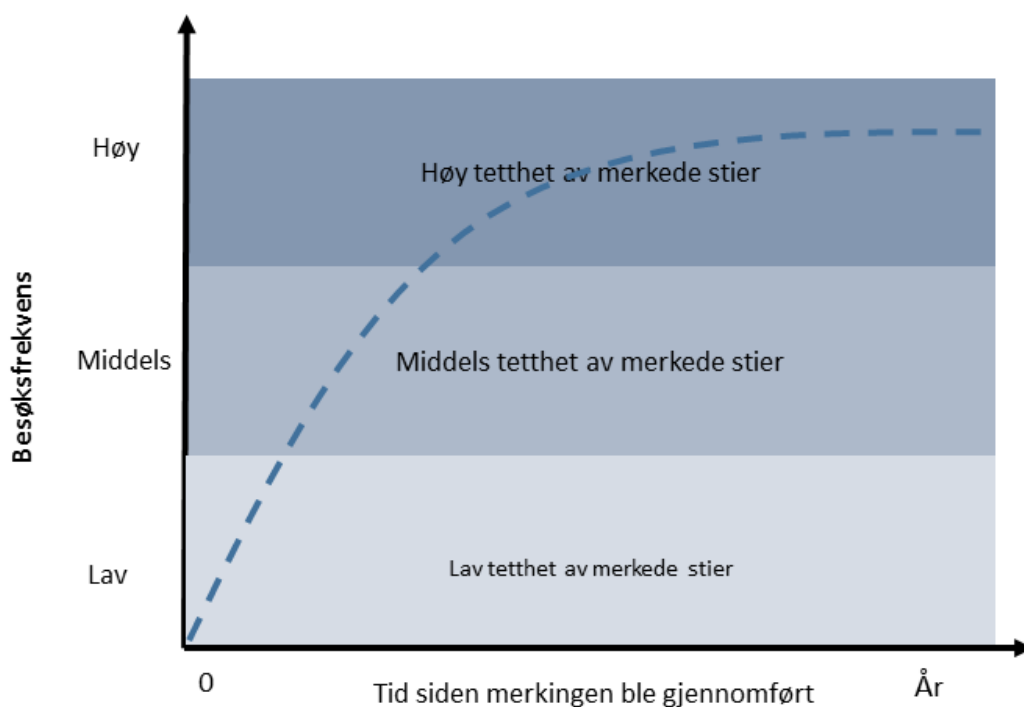
9.2.3 Hva kjennetegner turruter med høy bruksfrekvens?

Særlig Vanntårnet, men også Minka har høy bruksfrekvens i Brumunddal. Emmerstad har høyest bruksfrekvens i Vestby. Både Vanntårnet og Emmerstad har godt opparbeidet grusveg, og er lett tilgjengelige for mange ulike brukergrupper. Vi ser også av datamaterialet fra spørreundersøkelsen at det er et stort spekter av brukere på disse lokalitetene når det gjelder de fleste variablene. Minka har en sti som er en gammel ferdselsveg store deler av traseen, men her er det ikke gruset eller gjort annen opparbeiding av stien. Både Vanntårnet og Minka ligger i umiddelbar nærhet til store felt med bebyggelse. Emmerstad skiller seg ut med å være en lokalitet som ligger et stykke fra bebyggelse, men til gjengjeld er det stor parkeringsplass, badeplass, hyttefelt og det er også utgangspunkt for lengre rundturer fra bebyggelse et stykke unna (f. eks. Pepperstad

³¹ Den sterke veksten ved Vanntårnet og Uldvaren kom allerede i 2016 og er sannsynligvis mest en effekt av utbedring av turvegen langs Brumunda i 2016.

og Hvitsten). Her ser vi noe av de samme som vi har påvist i Moss og andre nærmiljøer i Norge (Gundersen & Vistad 2016), at bruksfrekvensen er større langs turruter med sterkere tilrettelegging. Men disse er også gjerne lokalisert nærere større befolkningssentra og tilpassa et større ferdselsbehov. Samtidig er det viktig å være klar over at folk flest oftest foretrekker en lavere grad av tilrettelegging, slik som enkel merking og skilting, og en enkel sti å gå tur på (Gundersen & Vistad 2016). Dette viser at det er et spekter av stier og av brukere av stiene, med ulike behov og ønsker om for tilretteleggingsgrad. Dette er det viktig at forvaltningen tar hensyn til. Stiene i Vestby og Brumunddal dekker dette spekteret på en god måte, og det er både godt tilrettelagte stier/veger som er svært mye brukt, og mindre tilrettelagte stier med lav bruk i begge områdene. Dette gir valgmuligheter for brukerne.

Tilretteleggingstiltak som de vi snakker om her, vil trolig ha størst effekt i områder der det finnes lite eller ingen tilrettelegging fra før, og et stort brukerpotensial. Tiltak i nærområder med lav tetthet av merkede stier vil sannsynligvis ha en større effekt enn slike tiltak i nærområder som allerede har en høy tetthet av merkede stier. Befolkningsmengden i omlandet vil her være viktig. Erfaring viser også at det tar tid fra et tiltak er gjennomført til «bruken har satt seg». Tiltak som merking/skilting vil i mange tilfeller medføre en økt bruk som fordeler seg over år, og som teoretisk sett stabiliserer seg på et nivå. Rundt dette nivået vil det være en «naturlig variasjon» fra år til år på grunn av tilfeldigheter knyttet til vær- og føreforhold, arrangement, mediefokus, endringer i befolkningsgrunnlag mm. Det kan også være slik at bruken av en merket sti går ned over tid, etter at nyhetsverdien har gitt seg eller at vedlikeholdet av stien er dårlig, at det har skjedd negative hendelser som kan knyttes til lokaliteten, at det har kommet andre turruter som er mer attraktive, osv. I praksis vil variasjonen rundt effekter være stor på grunn av en rekke variabler som kan virke inn og som vi også har diskutert i denne rapporten. Men som tommelfingerregler kan slike teoretiske betraktninger gi noen indikasjoner på effekter, og eksisterende tetthet av stier vil være en av de viktigste indikatorene for hvilken utvikling en merking og tilrettelegging vil få. Slike sammenhenger er testet i fjellområder (f. eks. Strand mfl. 2015), men så vidt vi vet ikke i nærområder. Derfor er **figur 9.1** kalt en teoretisk modell, med tanke på stitetthet, bruksfrekvens og utvikling over tid i nærturområder. Erfaringstallene bak er knytta til fjell og fjernturområder.

Figur 9.1 Teoretisk modell for utvikling av ferdselen i lokaliteter der det skjer en tilrettelegging (merking/skilting) i nærmiljøet. Tettheten av merkede stier i området er en viktig faktor for hvilken effekt et nytt tiltak sannsynligvis har. Se Strand mfl. (2015), om erfaringer fra fjellområder.

9.2.4 Endringer i typen brukere, i bruken og opplevelsene av turområdet og tiltakene?

Det vi måler i våre undersøkelser er første-sesongs-effekten av at turruter er blitt skilta og merka, og delvis uten at informasjonstiltak om turrutene var på plass (særlig i Vestby). Det er sannsynlig at effekten av tiltakene på brukerne og deres opplevelse vil «sette seg» på en annen måte, etter hvert.

Vi dokumenterer at det kommer til en god del **nye brukere** av turrutene etter at tiltaket med merking/skilting er gjennomført. Men ellers er det få klare endringer i typen brukere av turrutene før og etter tiltakene med merking/skilting. I begge studieområdene er det ganske stabilt i både kjønns- og aldersfordeling. Andelen nye brukere er vanskelig å anslå siden færre av de «etablerte brukerne» i mindre grad fyller ut skjema i etterundersøkelsen. I både Vestby og Brumunddal er det flere som – etter tiltakene – sier at de er dårlig kjent i turområdene i nærmiljøet sitt, enn det var i før-undersøkelsene. Dette er en klar indikasjon på at en har nådd fram til nye/uerfarne nærområde-brukere. Men måten turrutene brukes på endrer seg ikke vesentlig. I Vestby var det stabilitet i turlengdene, hvor ofte en bruker området og hvor ofte en går tur i fritiden. I Brumunddal gikk turlengden noe opp (de skulle helt opp på Bjørgeberget og klippe i '10-topp-kortet?'), men ellers bruker de både stien og turområdet sjeldnere enn i førundersøkelsen; alt dette *kan* skyldes tiltaket «10 topper i Brumunddal».

Det er kanskje litt overraskende at spørreskjemaundersøkelsene ikke viser særlig endring i hvordan turområdene blir opplevd, fra før- til etterundersøkelsene. Men det er et par eksempler på logiske funn: I Vestby blir områdene opplevd som noe enklere å finne fram i og mer tilgjengelige, etter tiltakene. Men ingen av områdene blir f.eks. opplevd som tryggere. Begge områdene var opplevd som trygge allerede før merking. Selv om tellingene viser en faktisk økning i bruken av de fleste turrutene så blir ikke dette opplevd som at det er en økning i mengden brukere av turområdet. (På en skala fra «ingen mennesker» til «mange mennesker» plasserer brukerne i før- og etterundersøkelsen seg på omtrent samme sted).

Når det gjelder opplevelsen av turområdet og selve tiltaket er det viktig å legge vekt på **telefonintervjuene** med de nye brukerne. Her blir tema som trygghet og trivsel løfta fram, og både i Vestby og Brumunddal er de veldig positive til merking og skilting av de aktuelle turrutene. Det er også klart at det er de minst erfarne og de som kjenner områdene dårligst (f.eks. innflyttere) som særlig framhever det gode ved å skilte/merke. Flere uttrykker også at de bruker nærområdene mer til turgåing, men dette kan vi altså ikke registrere i skjema-undersøkelsen. Men det kan være en effekt på lengre sikt.

Vi har ingen kunnskap om merking/skilting kan ha medført frafall av brukere, eller at de har tatt andre områder/stier i bruk. Metoden vår ville ikke fange opp denne gruppa. Men det *kan* være brukere – sannsynligvis blant de mer erfarne – som har brukt stiene tidligere og som av en eller annen grunn ikke går disse turrutene etter at de ble merka/silta. Det kan være pga. de fysiske tiltakene i seg selv, eller fordi de helst vil gå i områder med lite folk.

9.2.5 Betydningen av informasjon

I Vestby oppdaget de fleste av de nye brukerne stiene ved en tilfeldighet, gjerne ved at de observerte merking/skilting direkte, eller at de fikk høre fra andre om tiltakene som var gjort. Her har mye av informasjonsarbeidet kommet etterpå og pågår stadig. I Brumunddal visste de fleste om tiltakene. Det ble satt opp informasjonstavler med kart og i tillegg ble Bjørgeberget markedsført av kommunen som en av «10 topper i Ringsaker», og Hamar og Hedemarken Turistforening markedsførte på sine hjemmesider.

Om en vil nå fram til nye grupper så er det viktig å informere godt om tiltaket. Dette ligger også inne som en del av «krav-pakka» i Turskiltprosjektet, når tiltak blir innvilga. Det er snakk om ulike

tiltak, både tavler, turkort, turkart, innlegging i kartdatabaser mm (se kapittel 1.1). Telefonintervjuene tilsier at variasjon i informasjonstiltakene er viktig.

Det blir uttrykt (i en e-post) av lokal turskilt-ansvarlig Nils Thorsen i Vestby at en sliter med gode og samordnede digitale kartløsninger: *«Det mangler en felles kartløsning for hele landet som inkluderer turstier, skiløyper, sykkelruter etc. på tvers av fylkes- og kommunegrenser. De frivillige organisasjonene trenger en felles løsning med egne kartlag for registrering av sine data for planlegging og vedlikehold. Det er viktig å samle informasjon om lengder, tilstand, skilt, grunneier, kryss etc. «Noen» bør ta tak i dette – kanskje Gjensidigestiftelsen kan ta et initiativ for å sikre alt som nå er investert i Turskilt-prosjektet?»*

I og med at vi har vært tidlig ute med gjennomføring av etterundersøkelsene har vi ikke fått vurdert effekten av ulike former for informasjon og formidling, men erfaringene fra Brumunddal illustrerer kanskje likevel forholdet mellom alternative informasjons- og stimulerings tiltak. Vi har som sagt, prøvd å skille effekten av skilting/merking til Bjørgeberget (Turskiltprosjektet) og effekten av at Bjørgeberget er utpekt som en av «10 topper i Ringsaker». Om vi ser på **figur 6.24b** – tellerdata forbi Minka – så kommer den store økningen i ferdsel i mai 2017. Da er rutene nymerka, det har kommet oppslagstavler ved ulike start-punkt, og brosjyren «10 topper i Ringsaker» er lagt ut på kommunens nettside. Vi kan derimot ikke lese av noen spesiell ferdselsøkning i august, da det var offisiell åpning av de nye Turstiene. Søndag 13. august ble det gjennomført tur-arrangementer (med god deltakelse) langs begge turrutene til Bjørgeberget og kunngjøring på HHT sine nettsider (se **figur 2.5**). Mulig dette kom for sent, dersom ambisjonen var å informere bredt og rekruttere til bruk av de nye stialternativene. Men når det er sagt: Ambisjonen for begge typene tiltak er jo å få flere til å gå tur i nærmiljøet og styrke folkehelsen, og slik sett drar begge tiltakene godt i lag og i samme positive retning.

9.2.6 Hva ser ut til å være flaskehalser for å få flere og mer fornøyde brukere?

Betydningen av god og allsidig informasjon er allerede nevnt. Vi har videre påvist at fravær av merking/skilting kan være en opplagt flaskehals for å få flere brukere ut på tur. Men vi vet lite om den totale effekten av tiltakene i et større område. Det kan i mange tilfeller være at brukere forskyves over fra umerkede til merkede stier i et større område, og at dermed antall brukere ikke øker totalt for et område eller for en kommune. På den andre siden tyder våre funn på at de nye brukerne er mindre erfarne turgåere, og at det faktisk skjer en reell nyrekruttering av turgåere.

Vi har vist at vinteren med snø kan begrense bruken av merkete stier i nærområdet stort. Vi må anta at folk da finner alternative steder å gå tur, eller tar skiene eller trugene fatt? Det kan imidlertid gjøres tiltak i nærmiljøet for å stimulere gange gjennom vinteren på visse strekninger, enten ved at man for eksempel kjører opp skuterspor for gående langs merkete traseer, strør med sand på visse kritiske strekninger eller ved at man lyssetter enkelte stier i nærområdet for å øke bruken sesongvis og utover kvelden. Det er også verdt å merke seg at det er mindre sesongvariasjon i stibruken ved Oslofjorden (Vestby) enn i Innlandet (Brumunddal), der barmarksesongen (fottur-sesongen) er kortere enn i Vestby. Det ble også uttrykt av informanter i Vestby at det føltes trygget å gå på sti enn på vei deler av vinteren.

Merking/skilting ser utelukkende ut til å oppfattes som et positivt tiltak blant de som inngår i vår undersøkelse, men vi vet av erfaring at noen er kritiske til slike tiltak, og særlig til «overmerking». Det kan være at noen ikke bruker området lenger (etter skilting/merking), og dermed ikke har fått uttale seg i vår etterundersøkelse. Det er i hvert fall mange som har brukt området lenge som ser positivt på tiltaket.

Det er også noen av de nye brukerne – både i Vestby og Brumunddal – som undervegs faktisk ble usikre på hvor den merka stien gikk videre... Altså eksempel på «undermerking» i kritiske punkt. De anbefaler at de ansvarlige går turen på nytt sammen med nye brukere som ikke kjenner området fra før, og etter-merker der det trengs.

9.2.7 Hva kan vi lære, og dra videre nytte av?

Her summerer vi både funn fra denne studien, og erfaringer som vi ellers har gjort oss.

- Det er vanskelig å isolere effekten av et tilretteleggingstiltak, fordi tiltaket inngår i et samspill med mange andre faktorer.
- Vi vil likevel hevde: Det å skilte og merke stier i nærmiljøet, og ikke minst å informere om turmulighetene og tiltakene, virker: Det fører til flere brukere, inkludert nye og mindre erfarne brukere.
- Desto flere faktorer som virker positivt sammen, som dugnad, samarbeid, medieoppmerksomhet og tiltak i terrenget, desto bedre effekt vil tiltaket ha.
- Både informasjon og merking/skilting må være av god kvalitet; hvis tiltakene ikke fungerer som planlagt, vil det kunne gi negative opplevelser og dermed påvirke negativt.
- Det er viktig at tiltakene inngår i en helhetlig plan for stinettet i området, gjerne med flere innfallsporter og mulighet for rundturer. Men: jo mer komplekst turnettet er, jo mer utfordrende er det å skilte slik at det er entydig for de som ikke er lokalkjente.
- Turskiltprosjektet har fargekoder for vanskelighetsgraden for sine turruter. Det er også viktig at en tenker gradering i opparbeidelse av turruter, for å kunne tilby ulike alternativer – fra helt enkle tråkka stier til universelt utforma turveger.
- Informasjonen om hver turrute må være tydelig på hvilken framkommelighet turruta tilbyr, og hvilke krav den stiller til brukeren. Dette for å imøtekomme ulike behov og ulike ønsker.
- Selv turruter som i utgangspunktet er mye brukt, kan få ytterligere løft gjennom gode tiltak.
- Ta med helt uerfarne på skilte-/merkearbeidet; de vet hva som er god og tilstrekkelig merking.
- Vær oppmerksom på overmerking; «Det skal merkes i hele landet», men det skal ikke gjøre vondt!
- En må regne med at det tar noe tid før en ser effekten av tiltak langs nyanlagte eller lite brukte stier.
- Gode kartløsninger er et viktig tema, både når det gjelder gode kart-databaser med digitaliserte ruter. Men også praktiske, fysiske kartløsninger for feltbruk.
- Det er ofte vanskelig for både frivillige og offentlige aktører å endre personlige/sosiale forhold som kan hindre folk i å gå i nærområdet. Men de kan gjøre desto mer med å planlegge og lage attraktive nærområder og arbeid aktivt med motivasjon for gange der folk bor.
- Det er viktig at man bygger mer kunnskap om effekter av tiltak, både når de gjelder «best praksis» for gjennomføring, om organisering av tiltaket (forankring, involvering, samarbeid, formidling), om opplevde flaskehalser, og ikke minst for å teste effektene over flere år.

9.3 Validitet og reliabilitet

9.3.1 Validitet (gyldighet)

Undersøkelsen har hatt som ambisjon å si noe om hva som skjer 'på den aktuelle turruta', før og etter skilting og merking av ruta. Først og fremst: Blir det endring i bruksomfang? Kommer det til nye brukere? Hvem er disse nye brukerne og hvordan opplever de tiltaket? For å prøve å gi gode svar på dette (innafor de rammer som gjaldt) har vi kombinert flere metoder: Automatiske tellinger av bruk, bruk av svarkasser med et lite spørreskjema for å få et bilde av brukerne, bruken og turområdet, og telefonintervjuer med nye brukere (som kom til etter skilting) for å få en bedre forståelse av hvordan tiltaket og turområdet oppleves for denne gruppa. Dette er regna som en god og gyldig måte å legge opp og gjennomføre denne undersøkelsen, og alle metodene er anerkjente og utprøvd gjennom lang tid, og alle retter seg mot den/de aktuelle studielokalitetene og brukerne av disse. Slik «metode-triangulering» styrker validiteten ved undersøkelsen, ikke minst når funn gjennom de ulike metodene ser ut til å underbygge hverandre.

Den interne validiteten regner vi som god og at funnene er gyldige for de områdene/turrutene der undersøkelsen er gjennomført. Men det vi har gjennomført er to såkalte case-studier, og en

skal alltid være forsiktig med å generalisere funn (ekstern validitet) fra case-studier til andre/alle (i dette tilfellet) 'nærturområder'. Sannsynligvis er mye overførbart, men en må vurdere likheter/forskjeller mellom de casene vi har undersøkt og de som en eventuelt vurderer å sammenligne med/overføre til (type nærturområdet, grad av tilstand og tetthet i merka turruter, type tettsted og boligområde, type innbyggere mm.).

Hvis vi skulle tatt et videre perspektiv på bruk (og ny bruk og ikke-bruk) av nærmiljøet til turgåing, så måtte vi ha lagt opp studien bredere, for å få innbyggerne i de aktuelle lokalsamfunn i tale. Da kunne vi ha forankra studien bredere i f.eks. hindermodellen i **figur 1.2**, og vi ville prøvd å rette oss særlig mot de lite aktive, og de som ikke bruker nærmiljøet. Dette er komplisert, særlig det å få de «in-aktive» i tale (se Nordh mfl. 2017, og Rybråten mfl. 2017), og ville bli et langt mer omfattende prosjekt.

9.3.2 Reliabilitet (pålitelighet)

Vi har som sagt brukt utprøvde og anerkjente metoder, men har vi gjennomført på en pålitelig og god måte, og klart å fange opp spekteret av brukere av turrutene? Teller tellerne de som ferdes forbi? Fanger svarkassene opp et representativt utvalg av de som bruker turruta? Har de nye brukerne (etter skilting/merking) fått komme fram med sine relevante vurderinger i telefonintervjuet, og ville andre forskere kommet opp med tilsvarende funn for dette utvalget, med grunnlag i den samme intervjuguiden?

Måten svarkasse-undersøkelsene er gjennomført på er viktig. Kassene må plasseres på en god måte, både for å fange det relevante ferdselsmønsteret, og slik at de som passerer føler det fristende/OK å stoppe opp ved kassa, lese informasjonen og fylle ut et skjema. Uansett: det er en frivillig sak om den som passerer vil fylle ut skjema eller ikke, men kassene må ikke systematiske virke ut- eller inn-sorterende blant de som ferdes langs turruta. I et ideelt prosjekt (med god tidsramme og økonomi) bør hver kasse overvåkes for å finne ut om den virker effektivt (dvs. at folk stopper opp og fyller ut skjema), og om det er noe systematisk frafall blant de som ikke fyller ut. Det blir avklart gjennom et raskt intervju med de som bare går forbi (se f.eks. Vistad 1995). Vi har ikke gjort frafallstudier i dette prosjektet. I fjellområder og nasjonalparker har vi erfaring for at lokalbefolkningen er underrepresentert i det innsamla materialet (Kaxrud Wilberg 2010; Vistad 1995).

I dette prosjektet er jo de aller fleste som fyller ut skjema lokalbefolkning. Men vi er ganske sikre på at ferdselsgruppen syklist er underrepresentert, f.eks. ved Vanntårnet i Brumunddal. Dette har sine logiske forklaring i at syklist passerer i et høyere tempo og sannsynligvis vil føle det som et større heft å stoppe og fylle ut skjema enn en fotgjenger. Det samme kan gjelde for joggere (men vi har ikke dokumentasjon på dette). Den gruppa vi er ganske sikre på at er underrepresentert i etterundersøkelsene, er de som hadde fylt ut kort i før-undersøkelsen – og det gjelder sannsynligvis både i Vestby og i Brumunddal. Vi hadde en spesiell oppfordring til denne gruppa om å fylle ut skjema, men den informasjonen stod inne i kassa, ikke utenpå (se **Vedlegg 1**).

Både for Vestby og Brumunddal så synliggjør vi svarendringene fra før- til etterundersøkelse. Dette er primært for å avsløre om bruken/brukerne endrer seg etter skilting/merking, men funnene er også relevante i en reliabilitet-vurdering. For de fleste variabler er funnene i før- og etterundersøkelsene ganske like (se kapitlene 3.1 – 3.4 og 6.1 – 6.4). Selv om vi ønsker å avdekke effekter av tiltakene, og har fokus på *endring*, så er jo funnene av stabilitet og ikke-endring slik en burde forvente. Det er jo snakk undersøkelser som ble repetert med samme metode, i samme registeringspunkt, og med en kort tidshorisont mellom før- og etterundersøkelse. Det at vi får ganske like funn tyder jo på en reliabel gjennomføring av undersøkelsene. Og vi vet også dette «triste faktum»: Å få flere til å bli mer fysisk aktive, raskt, er en vanskelig oppgave! Det ville være forunderlig om vi hadde avdekket store, umiddelbare forskjeller i rekruttering og bruksomfang.

Vi har kalt gjennomføringen vår en variant av et «kvasi-eksperiment» (Graziano & Raulin 1989). Ideelt sett skulle vi da ha hatt en kontrollgruppe som *ikke* ble utsatt for intervensjon (=merking/skilting) i et «likt» område. Det har vi ikke. En kontrollgruppe måtte da være bruken/brukerne av en/ flere turruter som ikke ble merka/skilta, men som ellers hadde sammenlignbare forhold som de turrutene vi har undersøkt (helst i Vestby og i Brumunddal). Og så måtte vi ha gjennomført parallelle undersøkelser av disse turrutene, samtidig som vi gjennomførte våre før- og etterundersøkelser. Dette ville/kunne ha styrka reliabiliteten, men det ville ikke være lett å finne turruter som kunne være gode 'kontroll-ruter', og ikke minst ville det økt kostnadene for prosjektet

Telefonintervjuene er gjennomført av to ulike forskere – en i Vestby og en annen i Brumunddal. Dette er et viktig grep for å sikre reliabiliteten. De to har brukt samme intervjuguide, informantene er rekruttert på samme vis (førstegangsbrukere som har oppgitt telefonnummer i skjema). De to lokalitetene har hver sine særpreg og utfordringer, og resultat-presentasjonene er noe ulike, men det er like fullt tydelige paralleller i måten informantene ytrer seg, hva de vektlegger som verdifullt ved skilting/merking, og med hovedvekt på informantenes egne beskrivelser og med mindre behov for forskerens tolkninger. Alt dette peker mot god reliabilitet.

9.4 Konklusjon

Som presentert i kapittel 1.1:

«Målet med Turskilt-prosjektet er å fremme folkehelse ved å få flere folk ut på tur der de bor og oppholder seg. Turskiltprosjektet skal gjennom dette bidra til økt og trygg friluftsfærd i folks nærmiljø. Synlige turruter er et vesentlig virkemiddel for å oppnå målet om bedre folkehelse gjennom økt fysisk aktivitet.» (Hansen 2016).

Vi mener det er veldig sannsynlig at Turskiltprosjektet i Vestby og Brumunddal har vist (er i ferd med å vise), at skilting og merking av turruter i nærmiljøet får flere ut på tur og derved gir positive helseeffekter. Vi har påvist økning i færdelsen langs de merka/skilta stiene og det er påviselig en god del nye brukere etter merking. Men: Hva som er de direkte årsakene til disse endringene må vi ha et nøkternt forhold til. For denne typen effektstudie kan vi bare drøfte og sannsynliggjøre årsaker; vi har ikke grunnlag for årsak-virkning konklusjoner.

Dessuten: det vi finner her er en umiddelbar endring (første-sesongs-effekt) etter at skilting/merking har kommet på plass (langs eksisterende stier/turveger), og delvis uten at kartfesting av turrutene og/eller informasjon om tiltaket var på plass. Hva som skjer på lengre sikt har vi ikke grunnlag for å si noe om. For å kunne si noe om langtidseffektene, vil det være nødvendig å repetere undersøkelsene, eller overvåke færdelsen over lengre tid.

10 Referanser

- Andersen, O., Gundersen, V., Wold, L. C. & E. Stange. 2014. Monitoring visitors to natural areas in wintertime: issues in counter accuracy. *Journal of Sustainable Tourism* 22: 550-560. DOI: 10.1080/09669582.2013.839693
- Anderzén, M.E.A. 2017. Preferanser og holdninger til tilretteleggingstiltak blant turgåere på turstier på Senja. Preferences and attitudes toward facilitation among hikers on hiking trails on Senja. Mastergrad i naturbasert reiseliv, INA-NMBU, Ås.
- Bredin, Y.K., Skår, M., Vistad, O.I. og Gundersen, V. 2015. Erfaringer med Turskiltprosjektet t.o.m. april 2015. - NINA Minirapport 586. 37 s. + vedlegg
- Breivik, G. & Rafoss, K. 2017. Fysisk aktivitet, omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet. Oslo: Norges Idrettshøgskole & Høgskolen i Finnmark.
- Crawford, D. W. & Godbey, G. 1987. Reconceptualizing barriers to family leisure. *Leisure Sciences* 9: 119-127.
- Danielsen, G.J. 2017. Besøkendes holdninger og preferanser for tilrettelegging i Ånderdalen nasjonalpark- en kvalitativ og kvantitativ tilnærming. Master i naturbasert reiseliv, INA – NMBU, Ås.
- Dervo, B.K. (red.), Skår, M., Köhler, B., Øian, H., Vistad, O.I., Andersen, O. og Gundersen, V. 2014. Friluftsliv i Norge anno 2014 – status og utfordringer. - NINA Rapport 1073. 98 s + vedlegg.
- Fredriksen, M. 2017. Opplevelse slitasje og trengsel på populære turstier i Troms – En kvantitativ undersøkelse. The experience of social and recreational impact on popular hiking-tracks in Troms – A quantitative study. Mastergrad i naturbasert reiseliv, INA-NMBU, Ås.
- Graziano, A.M. & Raulin, M. L. 1989. *Research Methods. A Process of Inquiry*. New York: Harper & Row.
- Gundersen, V. & Vistad, O.I. 2016. Public opinions and use of various types of trails in boreal forest setting. *Forests* 7/113: 1-18. doi: 10.3390/f7060113
- Gundersen, V., Mehmetoglu, M., Vistad, O. I. & O. Andersen. 2015a. Linking visitor motivation with attitude towards management restrictions on use in a national park. *Journal of outdoor recreation and tourism* 9: 77–86
- Gundersen, V., T. Tangeland. & B. P. Kaltenborn. 2015b. Planning for recreation along the opportunity spectrum: The case of Oslo, Norway. *Urban Forestry & Urban Greening* 14: 210-217. DOI information: 10.1016/j.ufug.2015.01.006
- Gundersen, V., Nerhoel, I., Strand, O., Wold, L.C., Rybråten, S., Dokk, J.G., Vistad, O.I. & S.K. Selvaag. 2017. Ferdsel og bruk av Forollhogna villreinområde. - NINA Rapport 1331. 168 s.
- Hansen, B. E. 2016. Turskiltprosjektet 2013-2017. Oppnådde resultater og veien videre. Oslo: Gjensidigestiftelsen/DNT. 33 s.
- Hansen, B. H., Anderssen, S. A., Steene-Johannessen, J., Ekelund, U., Nilsen, A. K., Dehli Andersen, I., & Kolle, E. (2015). Fysisk aktivitet og sedat tid blant voksne og eldre i Norge. Nasjonal kartlegging 2014–2015. Oslo: Helsedirektoratet.
- Jackson, E. L. & Scott, D. 1999. Constraints to leisure. I: Jackson, E.L. & Burton, T.L. (red.) *Leisure Studies: Prospects for the twenty-first century* (s. 299 - 321). State College, PA: Venture Publishing
- Kaxrud Wilberg, K.A. 2010. Bortfallstudie i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. En test av selvregistreringskasser som metode for registrering av ferdsel i naturområder. Masteroppgave. Ås: INA-UMB. 39 s + vedlegg.
- Kvale, S. 2001. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Natur- og miljøbarometeret 2017. Nordmenns holdninger og atferd i natur- og miljøvernsspørsmål. TNS August 2017.

- Nordh, H., Vistad, O.I., Skår, M., Wold, L.C., & Bærum, K.M. 2017. Walking as urban outdoor recreation: Public health for everyone. *Journal of outdoor recreation and tourism*. doi.org/10.1016/j.jort.2017.09.005
- Rybråten, S., Skår, M. & Nordh, H. 2017. The Phenomenon of Walking: Diverse and Dynamic. *Landscape Research*. DOI: 10.1080/01426397.2017.1400527
- Strand, O., Gundersen, V., Jordhøy, P., Andersen, R., Nerhoel, I., Panzacchi, M. & Van Moorter, B. 2014. Villrein og ferdsel i Rondane. Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2009–2014. – NINA Rapport 1013. 170 s. + vedlegg
- Sørensen, M.E. 2017. Turstier på Senja - en motivasjonsstudie av nasjonale og internasjonale besøkende. Hiking trails at Senja - a motivation study of national and international visitors. Mastergrad i naturbasert reiseliv, INA-NMBU, Ås.
- Thorén, K.H., Wold, L.C., Vistad, O.I., Skår, M., Gundersen, V., Bærum, K.M., Nordh, H., Skjeggedal, T. 2015. Å gå i nærmiljøet i Moss – hvem, når og hvorfor ikke? Om NFR-prosjektet NÆRTUR, og noen foreløpige resultater. Konferanserapport "Forskning i friluft 2015". Oslo: Norsk Friluftsliv, s.127-135.
- Vistad, O. I. 1995. I skogen og i skolten - Ein analyse av friluftsliv, miljøoppleving, påverknad og forvaltning i Femundsmarka, med jamføringar til Rogen og Långfjället. - Dr.gradsavhandling i geografi, Universitetet i Trondheim.
- Vistad, O. I. & Øian, H. In prep. Pilegrimsvandring langs Gudbrandsdalsleden. NINA Lillehammer
- Vistad, O.I., Selvaag, S.K. & Wold, L.C. 2017. Bruken og brukarane av Breheimen 2016. Kasseundersøking og etterundersøking. – NINA Rapport 1349
- Vistad, O.I., Thorén, A.-K.H., Skår, M., Wold, L.C., Nordh, H. & Gundersen, V. 2014. Berre ein liten tur...!? Kunnskapsstatus om indre og ytre hindringar for kvardagsturen. *Utmark 1&2&S /14*. (www.utmark.org).
- Walker, G. J. & Virden, R. J. 2005. Constraints on Outdoor Recreation. I: Jackson, E.L. (red.) 2005. Constraints to leisure (s. 201-219). State College, PA: Venture Publishing.
- Wold, L. C. 2016. Oppdaterte nøkkeltall for Turskiltprosjektet per 1. oktober 2016. NINA Notat. 11 s. (upublisert)
- Yin, R. K. 2009. Case Study Research. Design and Methods (4^{ed}). Applied social research methods series. Volume 5. California: Sage Publications.

Vedlegg 1. Informasjonstekst på/inni registreringskassa

Tekst på kassefronten, eksempel Brumunddal

Ditt nærmiljø i Brumunddal!

Brukerundersøkelse

Vær vennlig, åpne luken og fyll ut et kort!

Info-tekst inni kassa ved førundersøkelsen i 2015 – likt i Vestby og Brumunddal:

Formålet med undersøkelsen er å få kunnskap om bruken og brukerne av denne stien og om turområdet.

Opplysningene du har er viktige. De vil hjelpe kommunen med å legge forholdene til rette for turer og gode opplevelser, og vise hvor viktig dette området er for friluftsliv.

Vær vennlig og fyll ut et kort og legg i “postkassa” her!

Husk å stenge luka når du er ferdig - og ha en god tur videre.

OM DU BRUKER DENNE STIEN OFTE, SÅ ER DET NOK Å FYLLE UT KORT ÉN GANG.

Dersom du har spørsmål om undersøkelsen eller det mangler spørreskjema etc. kan du kontakte:
 Odd Inge Vistad, NINA Lillehammer, 93 46 67 09 (prosjektleder)
 Vegard Gundersen, NINA Lillehammer, 40 55 19 66

TAKK FOR HJELPA!

Info-tekst inni kassa ved etter-undersøkelsen – i prinsippet likt i Vestby og Brumunddal. Denne er fra Vestby i 2016. Merk teksten i gult:

Denne stien / turvegen har nå blitt skilta og merka. Vi vil finne ut om dette gjør noe med turgåingen, og hva brukerne syns om tiltaket.

Opplysningene du har er viktige. De vil lære kommunen hva folk syns er gode tiltak og hvordan en legger forholdene til rette for turer og gode opplevelser.

**Vær vennlig og fyll ut et kort og stikk i “postkassa” her!
DU SOM FYLLTE UT KORT I FJØR, BER VI OM Å FULLE UT OGSÅ I ÅR**

Husk å stenge luka når du er ferdig - og ha en god tur videre.

OM DU BRUKER DENNE STIEN/TURVEGEN OFTE, SÅ ER DET NOK Å FYLLE UT KORT ÉN GANG.

Dersom du har spørsmål om undersøkelsen eller det mangler spørreskjema etc. kan du kontakte:
Odd Inge Vistad, NINA Lillehammer, 93 46 67 09 (prosjektleder)
Vegard Gundersen, NINA Lillehammer, 40 55 19 66

TAKK FOR HJELPA!

Vedlegg 2. Spørreskjema – førundersøkelse

Ditt nærmiljø sommeren 2015

1 DATO: dag: _____

2 Kjønn: 1 ☐ Kvinne 2 ☐ Mann

3 Alder: _____ år

4 Hvor er du bosatt?
1 ☐ Lokalt
a ☐ ... oppvokst her
b ☐ ... innflytter

5 Er det barn under 15 år med?
1 ☐ Nei
2 ☐ Ja, antall barn _____

6 Hvor ofte bruker du denne stien / det område du er i nå?
1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke
2 ☐ 2-6 ganger per uke
3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

7 Er dette den stien / det området du vanligvis bruker til tur i ditt nærmiljø?
1 ☐ Ja, dette er den vanligste stien
2 ☐ Denne stien er ett av mange alternativer
3 ☐ Helt unntaksvis at jeg går/syklar her

8 Hvilket ord i disse ordparene synes du beskriver dette turområdet best? Vær så snill å kryss av på den fem-dette skalaen mellom alle ordpar.

Enkelt å finne fram	a	b	c	d	e	Vanskelig å finne fram
Naturlig	☐	☐	☐	☐	☐	Unaturlig
Tilgjengelig	☐	☐	☐	☐	☐	Utilgjengelig
Trynde	☐	☐	☐	☐	☐	Trygt
Søyende	☐	☐	☐	☐	☐	Stille
Behagelig	☐	☐	☐	☐	☐	Ubehagelig
Sygt	☐	☐	☐	☐	☐	Vakkert
Veiskjøttet	☐	☐	☐	☐	☐	Uskjøttet
Ingen mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	Mange mennesker
Stor variasjon	☐	☐	☐	☐	☐	Liten variasjon

9 Hvor fornøyd er du med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdet?

Veldig fornøyd	Middels	Veldig misfornøyd
☐	☐	☐

10 Merking og skilling av stier
☐

11 Informasjon om turer
☐

12 Ønsker om tiltak i nærmiljøet, eller andre kommentarer?

13 Hvor ofte er du på tur i framtiden i nærområdet, dvs. går/syklar hjemmefra?
1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke
2 ☐ 2-6 ganger per uke
3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

14 Hvilke av disse alternativene liker du best til egne turer om sommeren? (sett kun ett kryss)
1 ☐ Ute i terrenget, uten synlige stier
2 ☐ Godt synlig sti
3 ☐ Godt merket sti
4 ☐ Gruset gang-/sykkelveg
5 ☐ Asfaltert gang-/sykkelveg
6 ☐ Fortau

15 Hvor lenge har du brukt denne stien/dette turområdet?
1 ☐ Kort tid (<1 år)
2 ☐ Noen år (1-5 år)
3 ☐ Lenge (> 5 år)

16 Hvor ofte bruker du denne stien / det område du er i nå?
1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke
2 ☐ 2-6 ganger per uke
3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

17 Er dette den stien / det området du vanligvis bruker til tur i ditt nærmiljø?
1 ☐ Ja, dette er den vanligste stien
2 ☐ Denne stien er ett av mange alternativer
3 ☐ Helt unntaksvis at jeg går/syklar her

18 Hvilket ord i disse ordparene synes du beskriver dette turområdet best? Vær så snill å kryss av på den fem-dette skalaen mellom alle ordpar.

Enkelt å finne fram	a	b	c	d	e	Vanskelig å finne fram
Naturlig	☐	☐	☐	☐	☐	Unaturlig
Tilgjengelig	☐	☐	☐	☐	☐	Utilgjengelig
Trynde	☐	☐	☐	☐	☐	Trygt
Søyende	☐	☐	☐	☐	☐	Stille
Behagelig	☐	☐	☐	☐	☐	Ubehagelig
Sygt	☐	☐	☐	☐	☐	Vakkert
Veiskjøttet	☐	☐	☐	☐	☐	Uskjøttet
Ingen mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	Mange mennesker
Stor variasjon	☐	☐	☐	☐	☐	Liten variasjon

19 Hvor fornøyd er du med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdet?

Veldig fornøyd	Middels	Veldig misfornøyd
☐	☐	☐

20 Merking og skilling av stier
☐

21 Informasjon om turer
☐

22 Ønsker om tiltak i nærmiljøet, eller andre kommentarer?

23 Hvor lenge har du brukt denne stien/dette turområdet?
1 ☐ Kort tid (<1 år)
2 ☐ Noen år (1-5 år)
3 ☐ Lenge (> 5 år)

24 Hvor ofte bruker du denne stien / det område du er i nå?
1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke
2 ☐ 2-6 ganger per uke
3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

25 Er dette den stien / det området du vanligvis bruker til tur i ditt nærmiljø?
1 ☐ Ja, dette er den vanligste stien
2 ☐ Denne stien er ett av mange alternativer
3 ☐ Helt unntaksvis at jeg går/syklar her

26 Hvilket ord i disse ordparene synes du beskriver dette turområdet best? Vær så snill å kryss av på den fem-dette skalaen mellom alle ordpar.

Enkelt å finne fram	a	b	c	d	e	Vanskelig å finne fram
Naturlig	☐	☐	☐	☐	☐	Unaturlig
Tilgjengelig	☐	☐	☐	☐	☐	Utilgjengelig
Trynde	☐	☐	☐	☐	☐	Trygt
Søyende	☐	☐	☐	☐	☐	Stille
Behagelig	☐	☐	☐	☐	☐	Ubehagelig
Sygt	☐	☐	☐	☐	☐	Vakkert
Veiskjøttet	☐	☐	☐	☐	☐	Uskjøttet
Ingen mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	Mange mennesker
Stor variasjon	☐	☐	☐	☐	☐	Liten variasjon

27 Hvor fornøyd er du med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdet?

Veldig fornøyd	Middels	Veldig misfornøyd
☐	☐	☐

28 Merking og skilling av stier
☐

29 Informasjon om turer
☐

30 Ønsker om tiltak i nærmiljøet, eller andre kommentarer?

31 DATO: dag: _____

32 Kjønn: 1 ☐ Kvinne 2 ☐ Mann

33 Alder: _____ år

34 Hvor er du bosatt?
1 ☐ Lokalt
a ☐ ... oppvokst her
b ☐ ... innflytter

35 Er det barn under 15 år med?
1 ☐ Nei
2 ☐ Ja, antall barn _____

36 Hvor ofte bruker du denne stien / det område du er i nå?
1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke
2 ☐ 2-6 ganger per uke
3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

37 Er dette den stien / det området du vanligvis bruker til tur i ditt nærmiljø?
1 ☐ Ja, dette er den vanligste stien
2 ☐ Denne stien er ett av mange alternativer
3 ☐ Helt unntaksvis at jeg går/syklar her

38 Hvilket ord i disse ordparene synes du beskriver dette turområdet best? Vær så snill å kryss av på den fem-dette skalaen mellom alle ordpar.

Enkelt å finne fram	a	b	c	d	e	Vanskelig å finne fram
Naturlig	☐	☐	☐	☐	☐	Unaturlig
Tilgjengelig	☐	☐	☐	☐	☐	Utilgjengelig
Trynde	☐	☐	☐	☐	☐	Trygt
Søyende	☐	☐	☐	☐	☐	Stille
Behagelig	☐	☐	☐	☐	☐	Ubehagelig
Sygt	☐	☐	☐	☐	☐	Vakkert
Veiskjøttet	☐	☐	☐	☐	☐	Uskjøttet
Ingen mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	Mange mennesker
Stor variasjon	☐	☐	☐	☐	☐	Liten variasjon

39 Hvor fornøyd er du med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdet?

Veldig fornøyd	Middels	Veldig misfornøyd
☐	☐	☐

40 Merking og skilling av stier
☐

41 Informasjon om turer
☐

42 Ønsker om tiltak i nærmiljøet, eller andre kommentarer?

43 Hvor lenge har du brukt denne stien/dette turområdet?
1 ☐ Kort tid (<1 år)
2 ☐ Noen år (1-5 år)
3 ☐ Lenge (> 5 år)

44 Hvor ofte bruker du denne stien / det område du er i nå?
1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke
2 ☐ 2-6 ganger per uke
3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

45 Er dette den stien / det området du vanligvis bruker til tur i ditt nærmiljø?
1 ☐ Ja, dette er den vanligste stien
2 ☐ Denne stien er ett av mange alternativer
3 ☐ Helt unntaksvis at jeg går/syklar her

46 Hvilket ord i disse ordparene synes du beskriver dette turområdet best? Vær så snill å kryss av på den fem-dette skalaen mellom alle ordpar.

Enkelt å finne fram	a	b	c	d	e	Vanskelig å finne fram
Naturlig	☐	☐	☐	☐	☐	Unaturlig
Tilgjengelig	☐	☐	☐	☐	☐	Utilgjengelig
Trynde	☐	☐	☐	☐	☐	Trygt
Søyende	☐	☐	☐	☐	☐	Stille
Behagelig	☐	☐	☐	☐	☐	Ubehagelig
Sygt	☐	☐	☐	☐	☐	Vakkert
Veiskjøttet	☐	☐	☐	☐	☐	Uskjøttet
Ingen mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	Mange mennesker
Stor variasjon	☐	☐	☐	☐	☐	Liten variasjon

47 Hvor fornøyd er du med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdet?

Veldig fornøyd	Middels	Veldig misfornøyd
☐	☐	☐

48 Merking og skilling av stier
☐

49 Informasjon om turer
☐

50 Ønsker om tiltak i nærmiljøet, eller andre kommentarer?

51 DATO: dag: _____

52 Kjønn: 1 ☐ Kvinne 2 ☐ Mann

53 Alder: _____ år

54 Hvor er du bosatt?
1 ☐ Lokalt
a ☐ ... oppvokst her
b ☐ ... innflytter

55 Er det barn under 15 år med?
1 ☐ Nei
2 ☐ Ja, antall barn _____

56 Hvor ofte bruker du denne stien / det område du er i nå?
1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke
2 ☐ 2-6 ganger per uke
3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

57 Er dette den stien / det området du vanligvis bruker til tur i ditt nærmiljø?
1 ☐ Ja, dette er den vanligste stien
2 ☐ Denne stien er ett av mange alternativer
3 ☐ Helt unntaksvis at jeg går/syklar her

58 Hvilket ord i disse ordparene synes du beskriver dette turområdet best? Vær så snill å kryss av på den fem-dette skalaen mellom alle ordpar.

Enkelt å finne fram	a	b	c	d	e	Vanskelig å finne fram
Naturlig	☐	☐	☐	☐	☐	Unaturlig
Tilgjengelig	☐	☐	☐	☐	☐	Utilgjengelig
Trynde	☐	☐	☐	☐	☐	Trygt
Søyende	☐	☐	☐	☐	☐	Stille
Behagelig	☐	☐	☐	☐	☐	Ubehagelig
Sygt	☐	☐	☐	☐	☐	Vakkert
Veiskjøttet	☐	☐	☐	☐	☐	Uskjøttet
Ingen mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	Mange mennesker
Stor variasjon	☐	☐	☐	☐	☐	Liten variasjon

59 Hvor fornøyd er du med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdet?

Veldig fornøyd	Middels	Veldig misfornøyd
☐	☐	☐

60 Merking og skilling av stier
☐

61 Informasjon om turer
☐

62 Ønsker om tiltak i nærmiljøet, eller andre kommentarer?

63 Hvor lenge har du brukt denne stien/dette turområdet?
1 ☐ Kort tid (<1 år)
2 ☐ Noen år (1-5 år)
3 ☐ Lenge (> 5 år)

64 Hvor ofte bruker du denne stien / det område du er i nå?
1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke
2 ☐ 2-6 ganger per uke
3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

65 Er dette den stien / det området du vanligvis bruker til tur i ditt nærmiljø?
1 ☐ Ja, dette er den vanligste stien
2 ☐ Denne stien er ett av mange alternativer
3 ☐ Helt unntaksvis at jeg går/syklar her

66 Hvilket ord i disse ordparene synes du beskriver dette turområdet best? Vær så snill å kryss av på den fem-dette skalaen mellom alle ordpar.

Enkelt å finne fram	a	b	c	d	e	Vanskelig å finne fram
Naturlig	☐	☐	☐	☐	☐	Unaturlig
Tilgjengelig	☐	☐	☐	☐	☐	Utilgjengelig
Trynde	☐	☐	☐	☐	☐	Trygt
Søyende	☐	☐	☐	☐	☐	Stille
Behagelig	☐	☐	☐	☐	☐	Ubehagelig
Sygt	☐	☐	☐	☐	☐	Vakkert
Veiskjøttet	☐	☐	☐	☐	☐	Uskjøttet
Ingen mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	Mange mennesker
Stor variasjon	☐	☐	☐	☐	☐	Liten variasjon

67 Hvor fornøyd er du med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdet?

Veldig fornøyd	Middels	Veldig misfornøyd
☐	☐	☐

68 Merking og skilling av stier
☐

69 Informasjon om turer
☐

70 Ønsker om tiltak i nærmiljøet, eller andre kommentarer?

71 DATO: dag: _____

72 Kjønn: 1 ☐ Kvinne 2 ☐ Mann

73 Alder: _____ år

74 Hvor er du bosatt?
1 ☐ Lokalt
a ☐ ... oppvokst her
b ☐ ... innflytter

75 Er det barn under 15 år med?
1 ☐ Nei
2 ☐ Ja, antall barn _____

76 Hvor ofte bruker du denne stien / det område du er i nå?
1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke
2 ☐ 2-6 ganger per uke
3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

77 Er dette den stien / det området du vanligvis bruker til tur i ditt nærmiljø?
1 ☐ Ja, dette er den vanligste stien
2 ☐ Denne stien er ett av mange alternativer
3 ☐ Helt unntaksvis at jeg går/syklar her

78 Hvilket ord i disse ordparene synes du beskriver dette turområdet best? Vær så snill å kryss av på den fem-dette skalaen mellom alle ordpar.

Enkelt å finne fram	a	b	c	d	e	Vanskelig å finne fram
Naturlig	☐	☐	☐	☐	☐	Unaturlig
Tilgjengelig	☐	☐	☐	☐	☐	Utilgjengelig
Trynde	☐	☐	☐	☐	☐	Trygt
Søyende	☐	☐	☐	☐	☐	Stille
Behagelig	☐	☐	☐	☐	☐	Ubehagelig
Sygt	☐	☐	☐	☐	☐	Vakkert
Veiskjøttet	☐	☐	☐	☐	☐	Uskjøttet
Ingen mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	Mange mennesker
Stor variasjon	☐	☐	☐	☐	☐	Liten variasjon

79 Hvor fornøyd er du med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdet?

Veldig fornøyd	Middels	Veldig misfornøyd
☐	☐	☐

80 Merking og skilling av stier
☐

81 Informasjon om turer
☐

82 Ønsker om tiltak i nærmiljøet, eller andre kommentarer?

83 Hvor lenge har du brukt denne stien/dette turområdet?
1 ☐ Kort tid (<1 år)
2 ☐ Noen år (1-5 år)
3 ☐ Lenge (> 5 år)

84 Hvor ofte bruker du denne stien / det område du er i nå?
1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke
2 ☐ 2-6 ganger per uke
3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

85 Er dette den stien / det området du vanligvis bruker til tur i ditt nærmiljø?
1 ☐ Ja, dette er den vanligste stien
2 ☐ Denne stien er ett av mange alternativer
3 ☐ Helt unntaksvis at jeg går/syklar her

86 Hvilket ord i disse ordparene synes du beskriver dette turområdet best? Vær så snill å kryss av på den fem-dette skalaen mellom alle ordpar.

Enkelt å finne fram	a	b	c	d	e	Vanskelig å finne fram
Naturlig	☐	☐	☐	☐	☐	Unaturlig
Tilgjengelig	☐	☐	☐	☐	☐	Utilgjengelig
Trynde	☐	☐	☐	☐	☐	Trygt
Søyende	☐	☐	☐	☐	☐	Stille
Behagelig	☐	☐	☐	☐	☐	Ubehagelig
Sygt	☐	☐	☐	☐	☐	Vakkert
Veiskjøttet	☐	☐	☐	☐	☐	Uskjøttet
Ingen mennesker	☐	☐	☐	☐	☐	Mange mennesker
Stor variasjon	☐	☐	☐	☐	☐	Liten variasjon

87 Hvor fornøyd er du med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdet?

Veldig fornøyd	Middels	Veldig misfornøyd
☐	☐	☐

88 Merking og skilling av stier
☐

89 Informasjon om turer
☐

90 Ønsker om tiltak i nærmiljøet, eller andre kommentarer?

91 DATO: dag: _____

92 Kjønn: 1 ☐ Kvinne 2 ☐ Mann

93 Alder: _____ år

94 Hvor er du bosatt?
1 ☐ Lokalt
a ☐ ... oppvokst her
b ☐ ... innflytter

95 Er det barn under 15 år med?
1 ☐ Nei
2 ☐ Ja, antall barn _____

96 Hvor ofte bruker du denne stien / det område du er i nå?
1 ☐ 1

Vedlegg 3. Skjema etterundersøkelse – her Brumunddal

GjensidigeStiftelsen

Bruk av ny-skiltet sti - 2017

1 DATO i dag: _____

OM DEG SELV

2 Kjønn: 1 ☐ Kvinne 2 ☐ Mann

3 Alder: _____ år

4 Hvor er du bosatt?

1 ☐ Lokalt

a ☐ ... oppvokst her

b ☐ ... innflytter

2 Er tilreisende, og kommer fra: _____ (stedsnavn): _____

Som tilreisende bruker jeg området...

a ☐ ... på eget initiativ

b ☐ ... sammen med lokaltjente

OM DENNE TUREN

5a Skal du 'klippe av' Bjørgeberget på 10-topp-kortet? (bare ett kryss)

1 ☐ Ja 2 ☐ Nei 3 ☐ Har gjort det før

4 ☐ Skal kanskje gjøre det senere

5b Hvordan startet du denne turen?

1 ☐ Gikk hjemmefra

2 ☐ Sykklet hjemmefra

3 ☐ Privat bil eller annet motorkjøretøy

4 ☐ Offentlig kommunikasjon, hvilken _____

5 ☐ Annet, nemlig: _____

6 Hvor lang tid bruker du på å gå korteste veg herfra og til der du bor? Ca _____ min.

7 Varighet på denne turen?

1 ☐ Mindre enn én time

2 ☐ Mer enn én time; ca _____ timer

8 Er det flere i turfølget ditt?

1 ☐ Jeg er på tur alene

2 ☐ Flere; totalt er vi _____ personer

9 Er det barn under 15 år med?

1 ☐ Nei

2 ☐ Ja; antall barn _____

OM DENNE STIEN OG OM NÆROMRÅDET DITT

10 Hvor godt vil du selv si at du kjenner turområdene i nærmiljøet ditt?

1 ☐ Veldig godt 2 ☐ Godt

3 ☐ Verken godt eller dårlig

4 ☐ Dårlig 5 ☐ Veldig dårlig

11 Hva bruker du denne stien oftest til? (ved behov, sett flere kryss)

1 ☐ Gå 1 ☐ Jogge / trene 1 ☐ Sykle

1 ☐ Annet, nemlig: _____

12 Brukte du denne stien før den ble skiltet/merket? 1 ☐ Nei (gå til 12b)

2 ☐ Ja (gå til 13)

12b Som ny bruker; hvor fikk du informasjon om stien? (kryss av etter behov)

1 ☐ Venner/familie 1 ☐ Aviser/media

1 ☐ Kommunen 1 ☐ Sosiale medier

1 ☐ Organisasjoner 1 ☐ Turkart, brosjyrer

1 ☐ Annet, nemlig: _____

13 (...fortsettelse; bare ett kryss):

1 ☐ Ja, dette er den vanligste stien

2 ☐ Denne stien er ett av mange alternativ

3 ☐ Heit umtaksvis at jeg går/syklar her

4 ☐ Går her fordi dette er en '10-topp-tur' i år

14 Hvor ofte er du på tur i framtiden i nærområdet, dvs. går/syklar hjemmefra?

1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke

2 ☐ 2-6 ganger per uke

3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

15 Hvilke av disse alternativene liker du best til egne turer om sommeren? (ett kryss)

1 ☐ Ute i terrenget, uten synlige stier

2 ☐ Godt synlig sti

3 ☐ Godt merket sti

4 ☐ Gruset gang-/sykkelveg

5 ☐ Asfaltert gang-/sykkelveg

6 ☐ Fortau

16 Brukte du denne stien på samme måte før den ble merket/skiltet?

1 ☐ Ja 2 ☐ Nei, bruker den mer nå

3 ☐ Nei, bruker den mindre nå

17 Hvor lenge har du brukt denne stien/dette turområdet?

0 ☐ Nybegynner i sommer

1 ☐ Kort tid (<1 år)

2 ☐ Noen år (1-5 år)

3 ☐ Lenge (> 5 år)

18 Hvor ofte bruker du denne stien / det området du er i nå?

1 ☐ 1 gang eller sjeldnere per uke

2 ☐ 2-6 ganger per uke

3 ☐ 7 eller flere ganger per uke

19 Er dette den stien/det området du vanligvis bruker til tur i ditt nærmiljø?

20 Hvilket ord i disse ordparene synes du beskriver dette turområdet best? Vær så snill å kryss av på den fem-delte skalaen mellom alle ordpar.

Enkelt å finne fram	a	b	c	d	e	Vanskelig å finne fram
Naturlig						Unaturlig
Tilgjengelig						Utilgjengelig
Truende						Trygt
Støyende						Stille
Behagelig						Ubehagelig
Stygt						Vakkert
Velskjettet						Uskjattet
Ingen mennesker						Mange mennesker
Stor variasjon						Liten variasjon

21 Hvor fornøyd er du med kommunens innsats for gode turmuligheter i nærområdene?

Veldig fornøyd	Middels	Veldig misfornøyd
Merking og skilting av stier		
Informasjon om turer		

22 Ønsker om andre tiltak i nærmiljøet, eller andre kommentarer? _____

23 Vi vil gjerne snakke med folk om tiltak som dette (skilting, merking, turmuligheter); oppgi gjerne telefonnummeret ditt så tar vi kanskje kontakt. Til: _____

MANGE TAKK FOR HJELPA – GOD TUR VIDERE!

Vedlegg 4. Intervjuguide - telefonintervju

(Samme mal i begge områder, men med et ekstra spørsmål i Brumunddal, under 'Kjennskap til konkret sti': Gikk du opp på toppen av Bjørgeberget og tilbake, eller valgte du å gå rundturen (evt. fra og til Hempa skole?) Evt. hele runden om Vanntårnet?)

MÅL med intervjuet: Utgjør merking en forskjell i bruk av nærmaturen?

TELEFONNUMMER:

INTERVJUGUIDE

Du fylte ut et spørreskjema da du gikk på..... i fjor. Da ga du oss telefonnummeret ditt, for at vi kunne ringe deg opp igjen og stille deg noen flere spørsmål om merking av stier.

Denne stien og flere i Vestby kommune ble merket og skiltet i 2015. Gjensidigestiftelsen har finansiert mye skilting rundt omkring, og NINA har i oppdrag å undersøke effektene av skiltprosjektet, og ulike synspunkter på den. Derfor denne samtalen!

Vi kommer til å bruke telefonintervjuene i en liten rapport til Gjensidigestiftelsen. Vi anonymiserer det som blir sagt av deg og andre. Ikke navn.

Bakgrunn/inngang

1. Hvordan vil du beskrive deg selv som turgåer?
2. Hvorfor liker du å gå på tur? Sånn kort?
3. Bruker du nærmaturen mye? Sommer? Vinter? (ski? Tråkka stier? Veier?)

Merking og skilting av stier

1. Sånn generelt: Vil du si at merking av stier er viktig for deg, eller mindre viktig?
 - a. Hvorfor viktig?
2. Går du ofte på stier som ikke er merka?
3. Velger du generelt *stier* som er skiltet?
 - a. Blir *turopplevelsen* annerledes når stiene er skiltet?
 - b. Føler du deg *tryggere* når du går der er skilta?
4. Eller unngår du å bruke områder som er skilta? Ødelegger det naturopplevelsen på noen måte?

Kjennskap til konkret sti

1. Nå vil jeg gjerne snakke med deg om xxxxxxxx-stien. Det var der du fylte ut et spørreskjema i fjor. Denne stien ble merka året før, altså i 2015.
2. Bor du langt unna denne stien/referere til skjemaet.
3. Du skrev i skjemaet at du ikke hadde gått på denne stien før. Hvorfor ikke? Visste du ikke om den? (kort om/hvis andre barrierer)
4. Hva synes du om merkinga av denne stien? (følg opp med det som mangler under)
 - a. Husker du om det var greit å finne fram?

- b. Er det passe mange skilt?
 - c. Er skiltene plassert godt i terrenget?
 - d. Mangler det skilt eller merker noen steder, synes du?
 - e. Hva synes du om designet på skiltene?
 - f. Passe mange merker underveis til at du fant fram?
- 5. Visste du at denne stien og flere i området ble merket i 2015?
 - 6. Husker du hvor du fikk informasjon/fikk vite at den var merket?
 - 7. Har du opplevd at skiltingsarbeidet (Gjensidigestiftelsen) har blitt snakket om blant folk? Er det ulike synspunkter?
 - 8. Tror du skilting av stier generelt er viktig – eller kan det forstyrre på noen måte?
 - 9. Hvis jeg ber deg gjøre en vurdering, har skiltinga hatt noen effekt på bruken din av området?
 - a. Bruker du denne stien *mer* pga skiltinga?
 - b. Bruker du området mer?
 - c. Har skiltene innvirkning på valg av turområde?

Gi en oppsummering av synspunktene som er kommet fram og høre om du har forstått riktig

Veldig glad for skilting – skeptisk til skilting

Godt stykke arbeid – dårlig arbeid

Skilting har liten effekt på omfang av turgåing – stor effekt

Skilting har liten effekt på valg av turområde – stor effekt på valg av turområde

Evt spesielle innspill som er viktige å ha med, oppsummere.

Norsk institutt for naturforskning, NINA, er ein uavhengig stiftelse som forskar på natur og samspelet natur–samfunn.

NINA vart etablert i 1988. Hovudkontoret er i Trondheim, med avdelingskontor i Tromsø, Lillehammer, Bergen og Oslo. I tillegg driv NINA Sæterfjellet avlsstasjon for fjellrev på Oppdal, og forskingsstasjonen for vill laksefisk på lms i Rogaland.

NINA driv både med forskning og utgreiing, miljøovervaking, rådgjeving og evaluering. Instituttet har stor breidde i kompetanse og erfaring, med både naturvitarar og samfunnsvitarar i staben. Vi har kunnskap om artane, naturtypene, menneska sin bruk av naturen og korleis dei store drivkreftene i naturen verkar.

1440

NINA Rapport

ISSN: 1504-3312
ISBN: 978-82-426-3171-8

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovudkontor

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger